

ov

nicht in Ab

10

U. g. 17, 9

DISSERTATIONUM JURI-
DICARUM,

DE

POTESTATE AC OBLI-
GATIONE,

ut summis universum jurispru-
dentiae systema complectentibus capitibus

N O N A

DE

CONVENTIONE,

tamquam causa obligationis.

Quam

Divino adspirante Numine;

PERMISSU

AMPLISSIMÆ FACULTATIS JU-
RIDICÆ,

In Academia Lipsiensi,

PRÆSIDE

Viro Eximio atq; Consultissimo,

DN. FRANCISCO JULIO CHOPIO,

Examinandam proponit

ad intimationem publicam,

Adam-Samuel Freystein.

ad diem XV. Octobr. horis à septima matutinis

annò à nato Servatore

M DC L.

Excud. TIMOTHEUS Ritzsch.

V P R I S

Magnificis, plurimum Reverendo, Nobilissimis, Excel-
lentissimis & Consultissimis

Dn. JEREMIAE AESCHELIO, J Consulto
Spectatissimo, Comiti Palatino Caesareo clarissimo, & Generos.
Domin. Domin. à Schönburgk Consiliario
gravissimo.

Dn. JOHANNI HULSEMANNO, S.S.Th.
Doctore, & Prof. Publico famigeratissimo, Consistorii Electoralis
Adessori, Capituli Cizensis Canonico, Alumnorum Electro-
ralium Ephoro, & ad D. Nicolai hujus loci Pa-
stori vigilantissimo.

Dn. FRANCISCO ROMANO, Hæred. in
Prauswigk/Jurisconsulto & Prof. Publ. celeberrimo, Canoni-
co Martisburgensi, Curia Electoralis, ut & Facultatis Juridi-
ca Adessori; Academiae Syndico
gravissimo.

Dn. JOHANNI SCHEDIO, J Consulto &
Practico clarissimo.

Dn. FERDINANDO KELLINGIO, J Cto
pereximio.

Dominis, & Mecænatibus suis omni subjectissima ob-
servantia perpetim devenerandis.

Exercitium hoc legale
in ulteriorem sui recommendatio-
nem humillime offert dat, dicat,
consecrat

S. Magnif. & Ampl. vel solduriorum
lege devinctissimus

Adam-Samuel Geystein.

DISSERTATIONUM JURIDICARUM
De
POTESTATE & OBLIGATIONE,
NONA,

CAPUT V.

De
CONVENTIONE,
Tamquam causa obligationis.

Respondente
Adamo - Samuele Greysteit.

- I. *Conventio; quæ in humanis typus videri potest constitutus di-
vine consensionis;*
- II. *Res est, ut compingendo humano generi ad officia competen-
tiasq. mutuas convenientissima, ita usu frequentissima:*
- III. *Perq. civilem Jurisprudentiam, quæ essentiam, quæ vim ob-
ligationis gignendi nexum, decantatissima.*
- IV. *Hæc, (variè aliàs denominata) generaliter accepta,*
- V. *Est duorum pluriumve*
- VI. *In idem placitum*
- VII. *Consensus. Hic*
- VIII. *Quatenus formatus existit, in singulis, idem est, quod cujusq.
animi destinatio, sive proeresis.*
- IX. *Eoq. non est proprie, nisi possibile:*
- X. *Nec merus, suæq. competentis efficacia, nisi sit spontanea liber-
tatis h. e. nec erroneus,*
- XI. *Nec coactus;*
- XII. *Nec jure impeditus; aut etiam imperfectus ad aliqua decla-
ratus, fortè donec conspirante eidem consensu aliorum non compleatur.*
- XIII. *Cui accessorio consensui & ipsi accidit, personam illam alte-
ram, cujus est, obligare.*

XIV. Hinc porro, quatenus consideratur consensus, ut in quid rei directus, observatur, reddi eum vitiosum, nec adeo gignendæ obligationis efficacem, siquidem sit erroneus facti, hujusdemq; circumstantiarum.

XV. Imò & juris ipsius, probabili minusq; vincibili, (non autem supinâ prorsus ac contra commune officium hominum) ignorantia:

XVI. Facti veluti alieni; proprii verò non item.

XVII. Et si quidem majoris sit frustrationis ille error, veluti

XVIII. In corpore ipso, rei aut personæ:

XIX. In materia tota, si modo errore suo gravatus ipse teneri non vult; secus si aut hic, licet in re error sit, negotium contractum servari vult, aut idem error tantum in materie parte intercesserit.

XX. Simili observandâ distinctione, ob errorem in qualitate, quatenus hæc vel maximi vel minaris momenti in re est.

XXI. Nec obest pariter valori negotii, error in reliquis rei accidentibus, minus circa eandem ponderis habentibus; veluti qui est in nomine.

XXII. Erronea opinio de causâ debiti, quæ nulla est, negotium solutionis præstat irritum, & solutum condicibile.

XXIII. Traditionem rei intercedens discrepans opinio causæ, siquidem utring; hæc aliqua dominii translativa rei irrevocabilis menti observatur, negotii confectioem non infringet; sin autem à parte tradentis irrevocabilis, à parte verò accipientis revocabilis, casus est, qui exagitat prudentes.

XXIV. Ubi utring; opinio causæ dominii translativæ rei revocabilis est, negotium irritum est, & locum habet traditi repetitio, modo non intempestivè nimis exercita. Id quod magis obtinebit ubi ab una parte dominii quidem translativa causæ, sed rei revocabilis in opinione est, ab altera possessoria. Item si utring; possessoria, sed dispar est.

XXV. Hæc quærelata, corpus videl. materia, causæ, ac reliquæ, sunt illud idem facti objective, in quod utring; conspirans consensus in conventionem abit, obligationemq; parit.

XXVI. Estq; idem in obligaturo Fiducia, in bonitatem,

XXVII. Justitiæq; alterius, fore, ut suo bono aliquid faciat.

XXVIII. In persona vero obligandâ idem consensus propositum est, utring; autem ut sequi possit effectus,

XXIX. Ma-

XXIX. *Is manifestandus est,*

XXX. *Sermone, gestu corporis, actisq; aliis.*

XXXI. *Distinctio contractuum in eos, qui re, verbis, literis, consensu fiunt, non excludit à consensualibus verba, literas, resq;*

XXXII. *Nec à realibus, consensum sermonemq;*

XXXIII. *Nec à verborum literarumq; contractibus, consensum verbaq;*

XXXIV. *Quin duo hæc: stipulatio, & per literas contractus, modo tantum sermonis, & inter se, & à cæteris contractibus differunt: Imò modus ac media contrahendi sunt, reliquis conventiones firmantia.*

XXXV. *Potius, quàm quod ipsa propriè species conventionum aut contractus sint. unde etiam est, quod non tantum omnis generis negotia obligatoria per hæc compingantur; sed & quod non valeant, si citra alterius alicujus negotii causam sint.*

XXXVI. *Actus consensum utring; in nexum obligationis perducens:*

XXXVII. *A parte personæ obligandi promissio*

XXXVIII. *Est.*

XXXIX. *Quæ quidem est propositi nostri asseveratio à nobis*

XL. *Alicui facta, de aliquò faciendò (prestandò) ei; non alteri; nisi vel nostra interest, vel arctius persona illa altera nobis conjuncta est.*

XLI. *Et erit propositum in nexu constitutum, post promissi acceptationem.*

XLII. *Cui pro sustentaculo fides est, saltem, si non firmissima, aliqua.*

XLIII. *Et est quidem hoc modo per fiducialem acceptationem propositi promissi, nexus hic obligationis constitutus irrevocabilis,*

XLIV. *Etiam si intra spacium, quò à terminò ad terminum propositum transmittitur in sciò acceptante, in fonte id ipsum mutetur.*

XLV. *Promissio hæc a q; acceptatio, si utring; partium sunt, obligationem atq; actionem pariunt mutuas.*

I.

SI quidquam sapientissimus mundi Conditor in natura rerum usquam posuit singulari modo pulchrum, atque mi-

Ooo 3

mi-

mirandum; id illa utiqve humano consortio induc̄ta ratio est, quā per CONVENTIONEM, mutuamqve mentium conſpirationem ſeſe obligatos ad invicem homines reddunt; poteſtatesq; alii aliis concedunt). Forſan paulò penitiùs huc cogitationibus immerſus, mirari haud deſiſtes, unde, aut qv̄i ex mutuâ hâc animorum conſpiratione, hominibus iſthic aliquis poſſit ad invicem ingenerari nexus, iſthuc officii aliquod debitum; niſi vel iterum hic in archetypum æternitatis conſcendere, & porrò hinc per finem, cujus gratiâ mortalibus medium hocce ſeſe alios aliis peculiari hoc aliquò modò devinciendi, divinitùs datum ſit, emergere nitaris. Per ſacrum divinitùs revelatum verbum, plures conſpicimus in divinâ æternitate, diſtinctè perſiſtentes perſonas: haſce & ſecum ſolitas conſultaſſe, & porrò poteſtates, (liceat, cum aliter non licet, humanò modò loqvi) mittendi ſeſe, ſpirandi; officia ab alteris exeundi, redimendi, conſolandi, alias præ aliis ſuſcepta gerere. Novimus autem ulterius eaſdem haſce tres divinitatis perſonas, unitiſſima unione unum exiſtere Deum, cujus ſimpliciſſima entitas, ac pacatiſſima unitas, nullam admittat diſcordiam, aut digreſſionem intentionis ab invicem. Unde adeò primùm, minimè omnium licet dubitare, qv̄in ipſæ illæ diſtinctæ unius divinitatis perſonæ, unitiſſimè conſentiant, inqve eadem placita, ſive conſultatione interveniente, ſive quocunqve aliò nobis incognitò modò, arctiſſimè conſpirent. porrò autem & conjeſtare eſt, iſthæc aliis præ aliis competentia divina officia, poteſtatesqve ad invicem, per ſanctiſſimam iſthanc harum perſonarum conſpirationem, ſingulis immotò æternò placito conſtare ſuſcepta. Quandò verò porrò nos noſtraqve, ad imaginem divinitatis novimus condita, ſi ei, quam ibi novimus ſimile quid ſpectamus accidere conſenſioni noſtræ, ſi effectus hujus, competentia nempe officia poteſtatesqve in nobis deprehendimus, quid vetat dicere, quod huc quoqve divinorum debuerimus referre ſimulachrum. Accipe, ſi vis, pro fine hæc uno, quare noſtro animorum conſpiratio, conventionem quam dicimus, iſthanc debuit, etiam in noſtrâ mortalitate habere virtutem. ſed ſunt hæc *ra gnta dgenta*.

II. Ponamus autem nunc, colligentes ab effectu, & iis quæ apud

apud nos apparent, in fine conditoris, quando hanc vim animis hominum addebat, fuisse utilitatem, bonum, felicitatemque humani generis: certè nil huic congruentius, aut necessarium magis productum reperies. Etsi enim prudentissimus rerum editor, genus nostrum per ipsam sui ipsius plurimam similitudinem, ex communi usque cognationis propagine productam sibi mutuò conjunxisset; idemque sub universali quodam imperiò consociasset; beneficiò, si non mutuò, saltem communis domini devinxisset; differentias etiam prudentiæ, roboris, aliasque, & naturâ eidem induxisset, & ulterius arte ampliandas indulgisit, quibus adeò & apti essent alii aliorum indigentia opitulari, & tenerentur sese mutuò suspicere homines ac venerari; denique de ligamine providisset reparandi iniqui, si quid contigisset; atque sic quidem de cæteris ante memoratis, potestatis officiique obligationisve mutuò gignendæ, causis omnibus, humanitati prospexisset; vix tamen erat, uti omni ad vitæ felicitatem faciendo nexui hæc sufficerent, nisi superadderetur, talis colligandi hominum ratio, quæ omnigenæ in vita occurrenti varietati, necessitati, utilitati que parandæ, sigillatim accommodari posset, cujusmodi tandem *conventio* futura erat, reliquis ligandi causis aut laxis nimis, aut cognitis minùs, aut concurrentibus rarius, aut denique ne exoptandis quidem, ut obvenirent, putà, eâ quæ ex commissâ iniquitate est. Etenim conventionem hac demum videmus coire, atque constare potissimum, atque roborari, omnes humanæ vitæ necessarias atque commodas, humanitùs ineundas initasque societates: civiles domesticasque, omnisque generis commerciales, populorum ac gentium, namque & conventiones sunt fœdera, quibus pax mutuùmque auxilium populis ac gentibus conciliatur. medium itidem illæ sunt quibus singuli hominum, cujuscunque conditionis atque ordinis, se sibi mutuò, prout usus postulat, valent obstringere. Eleganter hanc hujus generalitatem usus observat *Justinus (a)*; quando *Conventionis (a) l. 1. §. 3. ff. de pact.* *verbum, prædicat generale esse, ad omnia pertinens, de quibus negotii contrahendi transigendi que causa consentiunt, qui inter se agunt, item ex alio idem: Nullum esse contractum, nullam obligationem (not. autem eum hic generalem nimis) quæ non habeat in se conventionem. Et alibi idem (b). (b) l. 5. d. pact.*

Con.

Conventionum tres sunt species, aut enim ex publicâ causâ fiunt, aut ex privatâ: Privatâ aut legitimâ aut jûris gentium. Publica conventio est, quæ fit per pacem, quoties inter se duces belli quædam paciscuntur, & quæ sequuntur. quin notare est, ipsam civilis cujusque societatis quasi animam, quæ lex est civilis, vel conventionem esse ipsam, vel certè conventionem pro firmamentò habere. Legem, inter cætera, Papinianus, *communem reipub. sponsonem* definit (a). Similiter & tacitæ & expressæ legis fundamentum in consensu, suffragioque populi, ponit Julianus Jctus (b). Ne dicam nunc, Deum ter Opt. Max. ipsum hoc peculiariter delegisse vinealium, quo se quasi deligaret, hominibus, tot cum genere humano, tum universò, tum parte, tum cum singulis quibusdam ex eò, initis pactis, factisque iisdem promissionibus. cum *Illo*, quando in primò homine omnibus primùm sub conditione perfectæ obedientiæ; & post eâ delapsis sub conditione fidei, in meritum servatoris, sui mittendi filii in carnem, æternam salutem promisit: quando promissa acceptantibus protoplastis, Noachò itemque Noachidis, fœdus nobiscum, iniit, de concessione in usum nostrum, creaturarum nobis utilium, de non perimendo denuo universo humano genere per diluvium aquarum. cum parte hominum pactus est Deus, cum terram Canaan, inque ea affatim mundanæ felicitatis posteris Israel, acceptantibus Patriarchis promittebat: cum Salvator omnibus fidelibus suam usque ad finem seculi præsentiam, corporis atque sanguinis sui participationem, ablutionem ab omni spiritali immundicie, resuscitationem ad vitam æternam, pollicetur. Cum particularibus quoque hominum, multas planè divinas licet observare, conventiones factas, veluti cum ipsis protoplastis, Noachidis, cum Patriarchis, Moisé, Gedione, Davide, Hiskia; Christi cum discipulis de mittendo ipsis Spiritu sancto singulari modo &c. ut concludam breviter, sancta est, amplissima est, utilissima atque necessaria est, illa (per conventionem ac conspirationem animorum) ligandi ratio, quæ etiam libuit Deo hominibus sese obstringere, quæque vestigia æternæ divinissimæ conjunctionis refert, quæ toti humano generi, in omnem usum est prospectum, prospiciqve debuit, ut societatibus variis, commerciisque ac præstationibus mutuis

(a) l. 1. de ll.

(b) l. 32. de ll.

tuis utcunqve felicitatem hanc ærumnosam posset transigere vitam.

III. Et est hac quidem conventionalis obligandi ratio, quæ magnam in omni jurisprudentia occupat partem, utpote tam latè extensa, quam latè patet, ratio contractuum, spontaneorum, quæ proprie dicuntur, civilium, jurisque gentium, nominatorum, innotinatorum, publicarum privatarumque conventionum. commendata etiam alias plurimum à Jctis in universo genere, tam ab æquitate, quam à firmitate nexus. *Hujus edicti æquitas*, ait Ulpianus (a) quando edictum aliquod prætorium de servandis pactis interpretabatur, *naturalis est: quid enim tam congruum fidei humane, quæ ea quæ inter eos placuerunt, servare.* Idem assertivè repetunt Impp. alibi (b). Quintiliano (c), *Fides supremum humanarum rerum vinculum est.* Et iterum Ulpiniano (d) prætor dicitur favere naturali æquitati: *qui constituta ex consensu facta custodit: quoniam grave est fidem fallere, quam fidei frustrationem & ipse & alii alias Jcti persequuntur sæpius (e).* *Conventionis æquitatem* etiam particulatim prædicat Papinianus (f); & ex pacto naturale debitum Ulpianus (g). De nexus firmitate vero Impp. disserunt ita (h): *Sicut initio libera potestas unicuique est, habendi vel non habendi contractus: ita renunciare semel constitutæ obligationi, adversatio non consentiente, nemo potest & c. qui bus ad stipulatur hoc: quæ ab initio sunt voluntatis, ex post factò fiunt necessitatis.* & illud Pontificis (i): *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Item istud Jcti (k): *Nemo potest mutare consilium suum in alterius detrimentum, sive injuriam.* Pertinet hoc sapientis (l): *Fili mi si sponderis pro altero, & manum tuam alii devinxeris, nexus es sermone oris tui, & captus sermonibus oris tui, cui respondet illud commune: sponde, noxa præstò est.* Pertinent præterea quam plurima juris civilis loca alia, quibus contractus, pacta, consensus, causæ obligationis feruntur, & quidem ejus obligationis, quæ poenitentia partis alterutrius rescindi aut petimi non possit, necessitatemque præstandi habeat (m). Ut adeò extra omnem ambiguitatis rationem id nunc supponere liceat, conventionem, siquidem essentiã atque constitutione suã bene se habeat, causam esse per vitam humanam latè cussitantis, utilis, æquæ, firmæque obligationis. Et

P p p

qvo. ad lit. n.

quoniam igitur hæc obligatio, quatenus ex hac causa est, utique ex ipsa hac causâ, hujusdemque conditione ac natura penitus venit æstimanda, utpote in quam incidens, cujusque intuitu, jus eandem hanc obligationem necit, facta dispositione; ut ex tali conventione nascatur aut non nascatur talis aut talis obligatio; fortassis ex re nostri propositi est, naturam atque conditionem conventionis, quatenus productiva vinculi hujus sit, paucis perlustrare: quod nescio an commodius queat fieri, quam, si præmissâ meliori, quam in hanc rem nobilior jurisprudentia edidit, definitione, per hanc, ipsum modum & requisita hujus nexus consideremus.

IV. *Pactio duorum pluriumve in idem placitum consensus est.* Item: *Pactum est duorum consensus atque conventio:* definitivæ sunt positiones prudentissimi Ulpiani (a) quibus nescio an meliores temerè jurisprudentia quædam suggerat. Ubi quidem de *subjecto* ipso *definitio* primum observare est: Voces, *pactio, pactum, conventio*; itemque *placitum, consensusque*, ac *similes*, ut ut si accuratè singulas scrutari velis non parum differant inter sese, usu tamen plurimum univoca esse: Differunt autem dum v. g. *pactio* ipsum pangendæ obligationis actum, quatenus in fieri est, *pactum* verò rem quatenus jam in perfectione contracti ligamenti constituta est, denotare videatur. unde etiam ipse Ulpianus, in d. l. i. §. r. *Pactum à pactio* deducit. itemque *nomen pacis inde appellatum* autumat. quæ fortassis omnia, si derivationes scrutari libet, cum *Hotomanno* ab antiquo verbo *pago* deduxeris. Deinde verò & *consensus*, omninò quid generalius videri potest denotare, atque *pactum* aut *pactio*, cum etiam extra speciem pangendæ obligationis homines consentiant, in verum scilicet ac opinabile. unde etiam utriusque definitioni præmissæ, loco generis ab autore hætenus rectè videatur poni vox *consensus*. Quod autem de *consensu* est, idem etiam de *placito*, idem & magis adhuc de *conventionem* erit dicendum; de *placito* etiam cum adjectione *communis*, aut *in idem*: quoniam multis simul ejusdem potest esse *placitum*, aut multis idem simul potest placere, ita tamen, ut nullum nexum inter sese ejus rei causas constituent, veluti si *splendor solis*, aut quicquam aliud pulchri
ali-

(a) l. i. §. 2. de
pact. l. 3. pr. de
pollicitat. ad d.
l. 31. de V. O.

aliquibus complacere. De *conventione*: cum hæc non modò simili-
liter, ut consensus placitumq; , in vero, in comprobatione pulchri,
etiam confiat; quin ab autore in posteriori pacti definitione loco
generis videatur poni; sed & insuper, cum hoc ipsum agitur, ut ad
significandam animorum conjunctionem, & hanc vinculi hujus con-
nexivam, pertrahatur, hujusmodi sensus generalitas ei soleat re-
linqui; veluti ubi Ulpiano teste (a) *sicuti convenire dicuntur, qui ex*
diversis locis in unum locum colliguntur & veniunt: ita & qui ex diversis
animi motibus in unum consentiunt, i. e. in unam sententiam decurrunt.
Ut ut inquam accuratius, originariam vocum proprietatem scru-
tanti, facile appareat, hæc ita habere sese; consensus nimirum, pla-
citi, conventionis vocabula latius patere quam pacti aut pactionis,
& hæc quidem inter sese differre, imò fortassis ipsa hæc primâ suâ
origine, rebus corporeis pangendis, pactis, compactisq; magis con-
gruere; succumbendum tamen obsequendumque dixeris sermonis
domino, usui, & maximè quidè, ubi etiam violentia disciplinæ ar-
tisqve accedit, cui pro placitò artificum communia vocabula, ut
familiaria adiguntur inservire. Nimirum hoc etiam & usu com-
muni & in arte juris, dictis modò vocibus accidit: ut primò omnes,
ad effectum obligationis per conspirationem connexionemve ani-
morum progignendæ, applicentur: deinde verò, modo in hac uni-
versalitate relinquantur, modo etiam quædam magis particulari-
ter usurpentur, ita *generaliter*, omnino videntur sumi in adductis
definitionibus *pactio* itemqve *pactum*: *consensus* hoc modo accipi-
tur, toties quoties in contractibus aliisque negotiis consensu vali-
duris de consensu ejusque valore ac modo disputatur, utcunque in
specie, consensualia aut consensu constantia negotia non dicantur.
Disertè aliàs Modestinus *¶ C. t. consentientes* ait (b), *in aliquam rem,*
ex consensu obligari necessario ex voluntate nostra videmur. & ubi nul-
lus est infirmusqve consensus, (ut ferè semper arguunt periti) ibi
nulla, invalidaqve, ex pacto, conventionem, aut contractu obliga-
tio. prout patebit in seqq. (c) *placitum*, vel hic quoque universalis
descriptionis partem fecit, estqve tralatitia eò effectum regula, *displi-*
acere amplius non posse, quod semel placuit. *Conventionis verbum* jam
ante ex Ulpiano, & Paulo, & Pedio, *¶ C. t. audivimus generale esse* (d)

(a) d. l. 1. §. 3.
de pact.

(b) l. 52. §. 4.
de O. & A.

(c) vid. e. g. l.
1. de pact. l. 1.
& 18. de reb.
cred. & l. 2.
et. t. d. jur.
& fact. ignor.

l. 2. de rit.
nupt. & c.

(d) l. 1. 4. 5. 6. 7
ad de pact.

ad omnia pertinens, de quibus negotii contrahendi transigendi, causa consentiunt qui inter se agunt. Nullum esse contractum, nullam obligationem, quæ non habeat in se conventionem sive re, sive verbis & c. conventiones esse tacitas expressas, publicas privatas, juris civilis, juris gentium, transeuntes in aliud nomen & non transeuntes; & quæ possent addi reliqua hujus generalitati vocis hic alibi per jurisprudentiam, tum in specie posita, tum in conjugatis, substrata. Deinde verò plurimam etiam liceret particulariorem horum plerorumque ex romanâ jurisprudentiâ depromere usum, siquidem ex usu foret. Id saltem quasi commune de pacto, conventionem, consensuque, notari potest; ferè accidere iis, sicut & aliis negotiis in jure civili sæpius evenit: ubi commune horum suppositum ob speciales aliundè assumptas differentias, speciales denominationes sortitur, ibi, si quid ab illis accessionibus purum manet, id sub nomine generali tanquam specificò solere persistere; quomodo e.g. obligationibus ex contractu accidit, in quibus omnibus etsi consensus utrumque compleat foliū, primò faciens ut contractus contractus sit, cū reliquæ ob accessionem aliorum, negotium perficientium, ob res videl. verba, literas, intervenientes, rerum, verborum, literarum obligationes appellentur, quod quædam illarum, obligationes ex consensu dicantur, quæ nimirum istis accessionibus liberæ, purò magis consensu perfectionem sortiuntur (a). Ita stipulationes, cum aliæ, ex jussu Prætoris judicisve necessariò sint instituendæ, aliæ, non item; sed è liberâ voluntate conventionemque prodeant: hinc illæ, utcumque, citra conventionem non sint, est enim stipulatio omnis conventio, prætoricæ tamen & judiciales, hæc conventionales, nomine specificò, & c. illis quasi oppositò, dicuntur (b). Ita igitur & ipsum conventionis nomen non temerè in formâ exprimi audies, ubi in speciebus contractuum versaris: diserte hoc prodente Ulpianò (c), quando asserit conventionum plerasque in aliud nomen transire, veluti in emptionem, in locationem & c. & deinde eas juris gentium conventiones, quæ actiones pariunt, in suò nomine non stare; sed transire in proprium contractus nomen; ubi facile subintelliges, si quæ conventiones sunt, non istorum generum, illas sub nomen generis universalissimò specificè quasi consistere, similis ratio est nominis pactionis, pactionis: quod ipsum

(a) §. ult. de
obl. t. de obl.
ex consens.

(b) t. t. j. d. di.
vis stip. l. 5. ff.
de V. O.

(c) d. l. 1. in f.
& l. 7. §. 1. de
pact.

ipsum in ea ferè conventionis specie specificè demum hæret, quæ contractus nomen non meruit, idque modo simpliciter, modo pro diversitate respectus, cum adjectione *conventi*, *nudi*, *legitimi*, *(a) l. 7. §. 4. §. seqq. l. 17. 21. 27. §. pass. de pactis*. Unde etiam, quia vocem pacti huic specificæ significationi, quasi cum solennitate quadam dicavit jurisprudentia nostra, adhuc quidem magis quam conventionis; magis placuit conventionem hic in capite, tanquam causam quandam generaliorum obligationis ponere; & si temerè liceret agere, definitionibus Ulpiani ante in medium productis, loco definiti pactiois, pactioque, *Conventionem* substituerem, transponeremque. sed quia, ut ex allatis apparet, peccatum non in re est, abstineo mihi manum, usus prout commodum fuerit, dictis vocibus citra religionem indifferenter. hoc de definito.

V. *Definitio* ipsa tribus constat; quibus scilicet conventio describitur esse: 1. *duorum pluriumve*; 2. *in placitum idem*; 3. *consensus*. *Duorum pluriumve* esse oportere hunc conventionalem consensum, obligationis exinde nascituræ causam, atque matricem, manifestus est, quam quod declaratione indigeat. neque enim unus aliquis quomodo secum ipse consentire possit, vel etiam hunc in effectum consentire, facile intelligitur. Nisi fortè eò locò accipias, vel conspirationem diversarum facultatum in homine, vel sententiæ voluntatisve congeminationem ejusdem conceptus propositivæ delectum. namque vel utròque intuitu, dictum quidem vulgare est, consentire simul atque etiam dissentire hominem secum, dum scilicet intellectus atque voluntas, sive appetitio ac ratio, conspirant, discordantve; vel etiam dum aliis atque aliis temporibus, locis, objectis moventibus, idem aut diversum vult quisquam aut opinatur. At verò, licet analogiam consensus hinc quandam habeamus; non tamen consensum ipsum, quò nobis in nobis ipsis obligatio, iustaque nobis in nos potestas, enascatur. quam quidem ad speciem potissimum pertinere dixerim vulgare istud, *quod nemo sibi ipsi possit obligari*. Etiam si enim conspirare inter sese cernas in unum objectum finemque, & iudicium mentis & appetitionem voluntatis, & modò hanc sequi illud, modo etiam vicissim illud trahi ab hac; id tamen illò casu fieri dixeris, non ad eò vigore quodam obligatio-

nis, quæ ex hoc quasi consensu sit; sed potius, si quæ obligatio hic fingenda est, talis alicujus, quo ex virtute imperii, naturaliter menti in appetitionem deputati est; ut vice versa tyrannidi cuidam ac violentiæ justitiæ naturali illatæ imputaveris, si melius mentis judicium ab appetitu, sibi aliâs naturæ destinatione servo, subigatur ac trahatur. Quomodo autem ex eò, quod diversò tempore, locò, objecti motu, in diversis propositionibus generali fortè ac speciali, aut aliis etiam verbis eandem rem inducentibus, idem sentimus, aut ut ita dicam nobis consentimus, nobismet ipsis nos obligemur, fateor me modò non concipere; ut adeò hætenus isthæc personarum pluralitas definitioni nostræ, consensum conventionemve obligatoriam describere intentantibus rectè sit addata, imo, ut excluderentur hujusmodi modo adductæ qualescunque singulares consensiones, addi debuisse videatur.

VI. Quod 2. de eodem placito, sive *in idem placitum*, conventionem seu consensu descriptioni nostræ interponitur, per hoc auctor, voluisse videtur, qualitercunque potuit, edere nervum quendam, quò universalitatem generis, *consensus*, ad speciem ejus ligantem constringeret, & ut dicimus, differentiam, esse, aut formale specificum actionis exprimeret. idque sic satis feliciter, tametsi primò aut quodam quasi magis vagò intuitu habitò, videri possit, ac si vox placiti æque laxum penè occupet campum, atque loco generis hic positum verbum consensus; utpote, quod, sicuti consensus, ita etiam complacitum opinionis ac voluntatis veri factique, videatur esse: Nec quicquam sit manifestius quam quod duo pluresve in una re complacitum habere queant, citra tamen destinationem quandam, nedum intentionem aut effectum, obligandi sese, veluti si qui pulchritudinem astrorum aut rei cujusque alterius unà admirentur, eaque mirificè afficiuntur ac delectentur. Cæterum distinguenda hic fortassis est complacentia à complacitatione, complacitum sive *in idem placitum*, quod nudi delectamenti est, ab eo, quod est comprobationis, & hoc rursus in id, quod est comprobationis meræ, ut si eadem complacet atque comprobatur opinio, veritas &c. & id quod simul est *destinationis facti*, puta uti aliquibus complacet, fieri quid aut non fieri alteri aut ab altero,
licere

licere aut debere. De posteriore hâc specie prorsus intelligi hic vult Jctus, conventionem, ut causam obligationis actionisve, propositum habens definire (a). Nec fortassis adeò culpandus: quod (a) per l. 1. 7. d. 1. non ulterius quicquam adjecerit, quò latitudinem illam complaciti restringeret, addendo fortè, *faciendi quidquam*; aut etiam, quod *de pollic.* omittensâ voce alterutrâ placiti scil. vel consensus, non posuerit potius: *pactionem esse duorum pluriumve ut quid fiat (complacitum,)* consensus. quippe per *consensum* definire, non mutatâ voce, usus hujus vocis in hâc materiâ, amplitudo item ac frequentia imperavit. nil etenim quicquam magis in prophasi versatur, quam quærere, & asserere, an, quodve, in quid, paciscentes, contrahentes, aut reliqui quorum interest, consenserint aut non consenserint, at quia tamen generalius videbatur dictum: pactum est duorum consensus; (utcuq; alibi, ubi aliò intendens, huic definitionali cautioni non studet, idem consultissimus autor, in hoc acquiescit;) verbum inveniendum erat, quod generalitati isti, ad effectum obligandi, constringendæ, & usus habebat præ aliis accommodatissimû, & naturâ quasi videbatur huc præparasse; id quod erat dicere: *in idem placitum* consensus. namq; *naturâ* non præsentia modò vera bonaq; placent, ac placere nobis dicuntur, sed & quæ hæc aut illa talia cui futura sunt, vel à nobis etiam profectura. neq; vero hoc tantum, sed & notabiliter, per omne licitum placitum, ligamentum, intendit natura; ponas enim mirifice cui quid placere, sive ut modò quòdam usurpet aliò, sive ut contempletur solummodò voluptatemq; sensualem licitam inde capiat; quilibet alius mediante hõcce placitò, etiam citra suum placitum consensumq; additum, naturaliter huic admiranti, aut delectanti, videtur obligatus reperiri, si non affirmative, puta ut juvet, saltem negativè, scil. ne injuriâ eum impediât, aut in suo gaudiò turbet. quid igitur erit dicendum, ubi alter aliquis complacentiam suam, ut tale fieret, manifestavit, & quasi securitatem ejus boni fruendi, sua contestatione illi fecit? *Usus* vero quomodo dictionem hanc in vim obligatoriâ erexerit, ad eum attendenti facile fit manifestum, quando v. *(b) l. 1. de con-* g. *placita* dicuntur *legum* (b); ea quæ placuerunt *servare oportere* (c) nec *st. princip.* *displicere amplius posse* & c. Ut adeò parum referre existimes, siqui- *(c) l. 1. pr. de* dem *pact. & pass.*

dem definitior noster non addiderit positioni illi suæ, verbum: *at fiat, ut quid fiat, faciendi* aut simile. utpote cum natura placiti, maximè in schemate propositò, quod in *idem* placitum consensus est, hoc ipsum videatur per se satis inferre. Quod autem particulatim *in idem* hoc placitum dicatur consensus esse, id suò egregiò quoque non caret nervò, quod nimirum nisi tale supponas, quomodò conventio, aut complacitum; aut consensus plurium sit, non facile concipias: id autem quid sit ac intelligatur esse, paulò post declarandum erit plenius, ubi de natura ac requisitis consensus caperimus edoceri limatius.

VII. *Consensus* vocem translata[m] esse, à sensibus ad animum animiq; facultates, ipse vocis indicat sonus, imò ostendit usus, ita esse translata[m], ut fere à nativâ radice penitus abstractâ in solò translatio solo, (itidem tamen sensus, putâ interni nomen usu præferenti) quasi propriò suffixa hæreat, inde rursus metaphoras in naturam animatam reliquam inanimatamqve ipsosqve sensus, si qua accidit dicendi commoditas, transmittens rejiciensqve. scil. non audies temerè, quasi proprie dici consensum sensuum, visus, auditus; aut consentire dici eos, qui idem audiunt, vident, tangunt, quatenus ita faciunt; At benè, dici consentire eos, qui animis conveniunt, atqve in unum conspirant. Ut tamen interea hoc quidem ita in proprietate sermonis sit; ut translative, ad hujus consensus similitudinem, de reliquis etiam rebus mente rationali carentibus idem quandoqve audiatur, veluti de paribus animantium, de diversis orationibus &c. sed nobis hîc, quatenus propriè sumitur, sub incude consensus est. Non libet autem repetere pluribus: summi consensus hic eâ specie, quâ non nudæ opinionis aut approbativus veri est; sed quatenus ad constituendû debitum, itemq; acquirendam indulgentiamqve potestatem conspirat: verbò, quatenus in idem placitum, seu obligatorius est. scil. id cursim jam sæpius repetitum est ante. Caterum expediet fortè, eò sub hâc figurâ acceptò, porrò videre, quæ ejus pro isto effectu natura, quæve sint requisita: prænotatò primum modò obiter: quod videatur dici consensus, ut etiam facile vis compositorum atqve compositionis innuit, quasi conjunctus seu conspirans sensus, sententia, aut sensio,
cum

cum aliò sensu aut consensu. qualis etiã propriè, & potius quidem videtur accipi debere, quam pro ipsò còposito, sive corpore pluriũ quasi sessionum sententiarumve conspirantium, quippe consensum, ut singulorum accipimus, consensisse dicimus hunc atqve illum; & ubi de plurali pluriumve consensione loquimur, semper particulã aliã cumulativã; v.g. *illorum, utriusq, omnium* &c. id quod per se particulare singulorum existit, connectimus.

VIII. Consensus igitur is obligatorius, de quo nunc agimus videtur triplici potissimum respectu, modòqve considerari debere: primò quatenus in singulis efformetur, formatusqve existat, intentus ad aliquid: deinde quatenus utrinque conspirans sit ad idem: & deniqve quatenus à parte utrãqve in ipsum coëat nexum, ita, ut obligatio exinde vel mutua vel à parte alterã oboriatur, simulqve potestas libertasve aliqua, quæ antea non competebat, alterutri vel utrique competere incipiat. Quatenus consideratur *ut in singulis hominum ad aliquid certi intentus primam quasi requisitam formam sortiatur*; accipiendus videtur hic conventionalis consensus paris naturæ, cum destinatione animi, quibuslibet etiam reliquis, tum obligatoriis tum liberatoriis negotiis, veluti, delictis, dispositioni testamentariæ, abdicationi personarum, rerum alienationi &c. ad perfectionem suam requisitã; idemqve, ut opinor, esse, quod Philosopho (a) nomine *τὸ ἐκαστὸν* sive spontanei, (barbare spontaneitatem dixeris) iteq; perfectiori figurã *πρωαίρεσις* dicitur; declaraturq; illud quidem per negationem còtrarii quod sit *τὸ οὐκ ἀκαστὸν* sive non invitum, i. e. non coactum aut ex ignorantia factum; hæc, illo simul complexò, quod sit *βουλευτικὴ ὁρεξις*, *consultata, consilio, sive cum consilio appetitio*: itemqve esse dixeris eundem consensum quod JCris à subjecto inhæsivo eodemqve causã pro gignente, *animo* videl. ejusqve partibus sive potentiis, *animus, mens, affectus, voluntas, sententia, consilium, iudicium animi, animi destinatio* &c. dicitur (b). nec dubitarem asserere vocem *placiti* in definitione nostrã superius positam, separatim sumptam, negotio tamen obligatorio relictam, idem denotare. Nolim nunc pluribus hic repetere, quæ Aristoteles de natura spontanei & inviti, deqve ratione proæreseos d. loc. multis eleganter colligit, atqve recenset: paucis

(a) lib. 3. Eth. ab init.

(b) l. 3. §. 6. l. 8
l. 16. l. 1. §. 22.
de acq. poss.
l. 1. C. de sicar.
l. 55. de O. & A
l. 40. 48. 189.
96. 75. 76. de
R. 7. l. 1. de te-
stam. &c.

solummodò perlustratum cupiens, quomodo JCtissimi nostri, ex
iisdem naturæ, (veræ atq; genuinæ Philosophiæ,) principiis ac fun-
damentis, ut cætera, ita valorem ac requisita hujus quoq; conven-
tionalis consensus. pro effectu obligationis, peritissimè observare
sciunt atq; arguere.

IX. Ita nimirum, quod Philosopho, pro effectu, quem is hu-
jus intendit, comparatione virtutis scil. in essentialibus præreseos,
ac proinde in definitione ejusdem ponere necessarium visum fuit,
(a) ut sit illa τὼν ἐφ' ἡμῶν, eorum quæ in nostrâ potestate aut nobis possibi-
lia sint: id ipsum negatione oppositi hi quoq; pro effectu pariendæ
obligationis, pluribus asseverant, statuentes: *Impossibile nullam*
esse obligationem (b): inque censum vocantes, non modò *impossibili-*
tatem facti, quam dixeris, putâ, si quid per rerum naturam extra po-
testatem humanam positum est, ut detur aut fiat v. g. res quæ non
est præstetur, aut persona mortua iudicio sistatur (c): quæ aliàs
Ulpianus hæc complectitur regula (d): *Ea, quæ dari impossibilia sunt,*
vel quæ in rerum naturâ non sunt, pro non adjectis habentur; sed pro suâ
religione etiam impossibilitatem *juris* advocantes multoties. *Quod*
nullius esse potest, Pauli est (e), *id ut alicujus feret nulla obligatio valet*
efficere. Ejusdem est (f): *Rem sacram, religiosam, vel usibus publicis in-*
perpetuum relictam, ut forum aut basilicam, aut hominem liberum, inu-
tiliter, stipulor &c. It. ejusdem (g): *Pacta quæ turpem causam conti-*
nent, non sunt observanda, quod Ulpianus exprimit (h): *Si ob maleficiû*
ne fiat, promissum sit, nulla est obligatio ex hac conventione. & juxtâ (i):
generaliter, quotiens pactum à jure cõmuni remotum est, servari hoc non
oportet: Item (k): *Generaliter novimus, turpes stipulationes nullius esse*
momenti. Sequitur Justinianus noster (l): *Quod turpi ex causa, in-*
quiens, promissum est. veluti si quis homicidium, vel sacrilegium se fa-
cturum promittat, non valet. Item Theodos. & Valentin. Imp. (m)
Nullum pactum, nullam conventionem, nullam contractum inter eos vide-
ri volumus subsequutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente - secun-
dum itaque prædictam regulam, quâ ubicunq; non servari factum, lege
prohibente, censuimus, certum est, nec stipulationem hujusmodi tenere,
nec mandatum ullius esse momenti nec sacramentum admitti. Quam
annullationem ex turpi causa contractæ obligationis, etiam disertè

ed Jcti & Impp. (a) interpretantur, uti si turpis causa accipientis so-
lius fuerit, etiam si res secuta sit, repeti possit.

X. Quando deinde Aristoteles suam ad civiles moralesque
effectus efficacem proæresin, in consultatâ, sive cum consiliô captâ
appetitione ponit, tò deliberatum spontaneum cum scientiâ &
haud coactum esse inibi requirens, tò invitè h. e. ignoranter sive
per errorem & coactè fieri, procul inde amovens, ita sanè omnia
hæc in sedulâ nostrorum Juris Autorum attentione sunt, tum alio-
rum intuitu effectuum, quos locus persequi non patitur, tum qua-
tenus hunc conventionis obligatorium valorem respiciunt. De
requisita scientia generalis est Papinianus (a): *In totum omnia quæ a-*
nimi destinatione (ita deliberatam appetitionem videtur ille hic ap-
pellare) *agenda sunt, non nisi verâ & certa scientia perfici possunt.* Pom-
ponius (c). in simili assertô pro verbis Papiniani prioribus, ponit:
In omnibus negotiis contrahendis. De spontanea deliberatave appe-
titione, unò verbô, de proæresi, in specie conventionibus ad valo-
rem ipsarum necessariâ, ejusdem acutissimi Papiniani est hoc (d):
In conventionibus contrahentium voluntatem potius quam verba spectari
placuit, ut de præelectione universâ, illud à Gothofredô nostrô ex
Baldo notatum (e): tolle voluntatem ex mediô & omnis actus est indif-
ferens. Multi iidem sunt in definiendâ, tum nullitate, tum infir-
mitate consensus, conventionisve, ob inde sublatum spontaneum,
ob errorem & coactionem intervenientem: *Non videntur, inquit*
Ulpianus (f), qui errant consentire. Et iterum id ipsum, ut Julia-
ni, allegans, *quid enim addit (g) tam contrarium consensui est, quam*
error, qui imperitiam detegit? Diserte Impp. nullus est, errantis consen-
sus (h): ait Papinianus (i): *In omnibus negotiis contrahendis, si error a-*
liquis intervenit: sive bona fide sint, sive non sint: ut aliud sentiat, (puta)
quæmi, aut qui conducit (k). aliud qui cum his contrahit, nihil valet,
quod actum. & idem in societate quoque cœundæ respondendum est. ut si
dissentiant, aliud aliô existimante, nihil valeat ea societas, quæ in consen-
su consistit. Ad propositum ab eodem (l) ex Labeone casum: quô vi-
cinus, qui me patiatur opus facere, ex quô ei aqua pluvia noceat,
non possit me postea adigere, ut aquam illam arceam, subjungunt
ex ipsiusmet scriptô aliô compilatores *Sed hoc ita, si non per errorem*

(a) l. 1. §. 2. &
t. t. ff. l. 3. 4. &
t. t. C. de con-
dict. ob turp.
vel injust.
causam.

(b) l. 76. de R.
J.

(l) l. 57. de O.
& A.

(d) l. 219. de V.
S.

(e) ad l. 20. C.
de adult.

(f) l. 116. §. 2.
de R. J. (g) l.

15. de Jdict.

(h) l. 9. C. de
jur. & fact. i-

gnor. (i) l. 57.

d. O. & A. (k)

add. l. 9. de cõ-

trah. empt. l.

52. locati.

(l) l. 19. & seq.

de aq. pluv.

aut imperitiam deceptus fuerit, nulla enim voluntas errantis est, exemplum hoc erat consensus taciti. aliis in casibus idem adseverant, alii (a). Hinc porrò est, quod, qui usu mentis rectò carent, putà infans, furiosus, nullum negotium, quò vel se vel alios obligent, gerere posse statuuntur (b). Hinc est, quod qui intellectu utuntur minus perfectò, eò, jure civili, privilegiò ferè gaudeant, quod, quæ in eorum fiunt præjudicium, etiam ipsis præsentibus, aut aliàs (b) §. 8. & 9. agi scientibus, invitis tamen ipsis fieri putentur (c): quod iidem ex de inutil. stip. consensu suo, nisi alia insuper causa, quod illi deest, fortè impleat, l. 5. 40. 124. §. 1. minus perfectè, imò prorsus civiliter non obligentur. veluti im- de R. J. l. 2. §. 2. pubes, cui hoc datum, ut nec velle nec nolle quicquam in suum præju- 2. pro empt. dicium credatur (d); ut ad necessitatem præstandi consensu suo sese (c) per l. 5. de non obliget (e). imò quia defectus is naturalis illi est, ne naturali- serv. urb. (d) l. ter quidem hoc effectu obligatus censeatur (f): ut tamen, quia 189. d. R. I. (e) non prorsus omni destituitur consensu aliò eventu quòdam, & ubi d. §. 9. d. inut. ejus non adeò vertitur præjudicium, ex causâ conventionis, & ob- stip. pr. & t. t. liget (g) & obligetur, tum naturaliter (b), tum civiliter, maximè si de autor. tut. causa quædam alia obligationem necere juvet; fortè quod locu- (f) l. 41. d. cõ- pletior fuerit ex alienò factus (i) aut actio ex re, quod ajunt, perve- dict. indeb. l. niat (k). Fundat sese in eadem judicii imbecillitate, justæ quæ pro- 59. d. O. & A. æreseos defectu, privilegium fœminarum, ne conventiones suâ in- juct. §. 10. eod. tercessoriâ, pro aliis obligentur (l). Item minorum, quo restitutione l. 6. de cõpens. in integrum habent, si quid incautius peragentes, in damnum se- (g) t. t. d. aut se incidisse postea deprehendant (m). Inde præterea est, quod pro- tut. (b) l. 1. §. 1. digis meritò bonis interdicator, eorumque contractus ac disposi- de novat. (i) tiones post interdictum editum (n) infirmæ habeantur: quod retra- l. 5. pr. & §. 1. hatur contractus ille, cui dolus causam dedit (o): Et si qui sunt ca- de aut. & cõ- sus ejusmodi alii, quibus ob inopiam judicii, notitiæque defectum sens. tut. civilia jura favent (p).

(k) l. 46. de O. & A. l. 47. de solut. (l) l. 2. & t. t. ff. ad SC. Vellej. & t. C. eod.

(m) l. 1. & t. t. de minorib. (n) l. 1. de jurat. fur. l. 40. de R. I. §. 2. l. quib. est

permiss. fac. testam. (o) t. t. de dol. mal. It. de dol. mal. & met. causa except.

(p) t. ex quib. caus. maj. 25. ann. in integr. rest. & alib.

(q) d. lib. 3.
Etb. c. 1.

XI, Porrò verò & intuitu inviti, quæ coactionem, cum Phi- losopho (q) consensum statuunt infirmum Juris cultores, & in spe- cie

eie quidem etiam ad obligationem per conventionem inducendam, insectantes imprimis casum mixti cum spontaneo coacti. (de purâ enim violentia, res disquisitionem non meretur) ubi nimirum vi metuve magni forte mali in consensum quis fuerit adactus; (a) l. 116. de R. Ait Ulpianus (a): *Nilil consensui tam contrarium est, quam vis atq; metus: quem comprobare contra bonos mores est.* Prætor Romanus, censor ille adiutor atq; corrector juris civilis, custosq; æquitatis, decretum ediderat. *Quod metus causa gestum foret, ratum se non habebit* (b). Incubuit, imò dubio procul & occasionem dederat, illi decreto, juris justitiæq; studiosorum industria, explicuitq; hoc ipsum, & multis declaravit, quæ vis hic, quæ infirmitas consensus, ex quò metu dato, hic intelligi debeat aut non debeat, forte eo fine, ne vel malitiæ fenestra aperiretur, rectè placita retractandi, vel justus etiam metus temerè transmitteretur in detrimentum innocentis. Hinc igitur illorum observatio est (c): *Non quemlibet hic attendi oportere timorem: non vani hominis: non eum qui ex re nulla, qualem quis meticulosus frustra solet timere: ne infamie quidem, ne dum alicujus vexationis timorem;* intelligo autem infamiam levioris injuriæ, quæ facilè elui queat; non deniq; eum qui ex vi oboritur, quam magistratus rectè intulit, jure licitò scilicet & jure honoris, quò sustinet; Sed eum metum, qui est majoris malitialis: *in hominem constantissimum cadens: injuriâ illatus per vim atrocem, & eam quæ contra bonos mores fit; quæ est majoris rei impetus, qui repelli nō potest; morte fortassis servitute, stuprò, aut simili malò magnò imminente.* Atque sic quidem descriptò hoc violentiæ modò, porrò ubicunq; justus metus causa consensus & in conventionem adactionis fuit, iidem Consulti multi procedunt in medium, adseverantes nullitatem infirmitatemve talis ex tali consensu obligationis: prodentes etiam ac declarantes contra eam auxilia: *Exceptionem actionemq;: quod metus causa,* quas appellant (e); facultates nimirum quibus quis & adversus petentem ex tali coactâ conventionem sese tueri, & insuper, si quid jam præstitit, illud possit repetere; itemque omnis inde perpeffi incommodi in integrum restitutionem, unâ cum pœnâ etiam, pro modò concurrentis delicti, à violentò exigere.

(a) l. 116. de R.

7.

(b) l. 1. pr.

quod met.

caus.

(c) l. 5. 6. 7. 3.

quod met.

(d) per d. 11. §.

l. 1. 2. 4. 8. § c.

(e) l. 9. §. 3. §.

seqq. §. 1. 1. ff.

§ C. quod

met. causa. It.

d. dol. mal. § 7

met. caus. ex

no. sept.

XII. Præter hæc in censum nullæ aut infirmæ, sive obliga-

(a) l. 4. d. R. I.
 (b) l. 14. de O.
 & A. l. 22. de
 R. I. §. 6. I. de
 inutil. stip. l.
 107. de R. J.
 (c) t. de pecul.
 (d) t. quod
 jussu. (e) t. de
 in rem verso.
 (f) d. tit. (g)
 l. 2. C. de castr.
 pecul. (h) l. 133
 de R. I. l. 28. §.
 2. de pact. l. 7.
 pr. §. 4. & fin.
 de donat. l. 1.
 §. 7. quæ res
 pign. obl. non
 poss. pr. I. quib
 nō est permis.
 facer. testam.
 & passim. (i)
 per §. 6. I. de
 inutil. stip. l. 39
 de O. & A. l.
 ult. §. 2. de V.
 O. l. 9. de his
 qui sunt sui
 vel. al. jur. l. 2.
 de muner. &
 hon. l. 6. C. de
 bon. qua lib. l.
 fin. C. d. inoff.
 testam.

tionis sive conventionis, ex defectu liberi sufficientisque consen-
 sus ipsis quoque licuit referre, si aliquibus *vi juris positivi*, libertas il-
 la obligandi sese hactenus supprimatur infirmeturque. prout acci-
 dit servis, filiisfamilias, aliisque. dum *ne velle quidem credantur, qui*
obsequuntur imperio patris vel domini (a). Unde adeo jervo evenit,
 ut planè ex contractu, suo sibi arbitrato inito, nec obligari civiliter,
 nec ejus nomine exigi ab eo quicquam possit (b); nisi quatenus con-
 sensu, domini voluntas servi ad integrata fuerit, sive ab initio, idque
 vel tacito seu universalis, per concessum peculium ejusque commercium
 (c), vel expresso aut particulari, per jussu (d); sive etiam ex
 post facto; ubi fortè alienum ex tali contractu acquisitum in rem
 suam versus, inique retinet, negatque (e). quibus casibus etiam
 ipsum quidem dominum, sui consensus ratione, in quantum, inde
 obligatum, jura aliàs volunt (f). Erat & similis quoque ratio *filiis-*
familias, quò ad res familiares peculiareque, ut in placitis suis de-
 teriorem posset facere conditionem parentis: scilicet sicuti in omni
 peculio servus, ita in profectio itemque adventio, filiusfamilias
 quicquam agere aut pacisci prohibebatur, ex quò alienatio, aut
 peremptio rei sequeretur (g); donare v. g. pignori obligare, testari
 &c. citra voluntatem, ut ille domini, ita hic patris (h). Tametsi in
 aliis quibusdam, hinc multò liberius erat arbitrium, puta ut publi-
 cis causis præesset, peculium castrense administraret, horumque no-
 mine etiam, ubicunque usus exigebat, liberò consensu sese obliga-
 ret (i). ut tamen interea ad priorem consensus infirmationem et-
 iam pertineret, dispositio Scti Macedoniani (k) de non obligando
 sese civili plenà efficaciam ex mutuo: & si quæ aliæ extant ordinatio-
 nes, de aliis negotiis in præjudicium patris non peragendis (l). Item
 illa, qua constricta ipsis potestas est, contrahendi nuptias suo, citra
 parentis consensum, arbitrato (m). pertinet infirmatio voti filiae,
 uxoris, servi, jure, tum divino, tum civili romano cognita (n). tra-
 hes huc quoque casus, ubi pupilli, minores, prodigi declarati, ut-
 cunque iis contingat natura satis iudicio valere, sub tutela tamen

(k) l. 1. & t. t. ad SC. Maced. (l) l. 22. de solut. l. 30. de pact. l. 23. C. eod. l. 3.
 §. 4. quod quisque jur. (m) pr. l. de nupt. l. u. de stat. hom. l. 2. §. 16. §. 1. de rit.
 nupt. (n) Num. cap. 3. l. 2. §. 1. de pollicit.

& cura constitui, aut aliàs, ad negotia tractanda contrahendaque
 citra tutorum, curatorumve consensum, suâ voluntate non polle-
 ant (a). Item referres, ubi ipsi tutores vel curatores in alienandis
 prædiis minorum, pro voluntate sua procedere non possunt, citra
 auctoritatem ac decretum magistratus (b). Et si qui sunt casus si-
 miles, jure positivo passim notati: ubi citra aliorum auctoritatis
 aut consensus accessionem, etiam aliàs sibi sufficientes personæ,
 certum quendam obligationis nexum, suâ solius voluntate sibi pa-
 rare vetantur.

(a) tit. de cō-
 sensu & aut.
 tut. de curat.
 fur. dand. de
 minorib. & c.
 (b) t. de prad.
 min. nō alien.

XIII. De accessorio autem sive completivo isthoc consensu,
 non est, quod nunc opus sit multa addere; modò in conspectu ver-
 sentur, & species ejusdem & vis. Species, (in quas penè, juncto mo-
 do, à tempore, quo collatus cum negotio, ante, cum, vel post illud
 prodit, distinguitur) sunt *jussus* seu mandatum, permissio itemque
auctoritas, & *ratihabitio* (c). *Vis* tamen ejus potissimum duplex,
 videtur esse aut duplici considerari debere respectu; primo, quate-
 nus est, *negotium*, à parte principalis destinantis ob defectum po-
 testatis alias infirmum, *consolidans*; & ita quidem modò nunc con-
 sideratus is fuit. ubi adde, ejusdem virtutis, quoad effectum hunc,
 esse species ejus omnes. nam quod de ratihabitione in aliquibus
 negotiis in dubium id vocari visum est (d), postea, ubi ratihabitio
 retrahitur & confirmari ea quæ ab initio subsequuta sunt (e) jussa est, bo-
 nâ ratione correctum existimes. Deinde verò & considerabitur
 hæc hujus adstipulatorii consensus vis, quatenus ipsum adstipulato-
 rem pro naturâ atque modo negotii aut obligat, aut beat etiam. sive
 contractus illud negotium sit, sive delictum, sive etiam dissolvenda cu-
 jusdam obligationis negotium: Pater qui consensit in filii nuptias,
 non magis quam filius illas retractabit. quod jussu patris aut do-
 mini gestum contractumque est, ejus nomine jura hos teneri vo-
 lunt (f). qui ratum habuit quod pro se gestum est, obstringitur
 actione mandati, negotiorum gestorum (g). qui actori jubet credi,
 æquè ipse, ac alter obstringitur (h). Similiter in maleficiis: Is da-
 mum dare putatur, qui jubet dare (i); de jure e & qui mandat (k); vi
 dejecisse etiam is videtur, qui mandavit vel jussit, ut aliquis deiceretur,
 parvi enim referre visum est, suis manibus quis deiciat, an verò per alium.

(c) l. 60. 169.
 162. §. 1. & 2.
 189. 158. de R.
 J.

(d) pr. l. de
 nupt. l. n. de
 stat. hom. (e)
 l. fin. C. ad Sc.
 Maced. c. 10.

(f) l. 1. & t. t.
 quod juss. (g)
 l. 60. de R. I. l.
 6. §. 9. de neg.

gesti (h) tit. de
 fidej. & man-
 dat. (i) l. 169.
 de R. I. (k) l. 1.
 152. §. 1. de R. I.

Quæ

(a) l. 1. §. 12. de vi & de vi armat. add. l. 12. qvæ in fraud. cred. (b) l. 52. §. 23. l. 36. pr. de furt. (c) per l. 1. & 3. qvâdo ex facto tutor. (d) per tit. qvod jussu. (e) l. 14. de O. & A. (f) l. 69. de R. I. (g) l. 4. de R. I. (h) per d. l. & l. 20. de O. & A. (i) l. 47. de R. I. (k) §. 6 I. mandat. l. 2 & fin. ff. eod.

Quare & si familia mea ex voluntate meâ dejecerit, ego videor dejecisse.

(a). qvi furtum persuasit aut persuasione procuravit furti tenetur. (b). Ubi porro notabile est, fieri posse, uti tam in contractus quam in delicti genere, liberâ relicta personâ qvæ ipsa rem ore manuqve gerit, in ipsâ consentiente alterâ obligatio figatur, firmaqve hæreat. e.g. si tutor forte dolosè consensisset contrahenti pupillo, nec pupillus locupletior sit factus inde, tutor solus obligatus erit (c). ex contractu servi, ob jussu domini civilis actio in dominum poterit tantum institui (d), qvippe ipsi servi ex contractibus civiliter non obligantur (e). Ita nulla ejus habetur culpa, cui parere necesse est (f) nec velle quidem is creditur qvi obsequitur imperio patris vel domini (g). neqve verò adeò ex delictò qvovis leviori, jussu horum perpetrato, qvi id exequutus est, sed qvi hunc id exequi jussit, civiliter obligabitur convenieturqve (h). Præterea circa consensum, qvi quasi mediatorius iis potissimum, qvibus alias consentire integrum, puta qvi in contractibus sponsorius, in delictis collaudans atqve hortatorius est, notare licet: eum, usqve dum verè sponsio aut persuasio est, simili modò ut principalis, obligatorium manere; ultra vero non item; si nempe in speciem fortè puri consilii tantum incidat: unde regula in contractibus obtinet: *Consilii non fraudulenti nulla obligatio est* (i). Item (k): *Nemo ex consilio mandati obligatur, etiam si non expediat ei cui datur*: additur ratio: *quia liberum est cuiq; apud se explorare, an expediat sibi consilium*. In delictis autem & si qvòd est dolosum consilium aliud, qvo fraudemur, id non quidem planè obligatione eximitur, qvia enim in doli rationem incidit, pro modò, ut de dolò consuevit fieri, auctor ejus nomine obligabitur. *si dolus & calliditas intercessit, de dolò actio competit*; regula habet modo adducta; Attamen vel id quoque indulti, consilium dolosum pro perpetrando delictò datum obtinet, ut ordinaria ipsius delicti obligatione regulariter non perstringatur. Certè ait Imp. (l) *qvi nullam opem ad furtum faciendum adhibuit, sed tantum, consilium dedit, atq; hortatus est ad furtum faciendum, non tenetur furti*. Postremò valorem accessorii consensus, in negotio obligationis solutorio quoque comparere, pluribus à Consultis attenditur: Regulam res peperit: à parte consensus ejus cui solutio facienda (m), *qvod jussu alterius*

(l) §. 11. in f. I. de furt. (m) l. 180. de R. I.

alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset. applicat hanc Paulus (a): Cum jussu meo, id quod mihi debes, solvis creditori meo: & tu à me, & ego à creditore meo liberor. Et contra à parte ejus, quem debet solvere (b): Qui mandat solvi, ipse videtur solvere. Ex his fere, cum additione suâ, à nostris descripta pt. observari cōsentiens illa proæresis, proæreticusq; consensus, quoad formâ in fonte ipsò suscipiendam, seu, prout Philosophus in descriptione spontanei loquitur, quatenus ἡ δὲ ἕξις ἐν αὐτῷ principium in ipso consentiente est. Videndum nunc paulo distinctius, consensus ille talis in quid, sive etiam quatenus ad rem est directus.

XIV. Quælibet proæresis, sive spontanea deliberataqve appetitio, sive, ut nostri loquuntur, consilium, animive destinatio, & cum hæc, qui species hujus est, conventionalis consensus, ne in naturam impingat, inanis nesciã, necessariò porrecta est in aliquid rei. Idq; in hoc, putà consensu, ius super & particulari eâ obtinet ratio, quod effectus, quem is intendit, obligatio scil. non potest non esse, produciqve alicujus; quippe de definitione, h. e. essentiã ejusdem est, esse alicujus rei solvendæ præstandæve. Hoc autem rei, si quisquam quid sit disquirat, reperiet, ipsum esse, ex conventionali obligatione debitum decensq;, sive id, quod ex eâ fieri intendatur, debeat, possitqve; ut genere dicam, factum circumstantiatum, seu factum cum circumstantiis suis; prout id ut objectum juris obligationisqve ac potestatis supra (c) induximus atqve descripsimus. Sed videamus, quæso, quomodo hic iterum cum philosophò conspiciant jureconsulti nostri. Ille, (d) suam, ad morales effectus, etiam in specie versatus constituendi obligatorii ligaminis, efficacem, descripturus proæresin, ad rem, circa quam illa occupata est, oculos reflectens, ipsam dictam proæresin sive illius essentielle genericum, spontaneum scil. in parte seu specie, sermocinationi huic magis aptâ, scientiã videl. (plures enim circumlocutionis forte res visa fuit in specie nan coacti describenda) describit, quod sit ternentis τὰ καθ' ἑκαστὰ ἐν οἷς ἡ πρᾶξις singula facti, sive singularia, in quibus est seu consistit factum seu actio. negans juxtâ, eandem verè plene atqve perfectè proæresin esse, si quidem eorundem singularium aliqua intercedat ignorantia. τὰ ἑκαστὰ vero porro ab

R r r

e o de

(a) l. 64. de sol.
lut. add l. 49.
eod. (b) l. 56. d.
solut.

(b) lib. 1. c. 4.
n. 3. (d) c. 1. lib.
3. Eth.

eo describuntur: τίς τε, καὶ τί, καὶ περὶ τί, ἢ ἐν τίνι πράττειν. ἐνίοτε ἔτι καὶ τίνι οἷον ὀργάνῳ. καὶ ἐνεκα τίνος καὶ πῶς &c. h. e. quis, quid, circa quid, seu quia in re, quò, puta instrumento, cuius rei causà, quomodo &c. agat. Tum præterea, ab attendenda ignorantia facti, & quæ hujus sunt, singularium, distinguit; nec, ut invita dicantur, aut veniã, ne obligent autorem, digna habeantur, mereri vult, quæ sunt καθ' ὅλα seu universalia; Itemque τὸ συμφέρον sive id quod communiter est utile, ita Philosophus. Ictis vero nostris similiter, nil familiarius est, quam pro debito effectu negotiis asserendo, facti certiore notitiam requirere, ignorantiam vero facti excludere: quò quidem pertinent plurima ista paulò ante hoc capite longò ordine adducta eorum effata, partim expressè, partim virtute intentionis factum includentia. Et faciunt præterea loca complura alia Jurisprudentiæ romanæ, quibus disertè, imò ex professo (a) hoc instituti Periti habent, ut ostendant, quid facti scientia, ad valorem negotiorum, tum aliorum, tum hujus, in quò nunc potissimum occupati sumus, conventionalis scil. obligatorii, præster; quid facti ignorantia impediatur. Et hoc quidem faciunt, tum in genere, tum rem nomine facti diserte efferendo, tum per varias species τῶν ἐκείνων h. e. singularium facti circumstantiarum eandè adnotando, sermocinatione ita plurimum directà, ut ubi facti, ejusve circumstantiarum, pro effectu obligationis, (ex delicto, ex dispositione testamentaria, ex conventionem nascituræ) scientiam, per naturæ justitiam cernunt requiri; ignorantiam sive errorem facti, hujusve aut illius ejusdem circumstantiæ, impedire declarent, quo minus id negotium eò effectu valeat, h. e. talem ac talem obligandi facultatisve concedendæ vim habeat. Dicunt id de facto in universum, toties variã figurã repetitã juris regulã (b): Ignorantiam facti non nocere: ignorantiam facti prodesse: errorem facti excusare: &c. non nocere: intellige, ut præjudicium aliquod, damnum, onus, obligationem ex re quæpiam peractã quis sentiat, aut expectare habeat: prodesse, excusare, ut à talibus liber persistat. Ubi quidem, si obiter in memoriam revocentur, quæ supra (c), de obligatione, quæ faciendi & non faciendive, patiendi ea est, dicta sunt, facile apparebit, hæc & hujusmodi omnia, in capite eò spectare, ut dicant, ob justum in facto

(a) e. c. tit. ff.
 & C. d. jur. &
 fact. ignor. &
 pass.

(b) l. 8. y. & t.
 t. ff. l. 6. 7. & t.
 r. C. de jur. &
 fact. ignor. c.
 13 de R. I. in 6.
 & passim. (c)
 lib. 2. c. 1. n. 6.

facto ejusque notabili aliqua parte sive circumstantia errorem, ab obligatione, quam, si ejusdem rei notitia adfuisset, actus intulisset, liberum quem manere, nec alteri proinde jus aut potestatem aliquam contra agentem tribui; & per consequens omne, quod prius alicui fuerat, jus, quantum ad hoc factum, tanquam firmamento suo destitutum, integrum servari. rationem autem quam haec erroris facti indulgentia, convenientiae naturalis sit, promittit C. Neratius: quod facti interpretatio plerumque etiam prudentissimos fallat. puta quod haec humanae naturae impotentia, hic terminus sit, posse perquam multa in rebus rerumque singularibus ignorari.

XV. In ipsis autem facti singularibus seu circumstantiis, cum varii sunt generis, & differentiae multiplicis, multum desudant juris interpretes, quid error in his valeat, cuinam indulgendum, cui non, quinam committentem immunem ab onere obligationis praestet, qui id non faciat. Ut reliqua omittam, eorum industria, vel ex duobus his, quae & imprimis illi attendunt, capitibus, spectabilis est, dum sedulo distinguunt observantque, primo: num quis error intercedat, qui cum humano pugnet officio, qui vive humana & industria & potentia facile potuerit, superari, an vero non ita fuerit is comparatus: Deinde, cujasnam conditionis sint singula circumstantiarum, majusne an minus momentum in re faciant, ut dicam breviter, aestimant hunc errorem ex neglectu officii, & ipsa circumstantiarum conditione. Prioris intuitu, sedulo volunt animadverti, utrum supina & crassa, ut vocant, ignorantia intercesserit, an vero quae non talis mereatur dici, & in hoc peculiariter, utrum nostri an alieni facti ignorantia sit &c. Nec supina ignorantia ferenda est, factum ignorantis, fatur Ulpianus (b), ut nec scrupulosa inquisitio exigenda. Scientia enim hoc modo aestimanda est, ut neque negligentia crassa, aut nimia securitas satis expedita sit, neque delatoria curiositas exigatur. & Paulus (c) Sed facti ignorantia ita demum cuique non nocet, si non ei summa negligentia objiciatur. quid enim si omnes in civitate sciant, quod ille solus ignorat? & recte Labeo definit, scientiam neque negligentissimi neque curiosissimi hominis accipiendam: verum ejus qui eam rem diligenter inquirendo notam habere possit. Pomponius, Cassium retulisse refert (d); Sabinum existimasse: ignorantiam accipiendam non deperditi & nimi-

(a) l. 2 d. I. &
Fign.

(b) l. 6. de jur.
& fact. ignor.
(c) l. 9. §. 2. d. t.

(d) l. 3. §. 1. eod

(a) per c. 1. X. de postul. pr. e. lat. c. 1. X. qui matrim. acc. poss. l. 11. §. 2. §. 3. de instit. act. (b) c. 10. X. de R. I. add. c. 20. de elect. (c) l. 1. 2. 3. 4. 7. 9. §. 1. ff. l. 2. 3. 10. pen. §. 1. C. de jur. §. 1. et. ign. §. pas (d) l. 2. l. 9. §. 3. d. jur. §. fact. (e) l. 9. §. 3. de ju. §. fact. ig. (f) lib. 5. Eth. c. 9. (g) not. ad W. t. d. jur. §. fact. ignor. in fin. (h) l. f. d. jur. §. fact. ignor. l. 9. pr. eod. l. 11. §. ult. C. eod. l. pē. C. de minorib. l. pen. pr. ff. de jur. §. fact. igno. l. 9. §. 1. ff. eod. l. 1. C. eod. l. 7. §. 4. de interd. l. 2. §. 1. si quis in j9 voc.

um securi hominis. Si quia (a) fortè publicè & solenniter denunciatum publicè proscribitur est. De hac præter officium ignorantia elegans exemplare effatum est Pontificis illud (b): Non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit. Et pertinet ad hanc inexcusabilis ac noxiæ ignorantia speciem, omninò illa toties legibus nostris hoc fine decantata ignorantia juris (c): quippe quod jus naturale, publicum, ignorare & præter officium hominis sit, & talis ignorantia sit quæ potestatis nostræ sit superabilis, maximè in iis, quæ tum naturalia tum civilia non nimis in abstruso sunt sita; eoquæ vel propriâ vel saltem alienâ ope, veluti datâ copiâ sapientum expiscari possint (d). Namque alioquin, ob similem, quæ in facto intercedere potest, impotentiam, etiam hic quandoque indulgendum esse, sapientes agnoscunt (e). Aristoteles hoc caput inexcusabilis, ignorantia, ob culpabilem negligentiam, tum juris tum facti, comprehendit, ut dictum est, sub nomine τῶν συμφορῶν. Itemque universalium: ita quidem, ut ipse etiam ignorantia juris seu justitiae, tanquam cujus scientia quandoque hominum facultati in difficillimis, sit non nihil indulgendum non neget, arguens (f) vel ipsum omne naturale justum nosse, ob plurimas attendendas circumstantias non adeò sapientibus, nedum vulgò hominum facile esse. Et de civili, quò hodiè utimur jure, idem fatetur Bachovius (g), id non æque nunc, ut olim ex publicis tabulis, sed ex prudentum disputationibus, adde ex peregrina lingua, cognitum esse, nec adeò tam rigidè ejus posse exigi scientiam. quibus certè etiam Jurisprudencia vetus fuit ad stipulata, quando & moderatam solummodò industriam pro utenda hujus scientia requirebat, & media ad eam suggererebat; de cætero, ubi vel illa fuisset adhibita, vel hæc non superfuissent, excusationem ignorantia etiam juris admissura, per ante adducta; insuper multum eidem indulgens, ubi vel ipsa personæ inculcata conditio facultatem sciendi, ei minuebat, v. g. impuberibus, minoribus, fœminis, rusticis, militibus (h).

XVI. Porro verò, in hac excusabilis vel inexcusabilis ignorantia figura, Philosophus (i) notat, non omnia circumstantiarum esse æque ignorabilia, dum e. c. qui agit, ut se ipsum, nisi insaniat, ignoret, impossibile sit. Jurisperiti nostri, hoc plurimum declarant.

(i) d. c. 1. lib. 3. Eth.

igno-

ignorantiâ proprii facti, quâ appellant, cui ferè opponunt facti alieni: Hanc tolerabilè ac veniâ dignam, putantes, illam non item: *Plurimum interest* ait Pomponius (a) *utrum quis de alterius causa & factò non sciet. an de jure suo ignorat.* ubi quidem, quod de juro suo dicit, facile intelligitur, ita accipiendum esse, ut simul proprium factum includat: idque per oppositionem facti alieni & hic & alibi sæpius usurpatam, & per plurima pro hoc demonstrandò, adducta exempla, facile colligitur; disertus est Jctus Neratius (b): *In alieni facti ignorantia errorem esse tolerabilem*: arguens ibidem ex hoc principiò, bonæ fidei possessorem usucapionis effectum non privari, ob ignorantiam facti servi aut antecessoris, quò forte hi rem non emerint. Unde porrò quasi communiter recepta regula (c) juris: *Qui in alterius locum succedunt, justam habent, causam ignorantie.* v. g. *an id quod peteretur, deberetur*: quam paululum mutatis verbis Canonista repetens (d) ita effert: *Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantie causam censetur habere.* Inde, heres, si rem apud testatorem depositam vel commodatam distraxit, ignarus depositam vel commodatam fuisse, de re non tenetur (e); sed modò, ne ex alterius detrimento lucrum sentiat, vel pretium acceptum, vel actionem, ad id domino rei refundit, ceditque. Si prædii hereditarii venditor tributum ignorans, id non indicavit, ejus nomine actione ex emptò non convenitur (f). Hinc fidejussores quoque, non minus quam hæredes, justam ignorantie causam dicuntur posse allegare (g); puta retinebunt integram mandati actionem adversus debitorem, si fortè pecuniam pro eò solverunt, quam is jam tum solverit, aut si pacto de non petendo debitum extinxerit; nec hoc factum à sese fidejussoribus indicaverit (h). verum satis hic exemplorum. Notari potest obiter, recenseri hic, à Jctis casus, quibus etiam connexionem aliquam persona, de cujus excusandâ alieni facti ignorantia quæritur, cum persona quæ fecit habeat; unde adeò idem magis dicendum, si ne isthæc quidem, cæteris paribus, connexio interveniat.

XVII. In conditionem porrò singularum facti circumstantiarum, quid momenti error circa easdem, toti alicui negotio imprimis, conferat, labefactetne illud, an validum relinquat, plurimum

mum quoque Jurisperiti animadvertunt, Principes Philosophorū etiam hac in re præeuntes. Idque vel præcipue tum quidem agunt, ubi disquirere instituunt, an ex consensuali aliave cum consilio dispositione obligatio enascatur vel non enascatur. Et quoniam igitur maximum momentum in contractu, similibusque ex animi destinatione pendentibus negotiis, habere deprehendunt, scire atque intelligere, quodnam sit rei, *individuale corpus* quæ *materia*, quæ ejusdem, quam forte destinans præcipue intendit, signalata conditio seu *qualitas*, quæ *persona* cui se obstringere quisquam properat: in hisce atque hujusmodi ferè illi concludunt, errorem vitare negotium, nec pati ut obligatio inde adeo gignatur. Uti è contra in speciebus aliis, in quibus minus præjudicii aut minor intentionis, opinionis destinationisque frustratio occurrit, errori id ita promiscue non indulgent; puta ubi is fortè est in *causa traditionis*, in *conditione persone à qua* quid accipitur, in *parte materia*, in rei quadam *accidentali qualitate*, in nudò rei nomine, ac similibus.

XVIII. Atque ita quidem, ut paucis ex ipsis Jctis rem ostendam, in priori genere, illi ponunt primum omnium ipsum *corpus*, seu *errorem in re vel corpore*, ita enim illi penè appellant, quod logicis subjectum individuale sive individuum aliquod corporeum est. idque tum quoad obligationem ex destinatione *μονοπλευρή*, e. c. testamentaria; tum ex eâ, quæ ab initio mutua requiritur esse, puta conspirans hac aliqua cum destinatione, quæ in idem à parte altera quoque intenditur, aut si mavis, quæ est duorum pluriumve consensus seu placitum in idem aliquid. In illo casu inter alios, disertus Ulpianus (a), dum negatâ isthac vi errori vocabuli, quo fundus Sempronius dictus fuerit, pro Corneliano, subjungit: *Sed si in corpore erravit (testator) non debetur* (ab herede quisquam fundus.) Item (b): *Et si in re quis erraverit; (ut puta dum vult lancem relinquere, vestem relinquit) neutrum debet. sed si non in corpore erravit sed in parte &c.* In hoc casu: ducente iterum chorò Ulpiano (c), ita illi habent: *In venditionibus & emptionibus consensum debere intercedere, palam est. ceterum sive in ipsâ emptione dissentient, sive in pretio, sive in quò aliò: emptio imperfecta est:* Sequitur casus noster: *Si igitur ego me fundum emere putarem Cornelianum, tu mihi te vendere Sempronianum*

(a) l. 4. de legat. i.

(b) l. 9. §. 1. de heredib. inst.

(c) l. 9. de contrab. emp.

num putasti: quia in corpore dissenimus, emptio nulla est. Idem est, si ego me Stichum, tu Pamphilum absentem vendere putasti. nam cum corpore disseniatur, apparet nullam esse emptionem. In casu complacitandæ missionis in possessionem, ejusdem est (a): Si me in vacuam possessionem fundi Cornelianum miseris, ego putarem me in fundum Sempronianum missum, & in Cornelianum iero: non acquiram possessionem: nisi fortè in nomine tantum erraverimus, in corpore consenserimus. quod quidem ibidem eousque extendit, ut ne, occupatâ quidem re ab altero, hoc errore interveniente, alter possessionem amittat: Et Paulus (b) eò, ut aliò corpore emptò, aliò per ignorantiam traditò, usucapio non procedat. Clarè rem docet in contractu stipulationis Imp. in Institutis (c) verbis his: si de aliâ re stipulator senserit, de aliâ promissor: perinde nulla contrahitur obligatio: -- veluti, si hominem Stichum à te quis stipulatus fuerit, tu de Pamphilo senseris, quem Stichum vocari credideris. Conspirant in eodem contractus genere, Jcti (d), validum eundem pronunciantes, ubi in corpus consensus est, etsi in materiâ aut nomine error intervenerit. Ita illi de errore in corpore rei: plane sui similes in errore circa corpus seu individuum personæ; Ita si iudex alius pro aliò per errorem fuerit aditus, si Ulpiano credimus (e), nihil valebit, quod actum est, nec ferendus est, qui dicat, consensisse eos in præsidem [alii legunt præsentem] cum, ut Julianus scribit, non consentiant, qui errant & c. ac iterum si eidem (f); Quoties volens alium heredem scribere, alium scripserit, in corpore hominis errans, placet -----: neq; eum heredem esse, qui scriptus est, quoniam voluntate deficitur: neq; eum quem voluit, quoniam scriptus non est. id quod Gordianus Imp (g) ad eam protendit qualitatem personæ, cujus solius quasi intuitu quis quid ei destinet. Si pater tuus, cuidam Ulpio is respondet; eum quasi filium suum, heredem instituit, quem falsa opinione suum esse credebatur, non instituturus, si alienum nosset: isq; postea subditus esse ostensus est: auferendam ei successionem divorum Severi & Antonini placitis continetur. de filio supposititiò interpretatur Hermogenianus (h). Huc pertinet & statutum illud v. g. & ratio, quod incertis personis nihil potuerit relinqui in testamento, quoniam certum esse debet testantis consilium (i). Quod autem non accidit dispositioni testamentariæ, eue, quæ ex destinatione unius pen-

(a) l. 34. de ac-
quir. vel amit
possess.

(b) l. 2. § 6. pro
emptor.

(c) §. 22. de in-
util. stip.

(d) l. 22. § 32.
de VO.

(e) l. 15. de Ju-
risdict. add. l.
1. de judic.

(f) l. 9. pr. de
hered. instit.

(g) l. 4. C. eod

(h) l. 46. d. jur
fisci. (i) §. 25.
& seq. I. de le-
git. Ulp. frag.
c. 2. Paul. lib. 3
sentent.

pendet ob errorem ac incertitudinem personæ, id multò minò eveniet, ubi utrinque debet fieri animorum, eaq; mutuo cognita conspiratio prout in contractibus sive conventionibus usu venit.

XIX. Circa errorem in *in specie materiae* Jcti ita pene se explicant, ut, siquidem in totum erratum sit, is a. in cujus præjudicium is error vergit, rem istam etiã materiã aliam quã putaverat, retinere aut exigere velit, & hæc tenns contractum & obligationem eam dandi valere cupiat, dummodo consensus in corpore nexui substratus sit, ille id effectum dare possit. *Si id quod aurum putabam, cum as esset,*
 (a) l. 22. d. V. S. *stipulatus de te fuero: teneberis mihi hujus aris nomine, quoniam in corpore consenserimus.* Pauli est responsum (a). quod verò & eò prote-
 (b) l. 45. de cõ-
 trahen. empt. lat Marcianus (b) in contractu emptionis, ut emptor etiam ad ipsam speciem à venditore dictam præstandam, agere possit; & venditor, non obstante vel suò vel emptoris hoc errore, hujus nomine teneatur: *Si vas aurichalcum ait ille, pro auro vendidisset ignorans: tenetur ut aurum quod vendidit præstet.* imò promissorem istius rei, veluti venditorem, teneri debere volunt etiam ad id quanti alterius interest (c). non esse deceptum; et si venditor quòq; nesciet; veluti si mensas quasi citreas emat, quæ non sunt. & si dolum venditor commiserit, de dolo (d) conveniri eum quòq; posse Paulus autumat. Sin autem eadem specie erroris in tota materia, idem gravatus teneri contractum nolit, eò casu pronunciare, videtur putandus esse, Ulpianus (e): nullam esse venditionem, quoties in materia erratum est, puta si as pro auro, plumbum pro argento, vinum pro aceto quod nõ vinũ fuit, venditum sit. quam quidem interpretationem juvat Julianus (f) qui quando proposuerat: *Mensam argentõ coöpertam mihi ignorantem pro solidam vendidisti imprudens, nulla est emptio.* addit: pecuniaq; eò nomine data condicetur; ubi quidem apparet non obscure, eum hanc nullitatem eò declarare, quod frustratus lubens facultatem condicendi ejus, quod contractus nomine dedit, habeat, ipsumq; adeo contractum, quã effectum, quò is se possit constingere, ut nullum relinqvendi. Quin confirmant Jcti ceteri eandem opinionẽ, dum in casu, quo hic contractum nullum pronunciat, (erroris materiae, sc.) excipiunt casum, ubi non in solidum, erratum est, & eò, quod eundem errantem contractum validum pronunciant. veluti cum.

Ul-

Ulpianus (a) venditionem dicit constare esse: si coheredes viriolam, quæ (a) l. 14. de cō-
 aurea dicebatur, pretiō exquisitō uni heredum vendidissent, eaq; inventa *trah. empt.*
 esset magnā ex parte aenea: venditionem, inquam dicit constare, esse,
 quia auri aliquid habuit, nam pergit ille, si inauratum aliquid sit, licet
 ego aureum putem, valet venditio. ut adeō textus, qui ob errorem in
 materiā solidā, nullum dicunt contractum, cum illis, qui frustra-
 to rei exigendi facultatem relinquunt, etiam hanc videantur pos-
 se conciliationem admittere, quā & valor & nullitas gravati arbi-
 trario committatur, eoq; respectu & hæc dicatur; & ille, si is ita eligat
 non negetur: quorsum etiam faciunt disputationes Jctorum aliæ (a) l. 50. de so-
 (b). relictum aliis sensu tuum interea hinc velim liberum. Quod au- *lut. l. 1. §. 2. de*
 tem ipsum dissensum attinet Ulpiani & Juliani (c), quō ad errorem *pignor act.*
 in materia partialem, cui ille contractus annullationem non tri- (c) *in l. 14. §.*
 buit, hic contrafecit. difficultati, dubiæq; subtilitati materiæ, *41. de contrah.*
 potius imputarem, quam ut aliæ conciliationi hic cum interpreti- *empt.*
 bus multum desudare cuperem. Et ferè in toto genere partialis
 in materia erroris, si de æquo rogarer, suppositō, quod utrinq; ma- (d) *l. 57. eod.*
 litia abfuerit, acquiescerem decisioni Neratii, adductæ à Paulo (d),
 in casu domus, ex parte insciis contrahentibus combustæ, vendi-
 tæ; volentis; *Ut siquidem amplior domus pars exusta sit, non compellatur*
emptor perficere emptionem: sed etiam quod forte solutum ab eo sit repe-
tat, sin verò vel dimidia pars, vel minor quam dimidia exusta fuerit:
tum coarctandus sit emptor, venditionem adimplere, æstimatione viri bo-
ni arbitrati habitâ, ut quod ex pretiō, propter incendium decrescere fue-
rit inventum, ab hujus præstatione liberetur.

XX. Ut in casu opinionis erroneæ, circa speciem solidæ par-
 tisq; materiæ, sese expediunt nostri, eodē modō id penè quoq; ve
 præstant, in *qualitate rei*, sub destinationem obligatoriam cadentis.
 scil. & ipsam ex materia specificam rei diversitatem, qualitatis no-
 mine indigitare consuevere, aut utrumq; ve, materiæ scil. & qualita-
 tis nomen quasi componere (e). Namque vero qualitatem rei ob- (e) *d. l. 21. §. 2.*
 servant esse, vel quæ variata multò maximam in re diversitatem af- *de act. empt.*
 fert, & quæ, tanquam potissimum, in intentione versatur ejus, qui *l. 14. de con-*
 illam rem accepturus, & ejus nomine ad aliud præstandum obli- *trah. empt.*
 gendus est; vel quæ non ita sive in re sive in ejusdem intentione
 est.

est. Propter errorem in illo genere, infirmam, & obligationis
 stringentisqve effectus vacantem, pronunciant dictam animi de-
 stinationem, in hoc non item. Elegans est utriusqve generis quæ-
 dam collatio ab Ulpiano instituta (a), per conditiones mancipii
 empti, quâ vel in sexu, vel tantum in qualitate virginali erratum
 est; ubi hanc, ut levioris momenti, emptionem non infirmare: il-
 lam vero ut graviolem infirmare eam autumat: *Quod si inquit, ego
 me virginem emere putarem. cum esset jam mulier, emptio valebit: in se-
 xu enim non est erratum. ceterum si ego mulierem venderem, tu puerum
 emere existimasti: quia in sexu error est: nulla emptio, nulla venditio est.*
 Nec sibi idem Jctus obloquitur (b) quando in illa specie, emptori
 asserit, *ex empto actionem competere ad resolvendam emptionem: Et pre-
 tio restituto, ut mulier reddatur.* scil. ita arguit, ex circumstantia alia,
 quâ nempe sciens, errare emptorem venditor passus est: alioquin con-
 firmans prius, dum *redhibitionem quidem ex hac causa, puta, si quis
 virginem se emere putasset, cum mulier venisset, non esse existimat.* Ne-
 que pro adversante haberi debet, si quis in casu matrimonii, ob vi-
 tii hujus ignorantiam, diversum statuatur, ad imitationem & argu-
 mento legis divinæ Mosaicæ & Christi (c) etiam disruptionem matri-
 monii, ob vitium tum ante tum post matrimoniale vinculum illa-
 tum, indulgens; utpote in hac vitiositate, etiam insuper ratio deli-
 cti alterius contrahentis urget, & error præterea alterius in re capi-
 talis est, & frustrationis inæstimabilis. ut adeo non immerito canones
 (a) & canonistas eorumq; sectatores diversum statuantes, hujus no-
 mine redargui existimes ab aliis (e). alia exempla, rei accidentalis
 corruptelæ ignoratæ, nec contractus negotium adeo perimentis,
 sunt, ubi vinum venit, quod ignaratur acuisse (f); ubi aurum dete-
 rius fuerit quam emptor existimavit (g). Similis autem modo pro-
 positæ compositionis ratio est in conditione rei, quâ donationem
 ejus intendenti illa sua vel aliena est; intellige specie donationis, quâ
 alienum etiam donari potest, legatō scil. ubi, quia magis per quali-
 tatem, quâ sua, quam quâ aliena est, res inclinationi liberali dispo-
 nentis submittitur, si quis rem suam quasi alienam legaverit, valet lega-
 tum (h); sin vero alienam, ignorans alienam esse, non item (i). nisi
 forte intensio affectionis erga personam donatariam errorem
 eluat

(a) l. ii. de cō-
 trah. empt.

(b) l. ii. §. 5. de
 act. empt.

(c) Deut. 22,
 20. Matth. 19.

(d) c. i. c. 29.

q. 1 in fin. c.

quæadmodū

X. de jurejur.

(e) veluti Ba-
 chov. ad W. n.

ult. de nupt.

ad Treutl. th.

6. lit. c. ibid.

(f) l. 9. §. 2. de
 cōtrah. empt.

(g) l. 10. d. t.

(h) §. ii. l. de
 legat. (i) §. 4.
 eod.

eluat (a). Par est quæ instituitur collatio, in casu, ubi quis contrahit, emptum accipiens à domino, ignorans eum dominum esse; & negotium sive obligatio eò magis valebit (b). Nec vero etiam, si quisquam pecuniam ab aliquo tanquam debitore alterius, quam cuius putaverat, accepit, error hic sive personæ sive pecuniæ qualitatis, quicquam facit, quo minus principali accipiens de pecunia restituenda teneatur, etsi tanquam ex contractu crediti non adeò queat conveniri (c). Cæterum quod de totali materiæ errore observatum est, per eum, pro arbitrio illam recepturi aut recipientis, stare aut cadere contractum; idem etiam in momentoso qualitatis errore teneri accipiendum erit (d). Item utrobique, de præstatione rei, ejus nomine obligatum teneri, si quidē & ipse obligatus in errore fuit; sin in dolo, etiam de damno, quod ex eo alteri contigit (e).

XXI. Præter hæc, aliæ porrò plures, ut ante monitum, à Jctis attenduntur circumstantiarum species in quibus error, interveniens, reliquis interea rectè se habentibus, negotii valorem non turbat adeò. veluti error qui est *denominationis*, *cause traditionis*, & similium. De errore *denominationis* notare est, eum ferè occurrere, vel in ipsò rei primariò nomine, vel in circumscriptivâ quadam cognominatione. primarium nomen est, vel proprium, idque tum individui, tum quanti; vel specificum. De erronea rei descriptione, seu *falsa demonstratione*, ut ferè leges appellant, putà si dicatur Stichus servus emptus, qui est donatus, dicatur frater, soror, nepos, qui non sunt, cõmuniter placet (f), eam, actum regulariter non vitare; non perimere legatum, non legatario, non fideicommissario, nec hæredi &c. nocere. quo etiam referas *falsa cause*, quam vocant, *adjectionem*, quæ quidem non ut finis, seu ut conditio, sed ut impulsiva facti præteriti existens, re ipsâ modum quasi alicujus demonstrationis habet (g). De nomine rei proprio Ulpiani est (h) in specie contractus: *Si in nomine dissentiamus, verum de corpore constat: nulla dubitatio est, quin valeat emptio & venditio, nihil enim facit error nominis cum de corpore constat.* Item illud (i): *Si in nomine servi, quem stipulamur dari, erratum fuisset, cum de corpore constitisset, placet stipulationem valere.* Item ejusdē (k) in specie acquirendæ possessionis: *Si me in vacuam possessionem fundi Cornelianum miseris, ego putarem, me in fundum Sempronianum missum, & in Cornelia-*

(a) per l. 10. C. d. legat. l. 6. C. de fideicom.

(b) l. 9. §. 4. de jur. & fact. ignor. (c) l. 32. de reb. cred.

(d) per d. l. 11. §. 5. d. cõtrab. empt.

(e) per l. 45. de contr. empt.

(f) §. 30. I. de legat. l. 17. 33.

34. 40. §. 1. de condit. & demonst. l. 75. §.

1. de leg. 1. l. 28. de reb. dub. l.

2. ult. & t. t. C. de fals. caus.

adj. (g) vid. §. 31. I. de leg. 1.

17. §. 2. de cõdit. & demõ.

tit. C. de fals. caus. adj. (h)

l. 9. §. 1. de cõtrab. empt. (i)

l. 32. de V. O.

(k) l. 34. de acquir. vel amit. Poss.

num iero, non acquiram possessionem: nisi forte in nomine tantum erraverimus. In negotio testamentario Imp. Gordianus rescribit (a): Si in nomine, vel pronomine, seu cognomine, seu agnomine testator erraverit, nec tamen, de quo senserit incertum sit: error huiusmodi nihil officit. (b) §. 29. l. de veritati. exempla, simili verborum tenore Justinianus in specie legat. add. l. 8. personarum subjungit, heredis & legatarii (b). & Ulp. est in specie rerum: (c) si quis in fundi vocabulo erravit, & Cornelianum pro Semproniano nominavit: debetur Sempronianus. Similem statuunt rationem erroris in denominata quantitate; puta si quadrans pro semisse, semissis pro quadrante, centum pro ducentis &c. sint scripta, voluntatis potius, si de ea aliunde constet, rationem habendam putantes quam verborum (d). Quod tamen nomina generis seu universalia specifica attinet, ut ut reperti sint, qui etiam hic, neglecto errore, quovis modo ad voluntatem putarunt descendendum (e); eò tamen in jure civili res evasit, ut id non temerè admittatur; quin dispositio eà aberratione laborans, pro neglecta potius habeatur, tanquam cum usu populi depugnans. quò pertinent hæc Ulpiani (f): Si in re quis erraverit: (ut puta dum vult Lancem relinquere, vestem leget) neutrum debet. & iterum (g): Quò si quis, cum vellet vestem legare, suppellectilem ascripserit, dum putat suppellectilis appellatione vestem contineri: Pomponius scripsit, vestem non deberi. quemadmodum si quis putet, auri appellatione electrum vel aurichalcum contineri, vel (quod est stultius) vestis appellatione etiam argentum contineri. Rerum enim vocabula immutabilia sunt, hominum mutabilia. Elegantissima est dissertatio Celsi super hanc rem, in l. 7. ff. de suppellect. legata, contra Tiberonem, Servio tandem album calculum porrigentis, pro ea sententiâ, cui denominationes rerum extra genus aut speciem (verba enim hæc logica diserte hic occurrunt) factas, religio est recipere.

XXII. Porro in causâ negotii erroneâ, putem distinctionem debere attendi: Utrum illa sit distrahendæ an constringendæ obligationis, seu, quod idem est, solvendi aut contrahendi debiti: Si distrahendæ obligationis solvendiqve debiti est frustrata intentio, neque verò re ipsâ vel obligatio vel debitum subest, manifesti utique juris & æquitatis est, annullari id negotium debere, aut retrahi; si qui

si quidem per naturam rei potest, puta si res aliqua quasi in solutionem obligationis ac debiti est praestita, illa jure meritoque repetitur, vel ipsa, si extat, vel tantundem: id quod aequitatis jurisque naturalis & civilis esse pluribus justis periti agnoscunt. Effata sunt Pomponii: *Quod indebitum per errorem solvitur at ipsum aut tantundem repetitur (a)*. Nam hoc natura aequum est; neminem cum alterius detrimento fieri locupletiolem (b). It. Hac conditio (sic enim appellari repetitionem hanc obtinuit) ex bouo & aequo introducta (c). Ulpiani (d): si quis indebitum ignorans solvit, per hanc actionem condicere potest. Pauli (e) *Indebiti soluti conditio naturalis est*, & plura alia; quibus etiam eodem aequitatem hanc agnoscunt intelligendam, ut si ad solvendum indebitum sese obligaverit aliquis, obligatio haec non teneat; aut etiam, in quantum vel speciem habeat, quasi teneret, ab altera parte acceptilatione aut alio modo debeat perimi (f). Sed haec ita quidem si simpliciter in causam debiti erratum sit, opinione, quae putatum fuit, debitum quid ex aliqua causa esse, quod plane vel naturae vel civili jure, aut ex nulla esset, aut ex prorsus invalida. quod posterius etiam Papiniano exprimitur (g) dicenti: *Ex his omnibus causis quae jure non valuerunt, vel non habuerunt effectum, secuta per errorem solutione, condictioni locus erit*. v. g. pupilli ex suo contractu, mulieris ex intercessione sua (h). Caeterum aliter res habet, ubi vel in valore, vel in specie tantum causae error, aliquo jure interim verè debiti, traditionem seu exsolutionem intercesserit. In valore, veluti si quis putaret, civiliter exigi à se posse, quod servo in servitute, quod cuivis alteri nudo pacto promiserit, quod poenae forte homine se sentit meritum (i). ubi quidem cessat repetitio: nec respicitur, quicquid erroris destinatio solventis, circa valorem causae hujusmodi passa fuerit. Similis est ratio in errore circa speciem causae obligatoriae: *Cum in corpus quidem quod traditur consentiamus, in causis vero dissentiamus: non animadvertere* [se dicit Julianus (k)] *cur in efficax sit traditio. Veluti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse, ut fraudum tradam: tu existimes ex stipulatu tibi cum deberi.* Quod etiam eodem interpretantur, ut si quae ex solutio fiat ex putativa civili, retentio ex pura naturali quaeat obtinere. referente Ulpiano (l): *Libertus cum se putaret operas patrono debere, solvit, condicere*

(a) l. 7. de cō-
diēt. indeb.

(b) l. 14. eod.

(c) l. 6. C. eod.

(d) l. 1. eod. (e)

l. 15. eod.

(f) l. 7. de dol.

mal. & met.

caus. except.

(g) l. 54. d. cō-

diēt. indeb.

(h) l. 40. d. cō-

diēt. indeb. &

text. pass.

(i) per l. 7. §. 4.

pact. l. 64. 42.

de condicēt. in-

deb. (k) l. 36.

de acqvt. rer.

dom.

(l) l. 32. eod.

eum non posse, quamvis putans se obligatum solvit, Julianus libro decimo digestorum scripsit. natura enim operas patrono libertus debet &c. Mulier, si in eâ opinione sit, ut credat, se pro dote obligatam, quicquid dotis nomine dederit, non repetit. sublata enim falsâ opinione, relinquitur pietatis causa, ex quâ solutum repeti non potest. ejusdem Juliani est (a).

(a) l. 32. eod.

XXIII. Posthæc vero, si in causâ aut specie contrahendæ aut qualiscunq; noviter introducendæ obligationis, consensus contrahentium divaricationem patitur, ex re videntur velle distigvi casus, quibus vel utrinq; causam dominii aut rei translativam, vel ab unâ parte hanc, ab alterâ usurpativam aut possessoriam, vel deniq; possessoriam utrinq;, opinio complectitur. Si utrinq; in opinione dominii translocativa fingatur causa: fieri potest, ut eadem utrinq; sit vel revocabilis dominii vel irrevocabilis, vel ex parte unâ revocabilis, irrevocabilis ab altera. Si utrinq; est irrevocabilis; veluti, si forte abjiceret re unus pro derelictio eam habiturus, alter cum existimatione, sibi ab illô eam donatam esse, reciperet; aut posterius ille intenderet, prius hic opinaretur; non dubitarem justitiæ esse, quod recipiens sibi facultatem rem illam retinendi acquisiverit, abjiciens vero aut donans quasi obligatione negativâ se obstrinxerit, de non repetendo rem à capiente. Sin ab una parte rei revocabilis ab altera irrevocabilis est causa: si quidem à parte transferentis stat hæc v. g. donatio: ab altera illa, veluti mutuû, nescio quidē an satis sibi cõstet vel ipse Julianus, vel manus peregrina, quæ ipsum involavit. Ex recensione quasi Ulpiani, (b) si ego pecuniam tibi quasi donaturus dederò, tu quasi mutuam accipias, Julianus scribit, donationem non esse. addit, si ve Julianus sive Ulpianus, sive quivis alius: sed an mutua sit videndum: & puto nec mutuam esse: & hætenus fortassis non malè; namque mixtum potius negotium ex natura donationis ac mutui dixeris, quam ut ad alterutram partem præcisè id protrudas. sed pergitur: magisq; nummos accipientis non fieri. ubi desiderares omninò congruentiam verborum Juliani, in loco ac lege (c) quâdam aliâ, quæ habent: & si pecuniam numeratam tibi tradam donandi gratia, tu eam quasi creditam accipias. constat proprietatem ad te transire, quæ sane utrobiq; ultima, dubites an citra grandes ellipses à contractione possis liberare. magis cum hic & tibi ratione quasi assertum confirmatur,

(b) l. 18. de reb. cred.

(c) d. l. 36. de acquir. rer. dom.

tur. hic, in verbis: *nec impedimento esse, quod circa causam dandi
 atq; accipiendi dissenserimus &c.* ibi, in his: *cum aliâ opinione acceperit.*
 Ego, si integrum id esset, in re definitu difficili palpitatione perito-
 rum agnoscerem, & si liceret, ut Julianum mente servarem inte-
 grum, ante verba ista: *magisq; nummos accipientis non fieri*; vel etiâ
 ante iste superius: *sed an mutua sit &c.* ac ipsum crederem subsistere
 loqui; sequentia vero esse Ulpiani, aliam forte opinionem hic fo-
 ventis, & ipsa tamen quoq; manca relata: utpote cum ad verba,
nummos quasi mutuò accipientis non fieri minus congrua videri possit
 adjecta hæc ratio, *cum aliâ opinione acceperit*; quippe qui credit se
 mutuò quid accipere, non poterit dici aliâ opinione accipere quam
 ipsâ eâ, quam opinatur; & deinde verò etiam mutuum eâ opinione
 maximè solemus accipere, ut nostra accipientium illa fiat; quippe
 hæc natura prorsus mutui ac intentio mutuantium est, ut ex meo
 tuum, ut res dantis accipientis fiat (a). dico igitur, non quadrat di- (a) l. i. de reb.
 cta hæc ratio ad id, cui ratio ponitur, nisi vel *aliâ illam opinionem*, cred.
 de opinione dare intendentis accipias; vel *to accipientis non fieri*, de
 eò, quod irrevocabiler est, accipias; & utrobique tum sensus videri
 possit longius petitus. Cæterum infelicem consarrinationem hujus
 loci, etiam sequentia arguunt. ut enim cætera taceam, non temerè
 perspexeris, quomodo illud *quare* ad omnia vel ad postrema præ-
 cedentium sese referat, aut exinde id quod sequitur arguat: Nisi fal-
 lor hallucinatio pellucebit ipsam relationem; Nempe fuerat præ-
 missum, in specie negotii, quò alter animò donandi pecuniam de-
 derit, alter opinione mutui acceperit, nec donationem, nec mutuù
 esse, & magis nummos accipientis non fieri; cum aliâ opinione hic
 acceperit; additur: *Quare si eos consumpserit; licet conditione tenea-
 tur, tamen doli exceptione uti poterit? quia secundum voluntatem dan-
 tis nummi sunt consumpti*; quæ verò verba manifestò ad opinionem
 utique Juliani redinclinare dixeris, quam aliàs is clarè fovet (b). (b) d. l. 36. de
 A. R. D.
 Fortassis in animò habuerunt vel Ulpianus vel Consulti cõpilato-
 res, si quidem nummi accepti extarent, & res citra novam animo-
 rum coispirationem maneret, repeti eos posse, nec hætenus pro
 iis habendos, qui accipientis essent facti, sin vero consumpti essent,
 jam quidem ad eum effectum datum rem, quæ integra amplius nõ
 sit,

fit, pervenisse existimandum, & opinionem Juliani etiam quoad rationem deferendum esse. (subauditâ præterea ad verba non fieri accipientis, modò irrevocabili, in altera lege vel ad proprietatē ad te trāsire; hæc: nummis consumptis) Et sic forsitan, si ita luberet, adhuc aliqua ex istò duorum juris textuum conflictu elabendi daretur rima. Ita tamē ut pulchrè quasi in his exagitatò, nondū sese quis sentiat edoctum satis, ad cuius partis naturā, etiam in casu nummorū consumptorum, effectus negotii accedat; donationisne an mutui; perpetuone sese exceptione illa doli tueri possit accipiens, tamquā adversus donantem, an vero ad tempus, dum commodè ad legem mutui rem acceptam restituere possit. Circa ipsam causæ iustitiam, fluctuabis, nisi fallor & ipse hic, quisquis non præter humanum sapis, donec forte fingas, ab alterutrâ parte in consensum cum alterò homogeneū, modò conveniente, fuisse abitum; puta, uti, vel qui donare voluit, stante opinione accipientis de mutuo, voluntatam quoque suam in mutuum designet, vel etiam hic in non mutatam donatis voluntatem significanter conspiret. quæso lector ignoscas, hæsitatum, hic esse iustò diutius.

XXIV. Ubi utriusque in animo ac opinione est causa quidem domini translativa, at rei revocabilis; diversa tamen, veluti *mutuum* & *in numerata pecunia dos*: id quidem speciei priori hic casus retinebit simili, quod neutrius proprie generis negotium sit: at diversum habebit, quod extra dubitationem pecunia sit revocabilis, quia in hoc ipso utriusque consensus, licet cætera diversus, conspiret. Et positò, quod in præcedenti casu iustum sit danti, ex tantis nummos repetere seu vindicare, magis id quoque hic erit. Sin autem consumpti fuerint nummi; quoniam & hic vera manet in priori specie adducta ratio: quia secundum voluntatem dantis nummi sunt consumpti. dixeris exceptionem quoque intempestivè nimis repenti, paratam objectu esse. Ubi vero ab una parte causa proprietatis translocatoria, ab altera tantum possessionis est, standum existimem

(a) l. 18. §. 1. de placito J. Cti, quod hoc modò atque exemplò is effert (a): Si ego quasi deponens tibi dederò, tu quasi mutuum accipies: nec depositum nec mutuum est. Idem est, & si tu quasi mutuam pecuniam dederis, ego quasi commodatam ostendendi gratiā accepi. Sed in utroque casu consumptis

numm-

nammi conditioni sive doli exceptioni locus erit. Et torum hoc multo magis obtinere dixeris, ubi denique *utring; in opinione causa concessiva tantum possessionis* rei est: veluti depositum & commodatum, commodatum & pignus, &c. intelligo, quod negotium ex neutro nomen sortiatur & speciem, & quod revocationi rei sine exceptione locus futurus sit. Constare putem ex his de consensu, quatenus ille in singulis consentientium ad aliquid certum destinatio, spontanea itemque ac sine coactione & ignorantia proæresis, cumque consilio appetitio est.

XXV. Colligere autem similiter ex dictis facile esse existimē, qui ille consensus & sit & esse debeat, quatenus conventionibus perficiendis *utring; in idem* esse deposcitur. Resque imprimis elucet ex proximè traditis, ubi quidem recensitum fuit, quid opinatio erronea circa singula circumstantiarum, in infirmo aut non informo negotio valeat. ubi quidem pro valore negotii dijudicando, per exempla contractuum in medium producta, mutuane & conspiras in idem, proæresis aut opinatio fiet, semper in consideratione versatur, disquiriturque; veluti an contracturi *in idem factum*, in idem *corpus, in materiam, qualitatem*, quæ majoris est ponderis, in *causam* eandem consenserint; an vero opinione circa hæc discrepauerint; prout id exinde potest peti latius, nobis autem ne actum agere videamur, nunc quidem repetere superfedendum quoniam properandum ad contemplationem ipsius *modi factæ aut faciendæ utring;* per conventionalem animorum consensionem *connexione*, obligationisve.

XXVI. Atque consideratus igitur hætenus quidem est conventionalis consensus, ut in singulis contrahentium proæresis, h. e. cum scientiâ libera, cumve consilio appetitio, aut animi destinatio est, directa utrinque (obligationis nec tendæ causa gignendæque) ad aliquid, re, factove, & hujus circumstantiis, certum atque idem: In quibus omnibus hætenus communem utriusque; ab utraque convenientium parte, in obligationem conspirantis consensus naturam descriptam putes; superesse autem ostendere, quæ hujus consensus in singulis partium peculiaris natura, qualitas aut conditio, modusque sit, quò a suo quisque latere, nexu isthunc spiret, inque ob-

Tet

liga-

ligationem necessandam, prodeat, seseque offerat. Sanè utut ante dicta communia utrobiqve [puta in animo obligaturi sibi alterum, & ejus qui se alteri] hic habeat uterqve pro hoc effectu consensus; In aliquo tamen præterea, diversæ qualitatis alterutrinque pro eodem eundem esse; haud difficile collectu est, ex diversa intentione alterutriqve consentientium, contrahentium; dum alter intendit optatqve quid fieri ab altero, alter seipsum id destinat effecturum. Animadvertendum est, ut puto ad alterutros singulos: quoniam à suæ cujusq; destinationis parte primus quasi character obligatorius appareat. *Obligaturi* [ita appellatur, cui facultas acquirèda, cujus bono obligatio necessanda est] consensualis destinatio videri, potest duarum esse partium, cupiditatis nimirum ac fidei. Cupiditatem quod attinet nudam, qua videl. cupit, atque optat quis ut sibi quis alter obstringatur, det aliquid aut faciat. illa neutiqvam obligationem inferet. id quod ratio nobis manifestò dicitur; neque enim unquam quemquam ratione rectè utentem audies, pro statuendò debitò aut obligatione in alterò, in sola sua cupiditate sese fundare. imò verò cujusqve debitum, (quod obligationi consequens) ex cupiditate alterius aestimare, in naturæ absurdum est, utpote quæ ipsum debitum supponit cujusqve competentiam, competentiam verò cujusq; limitem cupiditatis effinxit, minimè verò cupiditatem aptam nasci fecit, ut pro suâ infinitudine in infinitum sibi competetas, debita, obligationes, constituat. reliquum igitur videtur esse, uti, (appetitionem licet tanquam vehiculum fiduciæ ad objectum non penitus forsitan excludere liceat) fiduciæ hic plus tribuamus efficaciam; ipsamqve alicujus bonam in aliquem bona ex ratione procedentem fiduciam seu fidem loco positi characteris, ab hac quidem parte potissimum acceptemus. Testatum pro ipsâ hæc prodeunt, ipsæ indignationis & quærelæ, de non impetratis aut præstitis, quæ confisi quasi in bonitate alterius, ab eo impetratum iri speraveramus, credideramus; fundantibus sese hisce querimoniis plurimum in hac ipsa bona fiducia habitâ, sive adsit, sive etiam absit alia insignis debendi causa. Imò testatur id bona ratio eorum, qui, aliquem de se suaqve, pro re præstanda bonitate, bonam opinionem fovere recognoscentes, quandam quasi impressionem in animo persentiscunt,

com-

competentis ac congrui, ut pro possibili benignitas præstandi, fiducia adipiscendi respondeat. Atque hinc pudor, animique angor, ubi, quod boni rogamur, recusandum venit; nempe videmur nobis, quasi stringi, alterius pulchra in nos confidentiam, nosque officio h. e. debito quoad antenus nostrò negando deficere. Planè beneficium ex causis obligandi esse, supra cap. 3. pluribus demonstratum est. Nec dubitabis fortè adserere, si bona de aliquò habita fiducia beneficium non sit, saltem ad naturam beneficii eam accedere, quam proximè: quod vel omninò benè secum quisque putaverit, agi, ubi benè de se suaque virtute ac bonitate homines opinantur, maximè si etiam confidentiam in ejusdem certitudinem atque exuperantiam ponant: re etiam ex contrariò elucente magis, quando prorsus malè secum quisque existimet agi, si malè homines, fortassis contrà quam est, de semet opinantur, suæque bonitati diffidunt, hoc certe fugimus illud appetimus homines Deusque. Ex quibus adeo haud videtur ambigere esse, fidem bonamque fiduciam etiam sibi relictam, alteri quasi nexum quendam intentare. certe mirabile hic est, placuisse Deo, fide nostrà in se suamque potentiam, gratiam ac meritum, nobis quasi obligari, ad largienda bona temporalia, ad juvandum in edendis miraculis, ad beatitudinem denique æternam consequendam. Pertinet usus Istorum, (a) quo omnes contractus, quos alienam fidem secuti instituimus, titulo crediti contineri: credendi appellationem esse generalem: cuicumque ad sentiamur alienam fidem secuti, credere nos dici asserunt: quando toties, circa materiam conventionis occupati, fidem commendant, fundamentum eam justitiæ appellantes (b): congruum esse statuentes fidei humanæ ut placita serventur (c): grave esse eandem fallere (d): agnoscentesque proinde planissimè tò credere, fidemque, pro eò, quod ad conventionem concurrat, quodque obligationi ex eà, subminiculo existat. Tametsi negari quidem non debet, autoribus hisce, non adeò fidem meram, & quatenus in solo animo confidentis latet; sed quatenus insuper promissioni alterius innixa connexaque est, intelligi. Imò vero & hoc notare est, pòdus fidei interim in hac re officisse, quod usu sermonis etiam fides parti promittenti aut obligatæ tribuatur, ubi fidem illa dicitur dedidisse, fidem obtulisse; ubi fide nostra quid esse serive

(a) l. 1. de reb. cred.

(b) Cic. 1. de offic.

(c) l. 1. de pact

(d) l. 1. pr. de pecun. constit

(a) l. de reb.
cred. l. 84, §. 1.
de R. J.

jubemus, ubi *fidem* dicimur *alienam sequi* (a) &c. cum magis proprius utique foret sermo, siquidem pro istis alter diceretur, *fidem habuisse* vel *effecisse hunc*, ut *fides sibi haberetur*, jubere nos quem ut *fidat*; nos *fide* prosequi *alienam promissionem*. verum quisnam usum loquendi non posset pati, ut cunque videret, eam non nihil à proprietate declinare, ne nunc dicam illas quasdam locutiones, veluti *fidem dare* ac similes, etiam eò alterò respectu, ut minus improprias, tolerari posse, quod hoc ipso, quò promissio fortè intervenit, ipsa plenior *fides* in animo alterius conficiatur deturque. Sed nihil hic opus est subtilitate, id manebit, siue ipsa tota conventio, siue promissio, siue hinc obligatio, e jusque æquitas, *fides* appellentur, denominationem derivari à conjuncto illo, quod est in animo obligantis propriè *to credere, fides, aut fiducia*.

XXVII. *Fiducia* autem hæc quidem est in *bonitatem alterius*; (adde) fore, ut aliquid *quod nostra interest*, benigne is faciat, ex qualicunque suâ cum justitia proditura virtute. Namque ita ferè videmus comparatum esse, quod *fiduciam* homines concepiant de alterius liberalitate, *munificentia*, *fortitudine*, *temperantia* &c. fore, scil. ut per isthæc ab eò fortè, *munere*, *officiò*, *defensione*, *conservatione rerum familiarium*, *adjuventur*, vel ipsi, vel quos *juvari eorum interest* aut *jure interesse* possit. Enimvero si nec *profus confidentis interest* aut *interesse jure queat*, vel *pauillù tandè*, vel quò minus; eò minò, parùm vel etiã nihil videtur paritura *confidentia* materiæ *ligaminis* in alterò, veluti si consideret quis *Islando* in *Magnam Chamum*, fore ut *suppetias* laturus sit *Persarum* Regi contra *Turcam*; aut si hominum aliquis credat, *operam* *daturos angelos*, ut *convertantur diaboli*, scil. hoc ex ejusmodi est, quod *jure nostra interesse* non potest nec debet, utpote quod *justo judicio Dei* est *adversum*: Illud verò longissimè nostrum aliquem tangit: unde hujusmodi *fiduciæ* ergò, nec *angeli* possunt huic *alieni obligari*, & *Magnus Cham*, si rescisceret, istum illi id *affectus* tribuisse, forsan rideret. Secus atque continget, ubi *angelorum bonitati* *confidimus*, fore ut ad *Dei voluntatem* nos *fideles*, & *pios*, *custodituri* sint, in omnibus viis nostris, vix enim videtur futurum esse, quin illi *affectum* talem nostrum *persentiscèntes*, eum in sibi *jucundum*.

dis habituri sint, & hujus quoque nomine nos redamaturi, aut ut redament, obstrictos sese quadantenus secum deprehensuri sine. similiter, ubi Magnus Cham forte resciscet, Persam aut Rempub. Venetam suæ bonitati ac justitiæ tantum confidere, ut hostis Turcæ injustitiam odio habeat, ni fallor animus ipsius, siquidem temperatæ modò bonitatis est, reflexionem aliquam patietur, teneri sese, ne horum fallat de sese confidens iudicium. Fons hic conventionalis obligatorii consensus unus est, *fiducia* ejus cui obligatio, ut ajunt, acquiritur.

XXVIII. A parte *obligandi*, si ipsum similiter fontem indages, dubito nunquid aliud reperies, quod hinc in nexum conventionis proximè quasi exurgat, præterquam, destinationem quidam cui præstandi: quam, juxtà ac magis meliusque huc definita directaque potest esse, *Proposuitum* fortè dixeris. scil. obligatio eorum est, quæ alicui faciendæ, quæve aliquis, qui obligatus est, est factururus; quæ autem spontaneo ac liberò consensu, cujusmodi conventionalem esse oportere ante demonstravimus, sumus facturi, nobis proposuisse dicimur, & ipsa utique talis modò delecta intentio seu destinatio propositum est. Quod autem ipsum hoc tale propositum, quod dicimus, à parte obligandi ad pariendum nexum obligatorium, naturâ suâ aptum atque proclive sit, indicio est ipsa tractio sive vis trahens quam etiam nudè sibi proponens, donec quidem non mutat, inde patitur sentitque. Tamen enim fini id ferè tribuimus, quod ab eo trahamur, isque vim habeat, per speciem boni, qua indutus est, appetitionem nostram pertrahendi ad sese; certum tamen est, & quisque facile secum persentiscet, ad ipsum pertendendi modum, & ut actu pergamus ad finem, vim facti assumptique propositi, plurimum facere: quod quidem toties nobis probatur, quoties videmur nobis quasi officium nostrum neglexisse, ubi à bonò proposito deslitimus; quoties nemine cogente, aut diversum licet fieret, exprobraturò; statos labores, statâ tempora ex aliquò semel fortè nobis factò delectu subimus; non admittentes temerè, ut ordo noster turbetur. id quod maxime accidit, ubi illud in unò aliquo còtinuò peragendo versatur. veluti ubi iter absolvere aut aliud quidquam expedire in animo est, Verum inquam

indicio hæc quidem sunt, propositum naturâ suâ proclive esse ad obligationem pariendam, eidemque proponentem subjiciendum: non autem evincunt, propositum quodvis intus in animo susceptum, etiam si sit, quod intendat præstationem quandam alteri faciendam, nos statim alteri obligare, aut etiam alteri facultatem parere, hujus nomine quicquam exigendi à nobis. quippe hæc vis est atque natura, imò jus arbitrii nostri, uti si lege ex aliâ non stringatur causâ, liberum ei de jure quoque sit, propositum, quod quidem intus permanet, mutare infinities. imò, etsi in notitiam id fortè deferatur ejus, cui bono id fuit conceptum, parum abest, quin potius, quam concipientis, obligatorium sit hujus, utpote cum speciem benignitatis, & per hanc, intentati ei beneficii, præ se ferat: eâ quidem per naturam rerum efficaciam, ut ipsum illud amplissimum atque laxum humanitatis vinculum sustineat, utpote quod totò die videmus oblitteratum ire adversus eos, quos bonò proposito, aut etiam hujus semine, benevolentiam ac favore, erga se vacare homines sentiunt; extinctum vero penitus, ubi appetitio contraria, malum scilicet atque inimicum propositum adversus sese habere aliquos, animadvertunt: unde deinde furiam illam furibundam & internecivam certamina. Neque multum etiam refert, pro effectu obligatoriò, nudò illò atque intimò proposito, proponenti ipsi introducendo, si, ubi post cognitum hoc fuit, laudè inde, is nanciscatur; imò fiducia nascatur, fore ut qui quid tale proposuerat, idè adhuc præstet: quia quod nunc exortâ fiduciam forte non est in animo alterius propositum, id nec deprehendè ab hac in locò illò potest, nec ad eò, hujus nomine, quicquam obligationis personæ quæ eò nunc caret configere; breviter, benignum erga alterum alicujus rei præstandi propositum sibi relictum, ei qui proposuit, intentare quidem videtur, non autem facere nexum, sive in notitiam postea incurrat confisuri sive non; Eaque in re minus habere hoc valoris, quam fides, quæ à suâ parte, etiam per se sola, si quidem cognita fiat ei cui est habita, si non firmum prorsus multumque, saltem aliquid ligaminis videatur injicere, ut liquet ex aphorismo præcedente. Ut ad eò, si fidem & propositum, ut velim quidem, peculiare, huic & illi contrahentium, easdemque proximas sive formas sive qualitates in ani-

animis eorum, statuas, unde in nexum conventionalem utrinque tendatur; separatim autem singulorum pro hoc effectu vim consideres; masculam, autumes, naturam *fidei*, *proposito* fæmineam attributurus sis. Sed paratam dixeris utrinque materiam fili, stamen item atq; subtegmen, modò restare, ut proferantur illa ad officinã, aptentur & justò denique flexu plexentur. scilicet videndum restare, quomodo consensus ille tum propositi tum fiducia, suis in lateribus formatus, inde *prodeat*, procedens utrinque *conformetur*, & denique in obligationis nexum *compingatur* & *coëat*.

XXIX. Primum omnium, ut ad effectum conventionalis nexus, consensus iste. (propositi ac fiducia) utrinque possit pervenire, prorsus necesse videtur esse, ut *in notitiam procedat* utrinque ad utrumque eorum, qui contracturi per eum obligationem sunt. neque enim id nunquam satis poterit perspicere, quomodo fidens & proponens, conventionem obligationem possint necere, si fiducia simul atque propositum, alteri atque alteri, prorsus incognita sint atque maneat, vel etiam donec maneat. *ignota* enim ut vulgò dicitur, *nulla est cupido; nec iudicium de occultis*. Posito igitur, quod fidenti propositum alterius sit ignotum, id ipsum ejus cupidini simul, & iudicio & fiducia non erit pertingibile, nisi dubiissimã sorte, & multo per accidens: Eadem erit ratio, si proponentem lateat confidentis fiducia: cum ad hanc propositum suum conspirare facere, ei impossibile sit, nedum ut id in nexum cum eo complicare possit. Neque verò & quicquam ponderis hic videtur tribuendum contingentia, quã fortè fortunã idem quod alter credat ab altero sibi destinatum esse, alter quoque tacite eidem dare sibi proposuit: namque & hoc quidem, citra omne signum, & ex signis causisque rationem, erit contingens rarissimum: & quæ hic consensus latentia est, non potest nisi fidem dubiam h. e. nullam, & per consequens propositum ab ea incomprehensum quoque relinquere. Ut ad eò ex his, illa, quibus Jcto (a) conventionem *convenire dicuntur*, qui ex diversis animi motibus in unum consentiunt, aut minus absoluta videri possint, aut cū eã efficacia sensus accipienda esse, quã isti diversi animi motus *manifestati* conspirent. Sed quid multis? hominum communis observantia, consensum, nisi patet, non agnoscit aut admit-

tit

(a) l. i. de pact.

(a) l. 73. §. 3. d.
 R. l. 2. de his
 que pro non
 script. hab. l.
 62. §. 1. de he-
 red. instit. §
 pass. (b) Pacig
 ad §. 6. l. de
 hered. qual. et
 differ. per l. 7.
 C. de condit.
 ob caus. dat.

(c) Arist. 1. po-
 lit. c. 1.

(d) l. 38. de O.
 §. A

ait ullum; unde sanè tam anxia iis consensus, mentis, voluntatisq; cujusqve oboritur inquisitio; unde toties repetita Jureconsulto- rum adseveratio; nequicquam debitum ex destinatione animi aut dispositione voluntatis prætendi, ubi ea non intelligitur (a). itemq; illud vulgatum: *propositum in mente retentū nihil operatur* (b). neces- sarium itaque, nisi multum fallor, ac primum erit consensui con- ventionali, quò aptus fiat ad gignendum nexum, ut manifestetur. XXX. Manifestatio autem hæc hujusdem conventionalis consensus, ut qualibet occulta mentis intentio, debet omninò fieri per externa quædam signa hujus sive indicia: eaq; tantò distinctiù propòsita, quò ob modum obligationi determinandum, distincta magis cognitio ipsius hujus consensus requiritur. Sanè quæ huc imprimis facere possunt, non tam qualibet hominem extrinsecùs adjacentia erunt, licet ex horum aliquibus sæpius affectus aliaqve mentis secreta scrutari contingat, e.g. tristitiam hominis quem nò vides, ex morte amici, cupidinem libertatis in carcere constituti; sed ipsius hominis quidem mentè ipsiusmet significans actus: cum, nisi aliquis scrutator cordium Deus occulta mentis extrahat, certè talis, qualis hic desideratur determinatior consensus, utpote qui u- trinqve in paria omnia debet conspirare, à nemine aliò ab omni parte probe exprimi, nec ex ullo aliò distinctiù colligi possit, quàm si ipse consentiens, proprio quòdam suo actu eum expromet, signi- ficetqve. Cujusmodi autem actus significantes forsàn in triplici quis collocaret genere; dicens *sermonem* sive orationem seu verba hos esse, *gestus* corporis, *factaq;* quandoqve alia; Atque in his qui- dem præcipuum omnium *sermonem*; tanquam qui etiàm præcipuè homini ad hunc usum à natura concessus sit, ut animi sui sensa per eum aliis exprimat; res dudū observata sapientibus (c): imò cui li- bet ad naturam attendenti observatu facilima. Ubi quidem nota- re est æmulatio artis cum naturà, in producendis mediis orationi prodendæ aptis, dum hæc fini huic paratam habet vocem, & quæ hanc formant instrumenta; illa scripturam adinvenit. ambò me- dia paris effectus, etiam in casu, quem nunc persequimur, gignen- dæ per orationem obligationis: quam rem eleganter observat no- strum aliquis (d), *oratione, inquiring, quam exprimunt literæ, obliga-*

mur.

mur. quatenus placuit, non minus valere, quod scripturâ, quam quod ver-
cibus lingua figuratis significaretur. Estque hæc res, quoad hunc effe-
 ctû, ut de sermone oris prorsus indubitatisima, ita de oratione per
 literas prodita, observationis frequentissimâ; estq; & vulgo homi-
 num & prudentibus commendatissima, tum in uiverlum signi-
 ficatio mentis, tû in specie contractio obligationis (a) per easdem. (a) §. 2. l. de
 In gestibus corporis, qui, secundariò licet membrorum usu, mentis (a) §. 2. l. de
 consignationi quoque inserviunt, plurimum, pro hoc effectu, pro- (a) §. 2. l. de
 denda; nimirum voluntatis intentionisq; obligationem parien- (a) §. 2. l. de
 tis, à nostris penè celebratur *nutus*. Ita Modestinus consultus (b) §. 2. l. de
 postquam plurima enarrasset, quæ ut media facerent ad obligatio- (b) §. 2. l. de
 nem contrahendam, istis subnectit; *Sed & nutu solo plerâq; consistunt.* A. (b) §. 2. l. de
 Ita alibi passim Jcti hunc, in hunc usum effectumq; commendant (b) §. 2. l. de
 (c). Ad quæ insolens apparere potest dictum Ulpiani hoc (d): --- Si (c) l. 48. d. O.
quis (stipulatò interroganti dabis?) sine verbis adnuisset, non tantum (c) l. 48. d. O.
autem civiliter, sed nec naturaliter obligatur, qui ita adnuit. verba hæc (c) l. 48. d. O.
 Jcti ultima angunt interpretes, quæ ut salvent, nonnulli de eò nutu §. 1. de acquir.
 dicere, accipiunt, qui est præter communem morem caput mala hered. l. 21. pr.
 ex consuetudine inclinantium; adducentes probando huic mori de leg. 3. Ulp.
 Galenum & Hippocratem (e). Certè interpretationem, ut quæ u- t. 25. §. 2. l. 6. §
 ni versalem prorsò acceptionem non admittunt, verba isthæc videtur 3. ad SC. Tre-
 desiderare, quæ adhibitâ non adeò difficulter has tricas videri pos- bell. §. c.
 sunt expedire, qui observant Jctum hic versari in specie contra- (d) l. 1. §. 2. de
 ctus, per solennem, civili more introductam stipulationem, hoc V. O. (e) vid.
 est, interrogationem & ad verba congruam verbalem responsio- Goth. in not.
 nem, peragendi; ubi quidem, si præsupponitur, ut decet, partes ad d. l.
 contracturos, hunc modum contrahendi utrinque delegisse ac in-
 tendere, facile patet, nutum, tanquam, qui per propositum istò cer-
 tò modò contrahendi quasi extraneus hic actus pro hoc effectu est,
 ad obligationem, quæ hic verbis contrahenda, nullam vim habe-
 re, vel certè nullam certiolem collectionem inde fieri posse: in ob-
 ligationem, quæ ab altera parte intendebatur, fuisse consensum aut
 descensum. quin videri posse hunc qualemcunq; intervenientem
 nutum, tamquam extra intentionem nutatû, potius casu aut qua-
 vis aliâ ex causa editû; sive quod more suo nueret, sive etiam, quod
 V u u quæ-

quædam fortè propositorum sibi placere indicaret annuens, in quæ si rectè se habitura sint & reliqua, consentire post velit, destinatoq; modo obligationem contrahere. Nisi fallor hæc vera mens Jcti fuit, quando contractui stipulatò celebrando intercedente nutu aduentem *ne natura iter quidem obligari* censebat. de cætero sibi ipsi nullò modò contrarius futurus, aliàs vim explicandi consensus, contrahendiq; nutui liberaliter idem ipse tribuens (a) In actibus aliis, quibus præterea consensus in obligationem traducens proditur, numerabitur forte: pro herede gestio hereditatisve aditio, ipsò factò peracta, veluti *si quis rebus hereditariis tanquam heres utatur, vendat fortè aut colat res prædiag; hereditaria* (b): Item pertinet ultronea negotiorum alterius gestio. scil. vel hic obligationes ex quasi conventionem seu contractu ac propterea quasi ex consensu agnoscunt periti juris (c). imò præter cætera, ipsam ad præjudicialem actum conticentiam non semel observant hujus naturæ quædoq; esse (d). Sed de his, quia incidunt in tractationem, de indagine latentis voluntatis, per signa interpretationi inservientia, forsitan alibi non nihil laxius erit dicendi locus. Sufficiat, hic breviter ostendisse, quid potissimum attendi signorum soleat, quibus mens, consensusq; conventionalis, obligatorius futurus inque nexum deducendus, suis ex latibus promatur.

XXXI. Antequam hinc in ulteriora deproperemus, unum videtur locus poscere, ut præexpeditum habeamus. Cum ex superius hoc capite adductis constet: *Consensum* utrinque conspirantem basin esse omnium ex conventionem obligationum; porro vero & ex paulò ante dictis liqueat: sermonem sive verba primarium hujus consensus in aprium producendi medium esse; Juris verò authoribus nihil magis usu veniat, quam ut conventiones, eas imprimis, quæ civiliter efficaciterque tenent, contractusque fere nominantur, vel potius ipsas *obligationes* ex iis, distingvant in eas, quæ *re*, eas quæ *verbis*, eas quæ *litteris*, & eas denique quæ *consensu* contrahuntur (e). dubium aliquem, inquam, primus verborum intuitus posset reddere; Utrum ergò consensu non contrahantur, aut verbis ad expeditionem non indigeant omnes contractus? utrum aliqui re, verbis aut litteris, sine consensu; aliqui re, consensu, sine

(a) d. l. 17. de
novat. t. l. 25.
§. 2.

(c) §. 6. l. de
hered. qual.

(b) §. 15. de
obl. quæ qf. ex
contr. arg. l. 3.
inf. §. l. seq.
quib. ex caus
in poss. eatur.

(d) l. 43. de R.
In 6. l. 60. pr.
de R. l. l. 6. §. 2.
mandat. l. 4.

§. f. d. fidejus.
tut. l. 2. ad mu
nicipal. & c.

(e) §. fin. l. de
obl. §. tt. seqq.
l. 1. §. 1. l. 52. l.
38. de O. & A.

sine verbis, commodissimè vel etiam communiter expediuntur? sed ut quantocyus expediamur: Quæcunque est pactio aut conventionalis contractus, basin utiqve figet, in ipsò *consensu*; etenim hic, de definitione, hoc est, de essentiâ universi generis est; Conventio enim est plurium in idem placitum consensus; deinde, verum quoque manebit, *verba* medium esse expeditissimum promendi consensus, & per hoc omni conficiendo contractui, nexuique ex eo, convenientissimum: Distinctionem autem istam, si rem spectes, fieri factamve esse, abs quibusdam accidentibus, è quibus, præter consensum, ac sermonem, certa conventionum genera, singularem quandam speciem sortiuntur, quâ firmam atque perfectam obligationem, si modò nec aliorum, quæ communia generi sunt, quidquam in iis desideratur, jure pariant, aut etiam, ut pariant, præcisè ad substantiam suam exigant. Ut paucis per ipsas species rem ostendam: *Consensu fiunt obligationes*, (verba sunt Gay J Cti (a) traducta à Justinianò in Instituta (b), *in emptionibus venditionibus, locationibus conductionibus, societatibus, mandatis*. Nec verò ideo istis modis obligatio dicitur consensu contrahi, præ aliis; quia vel in aliis non sit consensus vel in his nullus aut rarior verborum usus, aut rerum interventio; quippe frequentissimè, & modò non semper, etiam illa ad compingendos, hæ ad consummandos, quod ajunt, tales contractus accedunt; Sed *quia neq; scriptura neq; præsentia omnimodò opus est: ac nec dari quicquam necesse est, ut substantiam capiat obligatio; sed sufficit eos, qui negotia gerunt, consentire, unde inter absentes quoq; talia negotia contrahuntur, veluti per epistolam, vel per nuncium.*

XXXII. Realium, (ut appellantur) contractuum v. g. mutui, commodati, depositi, pignoris; seu potius obligationum, per mutuum, commodatum &c. contractarum, forma quidem atque perfectio specifica in eo est, ut res illa sit tradita; quippe ipsa natura horum negotiorum id aliter non admittit: neque enim quisquam intelligetur commodasse, deposuisse, mutuum, aut pignus dedisse, antequam rem actu exhibuit atque tradidit; nec quisquam pro restituendo (quod hic primum in obligatione est) mutuò, commodatò, depositò &c. obligatus esse, antequam actu rem acceperit. Unde adeò, si quid antè traditionem aut acceptionem ipsius rei, in-

(a) l. 31. de ac-
quir. rer. dō.
(b) l. 9. §. 3. ff.
eod. §. 41. l.
ead.

(c) l. 18. de reb.
cred.

ter contracturos hic actum fuit de commodatō, mutuō, & reliquis, mentio potius, seu pactio facta de futuro aut circa futurum contractum erit dicenda, quam ipse talis in suo genere perfectus contractus. Interim verò non sequitur: obligationem ex mutuō, commodatō, pignore, depositō; vel etiam ipsum contractum mutui, commodati &c. citra consensum mutuum, verborūq; aut literarum usum posse vel simpliciter, vel commodè confici; nimirum hæc de necessitate atq; commoditate, si non specifica, omninò tamen communis generis contractuū sunt. Et planè, quod aliàs de traditione rei, domini translatōriā JCrī observatur: *nunquam* scil. *nudam traditionem transferre dominium* (a), sed præterea & convenientiam naturalis æquitatis in eò esse positam; *ut voluntas domini, volentis rem suam in alium transferre, rata habeatur* (b); Id hæc, quoad *consensum* traditioni atq; acceptioni rerum ex hisce contractibus, quam maximè quoq; videtur obtinere. Etenim, unda rei traditio, nuda acceptio, citra accedentem animi destinationem, & ab hæc definitam causam, quò ad speciem contractus determinandam, æquè erit inepta, ut quodvis communissimum: quippe rerum traditiones, nullum non genus contractuum, aut conventionum, admittit, permutatio videl. do, facio, ut des aut facias, donatio, venditio, locatio, stipulatio, & reliqua, partim eadem rei traditione perfecta, partim consummata. interim vero vel ipsi contractus, quæ in specie dicuntur reales, citra causam, per voluntatem aut consensum factam definitionem, ab invicem distingvi non poterunt. quis enim v. g. equi, depositi, commodati, pignoris loco positi, in permutationem dati, differentem rationem, differens jus dignoscet, nisi eò traditō, horum unum mente, signisq; in specie determinetur. Rem eleganter commonstrant in summā JCrī (c), quando etiam negant, certum contractum realem existisse, etiam si ab unâ parte v. g. mutuum in opinione fuerit, modò non idem fuerit quoque ab alterâ; imò etiam si utrinque fuerit realis, modò non causa eadem, alterò v. c. mutuum, alterò commodatum, aut depositum, concipiente, ut adeò illi præcisè etiam consensum requirant in idem; nedum ut consensum reali contractui abesse putent. Quòd autem & *sermone*, tum ore, tum literis prolatò, consensus hic,

hic, & ipsi omnino contractus reales, commodissime ac communissime explicentur, tum ratio, tum experientia quotidiana monstrat clarissime. nolo enim vel hoc unum urgere, circumstantias personæ, loci, temporis, ac similibus, cui, ubi, quando, solutio aut restitutio faciendæ, citra compendium sermonis, non posse nisi multâ operositate determinari. *consensum* igitur ac *sermonem*, atque reales, qui dicuntur, atque alios contractus requirere, delirare esset ambigere.

XXXIII. *Verborum* denique & *literarum* contractus aut obligatio, quæ appellantur, tantum abest, ut *consensu* atque *sermone* possint esse destituti; quia tota eorum quasi substantia in his consistat, generalis ac specialis, sive ut logici gaudent loqui, genus & differentia specifica. scilicet, *consensum* itidem habent quatenus de genere conventionum sunt. De verbali contractu, qui stipulatio in specie est, desertus est Venulejus Ictus: (a) *si hominem stipulatus fueris, & ego de aliò sensero, tu de aliò: nihil acti erit. nam stipulatio ex utriusque consensu perficitur.* It. (b), Ulp. *nam & stipulatio, quæ verbis fit, nisi habeat consensum, nulla est: Consensus necessitatem, in specie contractus literarum, arguit, error numerationis futuræ, infirmans eundem, si hæc subleqvuta non fuit; (c) & imprimis ejusdem ad omnes literarum apices ultima applicatio requisita; dum infirmo persistere debet contractus in scripturam redigendus, donec scriptura descriptione ac subscriptione (arguit hæc completionem consensus) ad ultimum fuerit perfecta (d) *sermone* autem hoc contractus confici negabit, qui verba voce ac literis conferta, sermonem non esse, insipiet.*

XXXIV. Cæterum sunt quæ notanda hic videntur circa duo hæc, quæ putantur, contractus distincta genera; *verborum* & *literarum* scilicet: non tam materiâ ipsâ aut vi quadam suâ, quàm modò *sermonis* ea distingvi; namque utrobique oratio est, est & vis obligandi eadem. oratio enim uti vel inde dicta est, quod ore formetur; ita orationem etiâ literis exprimi, tralatitium Ictus (e) est, asserenti potè, non minus valere, quod scripturâ, quam quod vocibus lingua figuratis significetur. Quò fortassis etiam respiciunt quidam jurisprudentiæ auctores, quando *obligationes ex contractu, aut re contrahi, aut ver-*

(a) l. 137. §. 1.
de V. O.

(b) l. 1. §. 3. de
pact.

(c) t. 7. de lit.
oblig. t. c. de
non numer.
pecun.

(d) pr. 7. de
empt. l.
contractus 177

C. de fide in-
strum.
& A.

(e) l. 38. de O. P.

(a) l. i. §. i. l. 52
de O. & A.

(a) §. fin. l. de
oblig. t. de lit.
obl. l. 38. de O.
& A.

bis, aut consensu, asserunt: (a) omisâ specie, ex literis; utpote, sub eâ, quæ ex verbis est, contentâ. Attendentibus autem contrâ modi istius diversitatem aliis, ac proinde quartum istud quasi genus adjicientibus, obligationis ex literis (b). Namque modum utriusque generis, quod attinet, Romani, eulta gens, & domi æqua, cum facile animadverteret, vim placitotum cujusque, de rebus potestatis suæ disponentium, & in specie summâ servandarum pactio- rum æquitate; simulque firmamentum earundem in plenâ perfectâ ac deliberatâ animi destinatione, & pro re nata, mutuô consensu, positum esse, deprehenderet; vehiculum verò hujus usurpatissimum, atque aptissimum sermonem esse: E contra verò & usu edoceret, multa hic posse intervenire chasmata, quibus appareret, tum conventionem, tum placita alia vera voluntate atque consensu esse celebrata, quæ tamen non essent; imprimis, etiam cæteris rectè habentibus, consensus sphalmata, sæpè sub typo verborum multum fallacium, latere, ac, nisi caveatur, in vulgus prodire posse facile: Non cessarunt illi quidem, remedia excogitare, quibus servatô vigore pactio- num, simul huic incongruitati subvenirent: *attentionem* placiten- tium, ut consultô satis, itemque justè hi in statam sententiam descē- derent, pariter & *probationem* verè placiti, intendentes. Repertæ igitur sunt commodæ isti rei solennitates, naturâ aliâs suâ ad mo- menta negotiorum designanda animumque attentio- rem reddendum, plurimum facientes. quippe fieri nequit, quin attentior sit ani- mus, rei que pondus magis pensitet, ubi per *celebritates*, & cum tra- ctu in super temporis, qualem hæ fere requirunt, ad actum placi- tumque defigendum procedere est, quàm ubi modò quasi perfun- ctoriô in id irruatur: Et quoniam prætereâ cum *celebritate* agere, ferè naturâ suâ inferat coram, testatô, & cum notitiâ aliorum agere; Ad *probationem* igitur & veri, momentum videbuntur conferre, posse maximum, solemnia. Hinc illæ quam plurimæ manumissio- num, emancipationum, adoptionum, nuptiarum, testamentariæ, prænsandarum possessionum, judiciorum, aliorumque actuum *ce- lebritates*, veteribus romanis ad superstitionem usque congestæ, at- que usurpatæ; eas quas rerum facie mutatâ, posteri sategerunt, ut corrigere, quandoque etiam mutarent, prout id de celebrati- bus

bus testamentariis, emancipatoriis, judiciariis & reliquis, vel ex pluribus juris civilis locis, si id ageretur demonstrari posset (a): & similia ex nostris aliarumq; gentium moribus magnò numero colligi: Nisi locum hunc, solus firmandarum conventionum ritus, romanis usitatus sibi vindicaret. Qui igitur in eo penè fuit absolutus, ut, si quidem vivâ voce contractus aut conventio, quæ aliunde, legum ratione suffulta, satis firmamenti non haberet, erat celebranda, illa *stipulatò* fieret, h. e. congruò conceptu verborum, interrogatione, quæ quid dari fierive sibi quis stipularetur, & ad interrogata responsione promissoria, seriò & continuò coràm facta, congruâ (b). scil. hæc ad excitandam intentionem, & veritatem consensus protrahendum, satis illi putarunt: negotium nomine contractus (c) eodemqve specifico stipulationis (d), indigentes, civilique efficacità pro parienda judiciali exactione id donantes. reliquis sui generis conventionibus, nomen pacti impertientes; & si nò aliò illæ fulcirentur statumine, fortè quod nòc negotio aliàs validò adjiceretur, nec peculiarem ob rei æquitatem dispositionem legum fuerat merite dicta inde adjecta aut legitima pacta (e); citra necessitatem præstandi, aut potestatem promissum exigendi, easdem relinquentes (f). Similiter huc quoque putarunt conducere literarum compositionem: Cui proinde conventionem in literis, suam quandem peculiarem quoque formam donarunt, inque paritatem valoris cum stipulatione erexerunt, nempe ut ex literis, conventionem continentibus plene perfectis, perscriptis atq; à partibus subscriptis, cæteris rectè se habentibus, obligatio quoque nascatur civiliter firma rataque (g).

XXXV. Hinc porrò de utroque hoc genere, stipulatione videl. & compositione literarum, pro contrahenda obligatione, hoc videtur non prætereundum, quin moneatur: nempe propriè loquendo, *neutràm* earum, vel *contractam* vel de genere *conventionum esse*, sicuti sunt mutui, commodati, emptionis venditionis, locationis, atque similes; sed potius *accidentia conventionum & media*, easdem vel *juvandi*, si jam antè suo constant civili robore, vel etiam, si illò destituantur, in speciem contractus, ejusve pactionis, quæ obligationem civilem contrahat, devehendi. Unde quidem id

(a) § 1. & seqq. I de test. ord. §. 1. I. d. libert. l. fin. C. de adopt. l. 5. 6. C. d. emanc. lib. 1. C. de formul. publ. & c.

(b) per pr. §. 1. I. de V. O. §. 5. 11. I. de inutil. stip. l. 1. 3. §. 2. 137. de V. O.

& passim. (c) §. ult. I. de oblig. l. 1. §. 1. & 7 de O. & A. l. 1. §. 3 & 4. d. pact. (d) passim. (e) l. 7. §. 5. d. 6. de pact.

(f) l. 7. §. 4. et seq. de pact.

(g) per a. §. fi. I. de obl. t. de lit. obl. & t. C. de nò numer. pec. It. pr. I. de contra. empt. l. 17. C. de fide instrum. & c.

primò

primò est, quod semper aliam aliquam conventionis speciem, sive ex æquo debendi causam, utraqve præsupponat: nihil inferentes obligationis, aut necessitatis præstandi quicquam, siquidem eâ destituantur. Generale illud Ulpiani est (a): *Cum nulla subest causa, propter (alii legunt præter) conventionem, hic constat, non posse constitui obligationem.* Et ejusdem de stipulatione: (b), *si quis sine causâ ab aliquo fuerit stipulatus, deinde ex eâ stipulatione experiatur, exceptio utiq; doli mali ei nocebit.* ubi, factâ extensione, competentia hujus exceptionis, etiam ad eum casum, ubi cum interponeretur stipulatio, justam causam habuit: tamen nunc nullam idoneam causam habere videtur; quid per causam hic intelligatur, sequentibus, innuit, quæ habent ita: *Proinde & si crediturus pecuniam, stipulatus est, nec credidit: et si certa fuit causa stipulationis: quæ tamen aut non est secuta, aut finita est: dicendum erit nocere exceptionem.* Astipulantur hisce illa Juliani (c) *si stipulatus esses à me sine causâ, & fidei-jussorem dedissem, & nollem cum exceptione uti, sed potius solvere, ut mecum mandati judicium ageret: fidei-jussori etiam invito me exceptio dari debet, &c.* Similè planè judicium esto in casu intentæ obligationis per literas. facit illud Pauli (d). *Non figura literarum, sed oratione quæ exprimitur literæ obligantur: si addas: nec oratione, nisi subsit cõsensus in causam, v.g. mutui locati, minimum liberalitatis, donandi quicquam aut gratis expediendi, ut accidit mandato suscepto (e).* Multam hic defectus causæ chirographum invadens dispositionem sustinet, in specie, quâ pecunia, quæ pollicito quis est, & alter restituendâ sibi, scribi curavit, non fuit numerata; irrita proinde extiturâ scripturâ, propter illum defectum (f). Facit diligens observatio Jætorum, in casu venditi, legati, aut aliò modò alienati chirographi, ubi ea alienatione aut denominatione chirographi, non ad eò designari volunt ipsas literas, aut orationem literis comprehensam, sed ipsam, quæ continet hæc, rei causam, ipsumve quod complectitur debitum. *Eum aliquis habet, qui chirographum legat, debitum legare, non solum tabulas, argumento est venditio, non cum chirographa vendent, non me venisse videtur.* Et aliud (g) *si ita cui legatû esset sit tabulas chirographi heredi meo reddiderit, heres meus ei decem dato. hujusmodi conditio hanc vim habet, si heredem meum debito liberaverit.* alii alibi repetunt

(a) l. 7. §. 4. de
p. 17. (b) l. 2. §
3. de dol. mal.
& met. causa
except.

(c) l. 15. de fi-
dejuss.

(d) l. 38. de O.
& A.

(e) §. 13. I.
mandat.

(f) t. t. C. de
non num. pec.

(g) l. 44. §. 5.
de legat. 1.

(b) l. 84. §. 7.
cod.

tant similia (a). quæ argumento quoque sunt: non tam orationem
literarum, quam rem aut rei speciem solere principaliter in nego-
tione atque intentione disponentium ac destinantium versari. id
quod adeo putamus etiam fieri, ubi literis conventio celebratur,
nempe intendi rem & causam negotii potissimum, signis modo li-
terarum consignandam. Et vero hinc deinde observare est, quo-
niam supra dicta cautio, de attentio ac deliberato consensu, simul
atque de conventionis probatione, comitabatur stipulationis so-
lennitatem, & literarum seu chirographorum sedulam confectio-
nem; usu obtinuisse, ut omnis generis negotia & contractus, etiam
aliàs suis quidem constituti tibiis, mutui videl. venditionis, dona-
tionis, & reliqui hisce conficerentur. De stipulatione loquitur ita
Ulp. (b) sciendum est, omnes stipulationes naturâ suâ cautionales esse.
hoc enim agitur in stipulationibus, ut quis cautior & securior sit interposi-
tâ stipulatione. & Pompon, (c): conventionalium stipulationum totidem
genera sunt, quot penè dixerim, rerum contrahendarum. De contra-
ctibus venditionum, permutationum, donationum, transactio-
num in scriptis fieri solitarum, disertè memorat quoque Imperator
(d). & in utraqve specie stipulationum ac literarum obligationis
plurimis in locis juris auctores (e). Constat quomodo communiter
verba, gestus & actus; quomodo item sermo solennior, declarando
consensui & contrahendæ conventionali obligationi inserviant,
itemque actus quidam, e. c. traditio rei, quomodo huic fini ad quas-
dam talium negotiorum species formandas necessarii sint.

XXXVI. Videndum nunc porro est paulò concisius de ipsò
modò, consensum utrinque complicandi, inque ipsum nexum ob-
ligatorium eū perducendi. Ut enim duo, qui ad invicem causâ con-
tinendi sese brachia manusq; extendunt, imò & mox mutuo sese
contingunt, nondū tamen alterū alter attinet, nisi commodus arti-
culorum flexus, contractio, atque compactio intercedat; Ita quoq;
consensus, obligationem contracturorum, verbis aliisque signis si-
gnificatus, atque protensus quasi, necdum tamen vinculum obliga-
tionis continuò videbitur nexisse, aut consentientes alterum alte-
ri aut etiam mutuo sibi adstrinxisse, nisi idem consensus per eadem
isthac media actu utrinque in nexum commodè fuerit deductus.

Xxx

Ita

(a) l. 59. de le-
gat. 3. l. 3. §. 1.
de liber. leg. l.
18. §. 2. l. 28. de
mort. caus.
donat.

(b) l. 1. §. 4. de
prator. stip.

(c) l. 5. pr. d. V.
O. (d) l. con-
tractus 17. C.
de fide instr.

(e) l. 5. pr. l. 126
§. 2. de V. O. l.

3. §. 1. de act.
empt. l. 4. §.

ult. de usur. l.
6. §. 1. de re
jud. l. 45. de

paet. l. 3. C. de
rer. permut. l.

5. C. de cōtra.
stip. d. l. 17. &

t. t. C. de fide
instrum. t. t. C.

de nov. num.
pecun. & c.

Ita sanè omni contractuum generi accidere posse, facile animad-
 vertere licet, uti persona & hæc & illa probè de animò alterutrius,
 inq; idem consensu fuerint edocti, forte quod verbis aliisque si-
 gnis is utrinque utrisque satis fuerit manifestatus, nec tamen con-
 tractus continuo habeatur celebratus. e. g. si ad Titium mercato-
 rem deferatur animus Mævii, de coëmendâ ab isthoc merce quadâ,
 quâ plane is carere non possit, nec tamen aliunde habere queat, idq;
 pro certâ mercedis quantitate, & Titius secum constituat, imò nun-
 ciate Mævio faciat, pro tantâ mercede mercem illam ipsi apud
 sese paratâ esse, imò ipsemet eidem id loquatur: donec tamè Mævius
 nondû obtulit, nec Titius oblatû accepit, necdû emptio hæc
 nus videbitur celebrata; huc nondum juvante, quod de re & pretio,
 illi inter sese consenserint. Ita fieri potest, ut vel institor atque
 emptor in re & pretio consentiant, dum fortè ille pretium indica-
 verat, alter etiam idem daturus tandem sit; post indicium verò fa-
 ctum aliquamdiu minoris rem licitatus fuerit; si quidem post for-
 tè, ubi & ipse hic licitator ad postulatum prius petitiû descendit hunc
 ludendi ergò alter simulet sibi rem nunc majoris venalem esse, quâ
 ante indicaverat: certè ex isthoc, qui prius intercesserat consensu,
 nec huic nec illi actio dabitur pro complendo contractu. Obser-
 vare hic aliquid huc pertinens videntur Jcti in specie faciendorû
 contractuum per stipulationem, & literas; quando ut contractus
 & obligatio hinc teneat, rectum judicant: *causas sive species con-*
ventionum omnis generis, quas in scriptis fieri placuit, aut in instru-
mento recipi convenit. non aliter vires habere, nisi instrumenta in mun-
dum sint recepta, subscriptionibusq; partium confirmata, -- ut nulli liceat
prius quam hæc ita præcesserint, vel à scheda conscriptâ -- vel ab ipso mun-
do, quod nondum est impletum vel absolutum, aliquod jus sibi ex eodem
contractu vel transactione vindicare (a). Quando deinde per stipula-
 tionem contractu celebratò, ut is teneat, æquum censent, ut utrò-
 que præsentem, loquentem & audientem, continuus actus stipulantis, &
 promittentis sit, idemque ad invicem, congruus (b). Scilicet non
 consensu utrunque utrinque prolatò imò collatò, negotium, pro
 faciendo nexu, absolutum hic reputant; sed illò qui & congrue
 compingitur, & ad ultimum sibi mutuo consistit. Ne autem hæc
 ver-

(a) l. 17. C. de

fid. instrum.

(b) l. 1. pr. l. 139

pr. de VO. l. 12

de duob. reis.

stip. §. 1. l. de

VO. §. 5. u. de

inutil. stip.

verborum ac literarum obligationi penitus singularia videantur esse, paulò distinctius nobis perquirendum erit: num qui sint actus, acturive accidentia, quibus, (cæteris circa cujusque negotii specialem naturam rectè sese habentibus) ut consensus in nexum tandem probe confiletur, universitas conventionum ex æquo & communiter indigeat.

XXXVIII. Cum duæ sint minimùm personæ, pactio-
 five conventionem, naturæ, perque illam in nexum con-
 sensuræ; atque hoc quidem, diversa ab hac & ab illa parte intentio-
 ne, quâ hicnectere, alternecti destinat; utique illi diversi nectendi
 actus, ex diversitate intentionis hujusdemque finis, diversæ quali-
 tatis atque conditionis videntur futuri esse. Nescio an æque signi-
 ficatu huc sufficiant, ut placidè sonant, illa Florentini Jcti, (a) u- (a) l. i. de spõ-
 bi in specie sponsaliorum definiendorum versatus, de iis tanquam salib.
 generale dicit, quod sint, *mentio & repromissio* - nuptiarum. nam
 etsi *mentionem* rei, aut latentis sententiæ hic fieri deceat; illa ta-
 men aliquid commune est, quod verba universim comitatur, & in-
 super promiscuè ab uno æque atque ab altero pacta initorum,
 prius posterius potest fieri; neque vero & per se vox hæc adeò mul-
 tam videtur habere speciem, quâ appareat, significare rem actumve
 qui ad nexum sit pronus: nisi ad multam specialitatem, ut ita dicā,
 ejus significatum descendere facias. *Repromissioni* nil quicquam
 nunc velim reponere. Deinde vero etiam dubito; An *interroga-*
tio & responsio rem concinnè satis elevent; utcumque gemini hi a-
 ctus, in specie conventionis ligantissimæ, pro isthoc effectu jure ci-
 vili non parum celebrantur (b). Etenim & hæc utraque hujus ser- (b) pr. §. 1. de
 monis pars multum universalis est, metam conventionalem latè VO. §. 5. l. de
 excedens; nec verò adeò quicquam ejus figuræ virtutis per se illæ inutil.
 dictiones inferunt, aut præ se ferunt; quippe interrogamus ac re-
 spõdemus æquè an & quæ aliqua sint, aut quæ facta sint, quæ quæ fu-
 tura aut facienda sint, cum à nobis, tum ab aliis. nisi fortè poste-
 riori voci caput *re* demas, relicta *sponsione*, cum suo significato, aut
 in ipsa compositione similem naturam agnoscas, & jam autumes,
 hanc quidem vocem ad scopum collimare propiùs. Et vero,
 nisi multum hallucinor, est, in quod communiter & sapientes &

(a) l. 3. § t. t.
de pollicit.

(b) l. 2. de pol-
licit. l. 3. 6. de
liber. causa.

(c) per l. 2. § 3
de sponsal. §. 1
2. de V. O. l. 7.
de V. S. § pass.

(d) per l. 7. § 3
de pact. §. 1.
de V. O. l. 1. 3.
ii. de pollic. &
loca innume.

(e) in l. 1. ff. de
pact. (f) cap.
ii. lib. 2. de ju-
re bell. & pac.
num. 4.

vulgus hominum consentiet; nimirum à parte personæ ligandæ, actum ligatorium esse illum, quem *sponsonem, promissionem, promissum, pollicitationem, oblationem, votum* nonnunquam, variâ appellatione insignimus. Non curo nunc, quomodo videri possint hæ voces, aliæ universo magis generi, aliæ huic, aliæ alii conventionum speciei perfectiori, imperfectiori, usu magis accommodari. veluti si *Pollicitatio* Icto (a) offerentis solius promissum, etiam definitur quidem, & toties ut species promissionis effertur: licet existimes, pollicitationem sub tit. *de pollicitationibus* ferè tantum in subjectis exemplis considerari, tanquam promissionem extra casum stipulationis factam. nec enim temerè autumare licet, sive pollicitationes, sive promissiones, quæ ibi memorantur reipub. aut personis quibusdam, in usus privilegiatos alios fieri, haberi posse, citra omnem acceptationem ratas firmasque. Deinde hic non attinet curari, si quod *Votum* dicitur, in specie ad divina soleat referri (b): similiter *oblatio* magis ad rem divinam, aut etiam ad libertatem: Si *sponsio* solenni per stipulationem contrahendi modo penè propria fuerit facta (c): Et denique, si *promissum* siue *promissio* (namque etiam hæc indifferenter usurpantur) cum conjugatis suis fere præ reliquis usui generaliori relicta est (d). Imò præterea nec pro hisce differentiis constabiliendis, multùm morari opus erit, singularum istarum vocum singulares ferè etymologias, quatenus votum fortassis aliquis putaret dici, tanquam voluntatis decretum; pollicitationem ab antiquo quodam promittentium ritu ostendendi jungendique pollices; promissionem ab eò, quod animi destinatio consensusque per eam quasi promittatur &c. Dico de hisce aut similibus harum vocum, ut rerum hisce suppositarum, differentiis nunc non interest esse sollicitum. Esto enim modo, quod eundem spirent effectum, vimque traducendi consensum contrahentium in nexum dicant; & licebit hætenus, hujus rei designandæ ergò, vel promiscuè iis uti, vel saltem *promissionem* impropris, cum etiam usus communis hanc, ut dictum est, generaliori sensui relinquere satagit, appellare.

XXXVIII. De vi promissionis ad obligandum, Insigne, cum Baldo (e) notat Hugo Grotius (f), argumentum nobis præbere divina

ora

*aracula, quæ nos docent: Deum ipsum, qui nullâ constitutâ lege obstringi potest, contra naturam suam facturum, nisi promissa prestaret ex Nehem. 9, 8. Hebr. 6, 18. & 10, 23. 1. Cor. 1, 19. 10, 13. 1. Thessal. 5, 24. 2. Thess. 3, 3, 2. Tim. 2, 13. Unde sequitur; pergit Grotius; ut promissa præstentur, venire ex natura immutabilis justitiæ, quæ Deo & omnibus his qui ratione utuntur, suo modo communis est. quibus accedit, ut idem in loco hoc fatur iudicium Salomonis (a): Fili mi, si quid spondidisti alteri, defixisti externo volas tuas: illaqueatus es verbis oris tui: captus es enunciationibus oris tui. Item præterea his connotat promissionem Hebræis *קטן* vinculum vocari, & voto comparari Num. 30. v. 4. 5. 6. similemque originem vocis *ὑποχρέωσις*, notari Eustathio ad secundum Iliados, *ἀλίσκη γὰρ πῶς καὶ κατέχεται ὑποχρόνον ὁ τῆ ἐπαγγελίαν δεξάμενος*: capit ac vincit quodammodo promissorem is cui fit promissio. Eumque sensum non male exprimi, secundo Metamorphoseon, Ovidio, ubi promissor ei cui promiserat ait: *Vox mea facta tua est.* Hæc inquam ibi pro veritate virtutis obligatorie promissionis, rectè adfert atque concinnat Grotius, insuper pulchrè disputans contra maleferiatam hoc locò opinionem Francisci Conani, statuentis: jure naturæ ac gentium ea promissa pactave, quæ *συνάλλαγμα* non habent, nullam inducere obligationem, offendit per modo adducta aliaque, etiam nudam & sine synallagmate promissionem, jure naturæ, putà cætera modò rectè sese habeant, obligationem gignere. Quibus ut omnino assentiam, veritas exigat; nec incidit, quod monere conveniat; nisi forte quis Conani prophasi, forsitan præter intentionem dicentis, indulgere velit, eâ intellecturus distingvere promissionem fide habitâ acceptatam, ab eâ quæ non acceptata sit; & illam, tanquam synallagmate non profus cassam, utpote fidem saltem habitam expleturam, per dicta ista in obligatoriis relinqui; hanc non item. Et rursus: nisi autumare ac etiam notare liceat, adducta modò pro vi promissionis firmitate, itidem de eâ loqui promissione (maximè quatenus merè humana spectat) quæ fide contra habitâ acceptata, eoque non nuda, sed ambitu conventionis factæ, comprehensa, parsque ad eò ipsius conventionis est. Quæ quidem circa promissionem requisita attentio nobis paulò inferius aliquantò erit manifestior, ubi scil. pri-*

mitus, operam dederimus exquirere, quid ipsa promissio sit, & quatenus à sua parte in nexum decurrere, aut verò consensum huc insinuare apta parataque sit.

(a) nū. 28. &
seqq. hoc cap.

XXXIX. Igitur *PROMISSIO* quidem, ut à capite rem inuolem, nil aliud videtur esse, quam *propositi nostri alicui à nobis facta asseveratio, de aliquo ei faciendo*. Quod *propositi nostri*, exsertio sive assertio promissio sit, ac esse debeat, ex iis, quæ aliquantò superius (a), de animi destinatione sive consensu, à latere obligandi; deque manifestando consensu per signa sua, diximus, manifestum est. *Asseverationem* autem propositi, eam malim definitam, quam enunciationem, exsertionem, emissionem, adsertionem, oblationem, aut quid simile. cum *oblatio* propriè ac potius quidem *rei factive* videatur dicenda, quam *propositi*; quod tamen descriptioni huic, ut primum in conventionis nexum provehendum, omninò videbatur inferendum. *emissio* sive *exsertio* propositi, non satis inculcaturè videbantur *serium* propositi; uti & mitius id ipsum propositura vox *assertio*, quam *asseveratio*. *Enunciatum* verò usu lingvæ propositum videbatur elaturum, per sola verba, *neglectis signis*, ejusdem indicantibus cæteris. *Asseverationis* vocabulò, interea & hæc non excludente; quid enim obstaret, etiam nutu signisque aliis firmum aliquod animi propositum posse prodi; & propositum ipsum in medium proponente; & idem deniq; hoc, sive consensum ab hac parte *serium*, fidei alterius offerente, imò obtrudente. Quando verò *asseverationem* propositi, alicujus faciendi aut *de aliquo faciendo* promissio dicitur; eà id accipiendum erit latitudine, quâ jure civili dicitur, *obligationum substantiam in eo consistere, ut quem obstringat ad dandum vel faciendum*: *Obligationem contrahi, quò quid dari fieri, fieri vel non fieri: dare facere, facere non facere* quis aliquid, debeat (b). juxta quam etiam hæc facti natura jam supra (c) obligationi accommodata est. Quod autem deinde porrò eandem promissionem describam, *propositi nostri, à nobis alicui factam, alicujus faciendi*, eò pertinet: quia, [suppositò, agi hic de promissione obligationis coinductiva], *suum* quisque arbitrium in certum ac determinatum propositum, ut conformare, ita asseverare ex sese alteri potest, & proinde tanquam tale in nexum promittere: non verò itidem

(b) l. 3. d. O. &
A. pr. & §. fin.
I. de VO. §. 1.
I. de actionib.
l. 121. de R. I.
(c) lib. 2. cap. 1.
n. l.

dém alterius cuiusquam; quia cuique sua peculiaris arbitrii libertas est, plenariè, imò, citra propriæ facultatis aut astipulationis concursum, planè non ullius alterius (divinam potentiam excipio) facultati determinabilis. Et quamvis persuasio, fraus, itemque & coactio, huc quidem multum possint conferre, ut certò modò alterius voluntas formetur, plurimum tamè isthac ita hisce formatur, ut interim ad æquum nexum cui inest personæ injiciendum in idonea sit, prout pluribus ante edocti sumus. (a) Nec verò, utcunque conformationem ejo juvent, solæ tamen, ut modò dictum, eandem nõ formant, aut per modum indubitati propositi profilare valent. Unde semper tandem eò reditur, quod propositum, quod tanquam consultò ac sponte determinatum obligare quenquam debet, ab ipso hoc scienter ac liberè promitti debeat: sive, si aliis verbis idem dicamus, quod propositum, quod nos, tanquam nostri animi determinata destinatio, obligare debet, tanquam nostrum à nobis non ab alio promitti, atque exseri, itemque adseverari debeat atque possit. Ex quo adeò principiò hæc exsurgunt juris axiomata: *De se quemq; promittere oportet* (b). certissimum est; *ex alterius contractu neminem obligari.* (c). Quæ tantæ sunt observationis, ut ne conjunctæ quidem personæ, etiam quæ singularis obsequii atque potestatis respectu sibi aliàs obstrictæ sunt, præfectæque, altera alteram sine proprio consensu, tanquam ex consensu ipsarum obligare valeant: veluti pater filium; dominus servum; patronus libertum; maritus uxorem: aut contra hi illos, uti pluribus, tum alibi, tum sub titulis Codicis Justiniani: (d) *Ne uxor pro marito, vel maritus pro uxore, vel mater pro filio conveniatur.* Item: *Ne filius pro patre, vel pater pro filio, vel libertus pro patrono, vel servus pro domino conveniatur;* id declaratum videre est: plerisque; hisce titulis subjectis exemplis, ad genus contractuum mercimonialium pertinentibus. sicuti & illud huc pertinet, quod de requisito in nuptialem contractum consensu est, etiam in potestate constitutorum; tametsi aliàs in hoc negotio permultum æstimetur dispositio consensusque parentum (e): quando videl. *nuptiæ consistere non possunt, nisi consentiant omnes, id est, qui coeunt, quorumq; in potestate sunt.* (f) *In sponsalibus etiam consensus eorum exigendus est, quorum in nuptiis desideratur.* (g). Quibus nullò

(a) num. 10. et seqq. It. n. 14. et seqq.

(b) l. 83. pr. de VO. (c) l. 3. in f. C. ne uxor pro marito.

(d) l. 2. et 13. lib. 4.

(e) pr. l. de nupt. l. 11. de stat. hom. N.

(f) l. 2. de nup.

(g) l. 7. §. 1. de sponsalib.

qui

quidem modò in jure civili obversatur, quod Dominus, pater, alius-
 vè Magister superior obligetur ex contractibus servorum, filiorum,
 aliorumqve, quos certis negotiationibus certovè negotiandi ge-
 neri, veluti navis exercendæ, tabernæ curandæ, peculio admini-
 strando, navi, cauponæ, stabulo, custodiendis, exercendis, præfece-
 runt (a); quandoquidem constat, vel speciali & expressò, vel gene-
 rali ac tacitò ipsorum proprio consensu adhibitò, contractus ab his
 habitos coire: ejus insuper naturæ existentibus his negotiis, ut simul
 horum, tanquam principalium causa propria in iis agitetur. simi-
 lisq; valebit ratio, ubi ad certum negotium certi extranei homines,
 à nobis, ut nostrò nomine quicquam agant, gerant, contrahant, de-
 mandantur, aut, si illi nostro nomine aut tanquam ex nostro con-
 sensu, quid egerunt, contraxerunt, nos id ratum postea habemus (b);
 obrinente ferè regulâ: *quemvis per se fecisse videri, quod per alium fe-*
cerit. itemqve vigente in re observatione: personas illas contra-
 hentes, multa parte, animatorum instrumentorum instar esse suo-
 rum principalium, qui propriè illi sunt, qui per ipsos negotiantur,
 aut contrahunt. Neqve similiter hic pugnat: quod in heredes
 obligatorum ex contractibus obligatio communiter transeat; imò
 in casu pendentis virtutis ejus, etiam incipere quasi eadè his possit,
 ex causis crediti (c): prout hoc etiam aliàs semper fit in causa lega-
 ti & fideicommissi, ab herede aut legatario exsolvendo. Quia nem-
 pe eò ipsò, quod adit, quis, aut sese immiscet hereditati, tacitè con-
 sentit, vel saltem non potest non consentire in onera patrimonialia
 omnia, tum quæ defuncto ipsi antea incubuerunt, tum si quæ ex vo-
 luntate ac dispositione ejusdem noviter ei sunt ex permisso legum
 imposita, legata, fideicommissa, & reliqua (d). unde etiam est, quod
 qui adiit hereditatem, quivè se immiscet contrahere videatur, aut
 dicatur, quasi contrahere (e). Est verò & porrò notabilis juris in-
 terpretum juxta præmissum casum, qui est, quod alius suâ promissio-
 ne alium obligare nequeat, observatio, quod ne seipsum quidem,
 de alieno facto promittens, quisquam obliget. *si quis alium datu-*
rum, facturumvè quid promiserit, non obligatur. veluti si spondeat Titium
quoniam
 (a) t. f. quod
 tum eo, qui in
 alien. potest.
 est negot. gest.
 t. ff. & C. cod.
 It. dt exercit.
 de instit.
 quod jussu. de
 pecul. de re.
 cept.
 (b) f. ff. & C.
 mandat. de
 negot. gest. de
 tutel. & alib.
 (c) §. 1. f. de
 perpet. & tem-
 por. act. l. un.
 C. ut. actio-
 nes & ab he-
 redibus & con-
 tra heredes
 incipiant &
 alibi.
 (d) l. 8. de ac-
 quir. hered. l.
 i. si quis omiss.
 causa testam.
 & alibi locio
 innumris.
 (e) l. 3. in f.
 cum l. seq. qv.

ex causis in possess. eatnr, § 5. f. de obl. ex quasi contract.

quing. aureos daturum. Imp. in Instit. (a) loquitur. Item (b) qui alium facturum promisit, videtur in ea esse causa, ut non teneatur. Mutuans si- ne dubio isthac à Paulo, Ulpiano & Ictis aliis: quorum Ille (c): Inter stipulantem & promittentem negotium contrahitur. itaq; alius pro alio promittens, daturum facturumve eum, non obligatur. Ille (d): Nemo alienum factum promittendo obligatur, forte hæc ex ratione, quod promissio videatur extra potentiam promittentis, factique quasi impossibilis, cuiusmodi obligatio alias quoque nulla haberi solet (e). Intellige autem hæc, donec promissioni proprium factum absit: Si enim quis alterum facturum quid promittat ita, ut se id effecturum, vel expressè dicat, vel etiam propter facultatem in personam illam, tacitè id intelligatur dicere: sive etiam, quod, nisi ab altero fiat, ipse pœnam à se præstandam promittat, aut alias bona interpretatione ex natura negotii facta, id in promissione esse, quod is se facturum, ut ab alio fiat, promiserit, colligatur, jam per dicta atque alia juris loca (f), obligatio, quoad proprium hoc promissi facti aut pœnæ, tenet. & recidit res quidem in casum propositum, quo promissio de se facta obligans demum esse adferitur.

(a) §. 3. de in-
ut. stip. (b) §.
20. eod. (c) l.
82. de V. O.
(d) l. 38. eod.
(e) §. 1. & an-
tepen. de inu-
til. stip.
(f) add. l. 81.
de V. O. l. 18.
rat. rem hab.

XL. Quando denique ad promissionem hanc requiritur, quod sit facta alicui, ei aliquid faciendū præstandūve: innuitur, eam suò tandem cum effectu obligatoriò processuram, quò ad præstationem ipsi personæ, cui promissio facta est, faciendam, non etiam quòd alii: quod tamen cum eò salis granò accipiendum est, ut illi alicui etiam præstari intelligatur, quicquid modò ei bono futurum, aut ejus interest, ut præstetur; sive id illi ipsi, sive alii in manus detur, aut factum exhibeatur. imprimis vero ut etiam hoc nomine teneat, si quid alicui promissum, ut personis sibi jure, itemque insigni affectione conjunctis præstetur. Caterùm ubi tandem nihil prorsus interest ejus cui promittitur, res videri potest in frivolam & nugatoriam abire agendi rationem, sollicitudinemque vagam, & propositum ineptum, veluti si quis Titio Germano se velit obligare, ut Mævio cuidam Gallo, quem tamen nec ipse nec Titius forte novit, nec Titii quicquam interest, ut promissum is accipiat, nummis ei datur, aut aliquid officii præstetur. cum ferè ita etiam natura comparatum est, ut quisque habeat curare potius quæ

sua sunt, sequē attingunt; & quādo alicui in alterius gratiam benefacere volumus, nosque ad id promissis obstringere, uti intelligamus, id potius fieri in beneficii veritate, quam juxta vanam ac frivolum hujus alicujus nos obligaturi phantasiā; quippe cum hoc potius, quam bonum eidem præstare, esset stultitiæ ejus indulgere, vel etiam, si mitius rem interpretemur, videri posset, quādo tale promittebatur & promissum acceptabatur; non fuisse rem serio actam: prout in simili, contractus figuram habente negotio, ob adjectam conditionem impossibilem arguunt Jurisperiti (a). Res hæc à juris civilis auctoribus pluribus pervehitur; sed versis quidem velis, ad latus alterum. Nempe sermonem hi applicant illi, qui ex promissione alterius obligationem, ut illi quādoque loquuntur, vel etiam jus, rem, actionem, ut itidem nonnunquam, & forte congruentius, idem efferunt, acquirere satagit: statuentes non posse quēquam alteri stipulari, (not. sub stipulatione, Jurisprudentiæ nostræ frequens esse, universalem conventionis naturam inculcare) aut quavis conventionē obligationem, actionem, jus acquirere; nisi id, ut alteri illi acquiratur, suā quoque intersit, aut persona illi cui acquiritur, sibi sit conjuncta, & ita quasi pro una cum ipso, juris connexionē, persona habeatur; cujusmodi sunt, quæ familiæ, aut aliō simili jure nobis connectuntur, quorumve negotia ex ipsorum mandato vel quasi ipsis gerimus. Unde igitur & hunc casum connotant illi regulæ tanquam exceptionem. *Alteri stipulari; ingeminant J Ctus & Imp. (b) nemo potest; præterquam si servus domino, de V. O. §. 18. filius patri stipuletur. inventæ sunt enim hujusmodi stipulationes vel obligationes ad hoc, ut unusquisque acquirat sibi, quod suā interest. Cæterum ut alii detur nihil interest mea: stipulatoris. Addunt & hoc locō uterque remedium, negotium ad proprietatem propriumve commodum acceptantis perducendi, ut certam is quantitatem pœnæ nomine stipuletur à promittente, in casum non servati promissi, de præstatione alicui tertio faciendâ. Planè ajunt, si quis velit hoc facere, puta alteri obligationem acquirere, aut licet illi non acquirat, promittentem tamē efficaciter obligare. pœnam stipulari conveniet: comple, sibi, non eidem alteri (c): ut nisi ita factum sit, ut comprehensum est, committatur pœnæ stipulatio, h. e. incipiat stipulatio promissa pœnâ,*

(a) §. 10. l. de inutil. stipul. l. 7. d. V. O. l. 31. de O. & A.

(b) l. 38. §. 17. de V. O. §. 18. de inutil. stip.

(c) per l. 42. d. rec. qui arbit.

pœna, deberi, etiam ei cuius nihil interest, putà promissum alteri præ-
 stitum esse aut non esse. Pœnam enim, cum stipulatur quis, non illud
 inspicitur, quod interest ejus, sed quæ sit quantitas in conditione stipulatio-
 nis. An fortè justitia hujus rei in eò consistat, quod vel tacitè inter-
 esse possit, & præsumatur interesse, ubi tam seriò rem stipulator
 agit, ut certi æstimet, promissum non factum; vel quod hòc modò
 seriò admodum in nexum ire promissor videatur, dum etiam pœ-
 næ destinatione, certitudinem promissi, alterius fiducia ingerit;
 vel deniq;, quod hoc modò certum sibi ipsi debitum, fidens in pro-
 misso seu obligatione demonstrare possit. De casu autem ubi
 quis alteri stipuletur, quod eidem fieri, sua interest; ita porrò lo-
 quuntur iidem justii diribitores, locò circiter eòdem (a): Sed si quis (a) §. 19. d. 1. §.
 stipuletur alii cum ejus interesset, placuit stipulationem valere obligatio- 20. §. seqq. d.
 nemq;, teneri in specie hujusmodi. exempla adferunt; si, qui pupilli l.
 tutelam administrare cæperat, cedens administrationem contutori
 suo, ab eo rem pupilli salvam fore stipuletur; quoniam interest sti-
 pulatoris, fieri quod stipulatus est, cum obligatus futurus sit pupil-
 lo, si is malè res gesserit. Item si quis procuratori suo dari stipula-
 tus sit; sive creditori suo, quod suà interest. sufficiant loci hi ad-
 ducti vice plurium, sparsim per jus nostrum civile, eadem inferen-
 tium. Porrò verò, in respectu & cum applicatione ad qualitatem
 illius alterius personæ, quæ ea, vel conjuncta nobis est, vel alioquin (b) §. 3. & 4. l.
 addicta. ferè ita nostri illi ratiocinantur; ut & necessitati simul & per quas pers.
 personarum conjunctioni, non parum velificentur, admittentes, ut cuiq;, acq. t. l.
 obligatio rerum simul ac personarum, sive, ut in relatò procedam, per quas pers.
 jus omnis generis, dominium videl. possessio, actio, debiti cujusq; nob. obl. acq.
 ex obligatione personali contracta exigendi (b), nobis acquiratur, cc) l. fin. C. de
 imprimis autè domino ac parenti, in cujus potestate sunt, à filio-fa- impub. & al.
 milias ac servis variæ conditionis. nempe cum & natura pater & fi- substit. (d) A-
 lius eadem esse persona penè intelligantur (e). & servi quasi instrumen- rist. i. polit. (e)
 tum animatum (d), imò pars corporis domini (e); admonendi sumus arg. l. s. C. ad
 acquiri nobis illa quæ dixi, non solum per nosmetipsos, sed per eas quoq; L. Jul. Maj.
 personas, quæ in nostra potestate sunt, veluti per servos & filios nostros (f). (f) d. tit. l. per
 Ad ei qui juri tuo subiectus est, si stipulatus sis, tibi acquiris: quia vox tua quas pers. nob
 tanquam filii sit, sicuti & filii vox tanquam tua intelligitur, in his rebus obl. acquir.

(a) §. 4. in f. de inuicil. stip.
 (b) l. 28. §. 2. d. stip. servor. (c) §. 1. §. 1. de stip. serv. (d) l. 38. §. 6. de V. O. (e) d. l. 38. §. 6. de V. O. §. 2. de stipul. serv. (f) l. 30. de V. O. (g) pr. l. de stipul. serv. junct. l. 26. ff. eod. (h) l. 38. §. 5. de V. O. §. 1. I. d. perpet. §. tempor. act. l. un. C. quand. actor. ab her. per mater. de succession. & passim ubiq. (i) t. de hered. vel. act. vend. l. 13. 17. 36. 41. §. 1. de fidejuss. l. 3. ii. C. eod. l. 95. §. 10. de solut. §. c. (k) l. 5. §. 9. de pecun. const. l. 2. 4. C. quando ex fact. tut.

quæ tibi acquiri possunt (a). Placet dominum seruo dari stipulari posse (b). Et vicissim: sive autem domino sive sibi sive impersonaliter servus stipuletur: domino acquirat. idem juris est in liberis, qui in potestate patris sunt. & c. (c) Item (d): Hi qui sunt in aliena potestate, his in quorum sunt potestate habere licere stipulari possunt, ea ratione quæ cetera quoque his possunt stipulari. Ita de his juridici planè; nisi quod in acquisitione facti per conventionem, non nihil scrupulentur, non admittendum ferè judicantes, ut facti facultas, quam sibi exercendam stipulatur servus, domino temerè acquiratur (e): fortè propter peculiarem hanc rationem, quia promissor, ejus solius personam videatur respexisse. Ita & rentur (f): quod dicitur patrem filio utiliter stipulari, quasi sibi ille stipularetur, hoc in his verum esse, quæ juris sunt, quæque acquiri patri possunt. alioquin si factum conferatur in personam filii: veluti, ut tenere ei vel ire agere liceat, inutilem fore stipulationem. Extendunt verò deinde, quæ fictam hanc identitatem personæ porro largissimè illam rationem, quando servis etiam hereditariis concedunt hereditati tanquam dominæ stipulari; quæ modò non ut personalia personæ liberæ statim ut constituta sunt, inhærente necesse est (g). quando deinde toties ab iis stabilitur jus illud atque æquitas transmittendarum actionum ex contractu ferè omnis generis, & simul etiam pluribus casibus, ex aliis causis, ad contrahentium (h) successores atque heredes: stabilito insuper jure cedendarum alienandarumque actionum juriumque (i) inter vivos. Imo notabilia sunt præterea, illa legum indulgentia, quibus insignis cujusdam necessitatis, utilitatis, aliisque favorabilitatis ergò, receptum est, ut tutor curatorque pupillo, minori, aliisque sub cura constitutis personis (k): itemque servus publicus & magistratus municipalis pupillo (l), procurator militis militi (m), actor municipii municipibus (n), paciscendo obligationem actionemque possint acquirere, & si qui sunt casus alii similes. Cæteroquin autem extra hosce expressè probatos casus, pluribus ab iisdem peritis probari semper ac declarari videas priorem Maximam: scilicet. Alteri per extraneum alterum nullam conventionem obligationem aut actionem directò posse acquiri. Si

quis
 (l) l. 2. 3. 4. rem pupill. salv. for. l. 1. §. exigere de magistr. conven. (m) d. l. 26. de reb. cred. (n) d. l. 5. §. 9. de pecun. constit.

quis alii, quam ei, cuius juri subiectus sit, stipuletur: nihil agit. proponit
 Imp. (a). libet autem ulterius rem cum limitationibus suis de ex- (a) §. 4. I. de
 traneis per textus legum paucis significare: Pauli Jcti est confide- inutil stip.
 ratum responsum (b): Per liberam personam, quæ neq; juri nostro subje- (b) l. 126. §. 2.
 ta est, neq; bona fide nobis servit, obligationem nullam acquirere possumus. in med. de V.
 rem sub generali proponens typo, de acquisitione videl. rerum O.
 in universum, Justinianus addit (c): Item nec per alienos servos, in qui- (c) §. 5. I. per
 bus neq; usumfructum habetis, neq; possessionem justam. subjiciens, hoc quas pers. cui-
 illud esse, quod dicatur: per extraneam personam nihil acquiri posse. §. 3. acq.
 Ubi tamen secundum quandam divi severi constitutionem (d). ite- (d) l. 1. C. d. ac-
 rum excipere placuit casum, quo per liberam personam, veluti per pro- qu. possess. (e)
 curatorem, non solum scientibus, sed & ignorantibus nobis possessio, & per l. 1. C. per quas
 hanc possessionem etiam dominium acquiri nobis posse admitti debeat. I- pers. nob. acq.
 pla illa constitutio habet: Per liberam personam ignorati quoq; acqvi-
 ri possessionem - tam ratione utilitatis, quam jurisprudentiâ receptum est:
 quibus, causâ simul hac possessionis prolatâ gemina sunt illa Dioclet.
 & Maxim. AA (e) excepta possessionis causâ per liberâ personâ, quæ alteri
 juri ò est subdita, nihil acquiri posse indubitati juris est. astipulatur his alii
 prundetes alibi (f): cum hac quali limitatione, ut durante tamen
 re in statu, quò procurator adhuc solus possidet, actio personalis
 domino citra procuratoris cessionem nondum plenè competat (g).
 In specie verò deinde obligationis per conventionem alteri acqvi-
 rendæ, ubi plurimum simpliciter negativè concludunt periri (h);
 extendunt iidem hoc etiam ad personas cõjunctas alias, præter eas, de
 quibus diversum admitti superius adductum est: non item per-
 mittentes, quod, sicuti servus domino, ita & libertus patrono dari
 stipulari possit (k); non sicut heredi in genere, ita & certæ personæ
 futuri heredis (l). Neque deinde juvari volunt extraneum, ut hæc
 obligatio ei ab altero acquiratur, si adjectus fuerit personæ paci-
 scientis, veluti si quis stipuletur: mihi aut Titio sive mihi & Titio da-
 re spondes? quamvis facultas hõc ipsõ debitori acquisita intelliga-
 tur

Yyy 3

(f) l. 49. §. 2. l. 43. §. 1. l. 42. §. 1. de acq. poss. l. 20. in f. de acq. rer. dom. (g)
 per d. l. 49. §. 2. de acq. poss. l. 27. in f. de procur. (h) d. l. 1. per quas pers. nob.
 acquir. l. 5. §. 6. & seqq. de constit. pecun. l. 44. de condit. & demonstr. (i) l. 126
 §. 2. in med. (l) l. 137. §. 2. de V. O.

(a) §. 4. l. de
inutil. stip. (b)
ibid. (c) per l.
§. commun.
præd.

tur, solvendo etiam alteri illi, sese liberare (a). ubi quidem & hunc effectum tamen hæc adjectio habet, quod si copulativè adjectus alter sit, saltem dimidium ipsi stipulanti debeatur [b]. si quidem divisibilis res sit, & idonea ut adjecto quoque acquiri possit [c]; cæterò quin totâ ipsi mansura. Cæterum isthæc omnia tamen fere cum tali aliquò moderamine adferri notabile est, ut si quidem præsentem & consentientem alterò, ejus nomine quid fuerit contractum; Itemque si res ejus ad contractum interveniat v. g. mutuo aut aliò modo alteri detur, tum eidem utilis actio inde fere conquiratur. Si

(d) l. 79. de V. procuratori præsentis fuerit cautum, ex stipulatu actionem utilem domino O. add. l. 27. competere nemo ambigit. Ita Ulpianus loquitur (d) de casu præsentis domini. In casu vero rei domini intervenientis distinctissimè

(e) l. 2. C. per Justinianus: (e) - per liberam personam, si pecunia alterius nomine fuerit numerata, - et cujus nomine pecunia credita est, per hujusmodi numerationem sancimus, & conditionem & hypothecariam actionem, vel pignus eorum, quæ procuratori data vel supposita sunt ipso jure & sine aliqua cessione ad dominum contractus pervenire. cui quidem sanctioni,

(f) l. 68. de
procurat. l. 5.
de prat. stip.

quomodo præluserint Jcti videre est alibi (f). Atque hæc etiam declarata vis est promissionis, quatenus personam, cui illa fit, atque obligationem paritura est, respiciat, reliqua definitionis, si qua sunt, declaratione minus indigebunt.

XLI. Si autem porrò nunc disquiratur; Utrum igitur obligatio promissiva sola, per omnia juxta memoratum hætenus modum instituta, & quatenus quidem non integram conventionem, sed partem ejus denotat, obligationem promittenti, jus sive autem potestatem exigendi ei cui fiat, affingat atque pariat? Istud quidem est, quod necdum admittendum putem, donec nimirum in amplexum *fiduciarie acceptionis* illa nondum justè pervenerit, hæud magis atque porrectâ manu, teneatur, qui extendit eam, antequam ab eo cui porrigitur comprehensa ista fuerit: competente illi, donec id factum nondum fuerit, semper libertate, eam retrahendi, non minus atque huic competit facultas, prehensionem recusandi, aut etiam postquâ ipsam præhendit, prænsam, quantum ad se, remittendi. Argumento certissimo est, quod, cum aliâs plenæ conventionis, promissio simul atque acceptione justâ, constantis est, esse irretra-

tractabilem invitò alterò, prout ostensum quoque est supra (a), hu- (a) n. 402 hæc
 ic, meræ scil. promissioni, contra accidat; nempe quod ad arbitri- cap.
 um promittentis revocationi sit obnoxia. juxta quam naturæ æqui-
 tatisque peritis per plurima jurisprudentiæ capita observatur. Sub
 tit. de pollicitationibus; ubi etiam quasi peculiari pollicitationis
 nomine, quod *offerentis solius promissum* sit, hæc donatur (b); & pacto, (b) l. 3. de pol-
 ut conventioni ex duorum consensu, hæc naturâ opponitur: Ul- licit.
 pianus cuidam Charidemo respondet (c): *Ex epistola, quam muneris* (c) l. 5. eod.
edendi gratia absens quis emisit, compelli eum ad editionem non posse. Et
 iterum, in libro quodam de curatore Reip. *Ex pollicitatione, qui si-*
ne causa promisit, non erit obligatus, & ita multis constitutionibus &
veteribus & novis continetur. (d) Atque iterum alibi: *Toties locum*
habet diminutio pollicitationis in persona heredis quoties non est ob hono- (d) l. 1. §. 1. eod.
rem facta, &c. Tametsi magis argumentum, quod in prota si ver-
 ba hic de *promissione solius offerentis* disertè foveant, & sine omni du-
 bio, pariter in intentione si non prius proponentium saltè cõpilan-
 tium per subjecta exempla hæsit, amem; quam ut diffitear, tum
 horum aliqua, tum cætera pleraque, quæ sub eodem titulò continen-
 tur, non tam simplicem ac uni-laterem promissionem præ se ferre,
 quàm eam, quæ quomodocumque in quandam usque conventio-
 nem perducta, nudam tamen, & civili lege requisitis firmamentis
 destituta sit: prout naturam facti per dictos textus collustranti, fa-
 cile potest liquere, reperturo eò tendere auctores plerosque istarum
 legum ipsos, ut ostendant exempla, quibus promissio, citra requisi-
 ta aliàs civili lege conventionibus solemnia, ex summâ tamen æ-
 quitatis atque congruitatis ratione, civilem probationem me-
 reatur; veluti si ob honorem sibi decretum, vel decernendum; si
 propter incendium vel terræ motum, vel aliquam ruinam, quæ rei-
 pub. contigit Reipub. quis promiserit; si opus promissum jam in-
 choarit promissor, &c. Fortè etiam per nomen pollicitationis
 periti simul possunt intendisse causâ liberalitatis, quomodo & alibi
 intra legitimæ conventionis circum promissum liberale pollici-
 tatio audit. Cæterùm, ut ut titulus ff. *de pollicitationibus*, nudæ nec-
 dum acceptatæ, eoque nec obligatoriæ promissionis exempla sugge-
 rat; ejus tamen generis aliquid nervosè præbet Legatum, omnisque
 libe-

liberalis testamentaria dispositio; quippe tota naturam donationis ac liberalis promissi hæc videtur habere, ejus tamen, quod citra acceptationem justam consistat; cum & hereditaria isthæc, ne acceptari quidem jussè, nedum cum obligationis inducendæ effectu, possint, cum ne sit quidem aut citra turpitudinem agnosci possit.

(a) *per l. 62. §. 1. de her. vend. l. 1. pro hered.* viventi hereditas (a); taceo, quod plurimum tacita, testata atque ob- signata hæc maneat omnia, usque post mortem disponentis, ejus- vè qui donationem in chartam promiserat. At receptissimi si- mul juris atque æquivalens esse constat; *ambulatoriam*, hoc est, muta- bilem ac revocabilem esse testantis voluntatem, cumq; hæc, hoc genus promissi, *inq; ad extremum vite exitum*, utut testato ac solemniter instrumentò eadem concepta extet (b). Et elucet quidem insigniter in hoc casu, vis acceptationis, quam habet ad promissum confirmã- dum: dum palàm est; quam vis testamentariam liberalitatem, ut- cunqve jam extra potestatem revocandi dantis posita est, puta, ubi jam morte sublatus ille est, tamen non valere, antè, quam à promis- sariò donatariòve principali, h. e. herede, acceptetur, hereditatis adi- tione, quam vocant, & pro fundamento valoris testamentarii po- nunt [c]. Præterea aliud indicium revocabilitatis non acce- ptatæ promissionis, præbet, (dico indicium præbet) species, qua aliis nostrò nomine quædam agere, promittere mandamus, ubi sane, quia omne mandatum, dum adhuc integra res est, revocare licet (d), licebit & intentatam ac jam dum ad mediatorem mandatarium, translata promissionem; hoc effectu, ut si alter nihilò minus no- strò nomine, tanquam nostram aliquam promissionem pergat ex- plicare, illa nullius momenti aut efficaciam possit esse. Vivum in hoc genere & aliquantò ulterius extensum præbent exemplum Jcti in filiò, qui à patre jussus est servum manumittere, mutatà postmo- dum, antequam id fieret patris voluntate: Ubi tanquam ex Julianò rem adducunt hoc modo [e]: *si pater filio permiserit servum manu- mittere, -- ignorante autem filio id fieri vetuisset per nuncium; filium autem antequam id certior fieret, servum manumisisset; liber hic non fit. nam, pergit ibi ratiocinari Consultus; ut filiò manumittente servus ad libertatem perveniat, durare oportet patris voluntatem, nam si mutata fuerit, non erit verum, volente patre filium manumisisse.* Ex hisce ex- pli-

(e) *l. 4. pr. de manumis. vind.*

plicandum erit simile responsum Pauli utpote ex Juliano deductum, sub tit. ff. *qui & à quib. manumiss. liberi non fiunt* (a). Erit & eadem retractio promissionis commissæ, sub retractione mandati, si antequam id expediatur, mors mandantis interveniat, eamque etiam prius, cognoscat mandatarius (b). Amplior in hisce est Grotius dict. loco (c) cap. *de promissis*. Addas pro ratione, promissionem omnem veram, (aliud autem dicendum de minis) fovere quasi benefactum, receptissimæ autem justitiæ esse, invito h. e. non acceptanti, beneficium non dari (d). Breviter, id omninò ex hisce, & si quæ sunt ejusmodi alia, experientiâ simul astipulante, videtur licere arguere: promissionem, ut firmo indat promittentem vinculo, ex quo scilicet teneri hic atque ab eo quid exigipossit, opus habere, ut amplexum acceptationis subeat, sive tandem veræ, sive præsumptæ fidei hæc innitatur. Et adeò, si quis efficacem, putà cum effectu pariendæ obligationis, promissionem à nobis definitam desideret, positioni nostræ supra num. 41. datæ insuper addi requirerem, ut illa propositi nostri adseveratio, quæ promissio est, *acceptata* sit.

(a) l. 15. §. 1. (b) per d. l. 4. & l. 15. add. §. 10. l. mand. (c) n. 12. 15. 18. & seqq. (d) l. 69. de R. I. l. 19. de donat. add. l. 191. de R. I.

XLII. Ipsam vero deinde *acceptationem*, quod attinet, hæc ut etiã naturâ sui obligatoria sit, pro fundamentò, cui innitatur, remotò quidem, desiderium, propinquo autem, ac verò quidem in obligandi effectum, habet *fidem*, per ea, quæ de hæc superius sunt dicta; ubi tamen non multum e quidem laborandum duxerim, intensiorne an remissior in acceptante fides lateat. quippe, exserto proposito, ut per se in nexum decurrenti, apprehendendo, hæc qualis qualis videri potest sufficere, quæ sola minus quidem efficaciam ad ligandum aliquem habere potuisset. Unde adeò videri quoque potest id esse, quod nunquam temerè obligationem aut conventionem exinde audiamus redargui, quod acceptator non satis firmam promissori fidem habuerit. Signa deinde quibus fides, animique approbatio, in manifestatam acceptationem abeat, eadem planè erunt, quæ propositi: etenim hæcenus, ut intentio animi ex occultò protrahatur, utrinque eadem videtur esse ratio. quamvis, quia acceptabilior est, bono aliquò affici, quam onerari, fortassis proclivior hic,

quam ibi, in assensum asseverandum interpretatio erit futura. Unde sine dubio & illud est, quod in liberalibus promissis, siue inter vivos quid offeratur, siue per dispositiones ultimæ voluntatis, non temerè quisquam habebitur, pro non acceptante, licet casu interveniente, nihil dum de voluntate suâ ante significavit; quin præsumetur acceptasse, adeòque promissio vix non statim obligatoria habetur. quod ipsum eò videtur etiam facere, quod communiter factâ solius *promissi* mentione, eidem obligationem debitumve verbis annectimus. *ex promisso dicentes, quemq; obligari; promissum omne cadere in debitum.*

XLIII. Quoad ordinem, quò ipsa fides, ac propositum, aut etiam signa alterutrius sese antecedant aut subsequantur, nihil interesse putes. modò si acceptationi conclusionem, siue consummationem actus relinquant. Equidem cum propositum, ac fiducia, motus sint singulatim, ac diversim existantium liberorum animorum, in proclivi fieri est, ut modò hic, modò alter prior erumpat; jam non rogatus quis aliquid offerat, jam prius rogetur idem, rogatusque promittat. simplicissima methodò videtur utrinque conventio coire, ac duobus quasi actibus constare; ubi prius *promissio oblatione* prodit, alter *acceptat*, quemadmodum in insperatis solet accidere liberalitatibus. Imitari quodammodo hanc quoque simplicitatem videri potest, si præcedat interrogatio, & subsequatur responsio promissoria; prout olim in stipulationibus usu venit. cæterum hic omninò intelligere erit, quasi rogationem præcedentem, ut quoque autumat Grotius (a), durare, & vim habere acceptationis; seu, ut potius videri hic possit dicendum, fiducialem intentionem per interrogatiorem significatam, continuari, cumque promissione ac post eam factam intendi, & usque in acceptationem acceptantemque fiduci conformari. Nãq; aliàs acceptare propriè videmur posse, non promittendum, sed promissum, ut adeò vel hoc in casu, putà, quo rogatio antecedit, promissio sequitur, conventio reapse potius triplici videatur constare actu: *mentionem* videl. seu rogatione *promissione* & *acceptatione*, siue tacita hæc fingatur quovis modo fieri, siue expresse facta sit. Quibus actibus ex abundantia mos & promptitudo servandi, *asseverationis*, (ut desiderium

(a) d. cap. n.

14.

riū obtinendi postulationis) *ingeminationem* solet addere. Defi-
nires *acceptationem*, quod assertio sit, quā creditor seu fiduciarius
promissori, aut ei qui fortē alius vicem ejus sustinet, significet, desi-
derare sese promissa, fidemque habere assertioni ejus: vel quod sit
consensus de accipiendo promisso promissori facta declaratio. Nec vero
dubites esse hanc, quæ, promissionem amplexa, unā cum illā, &
conventionem in perfectione sua constituat, & obligationem,
conventionalem progeneret.

XLIV. Non libet nunc pluribus indigere, si oratio interce-
dat, quibus in specie verbis, utrinque consensus sive declaratio sive
coinfinuatio potissimum constare debeat, ut conventio naturaliter
teneat. placent, quæ tandem stipulatoriæ conventioni sufficere,
Romanæ jurisprudentiæ visa sunt: ut non attentā aliquā solenni-
tate verborum, *sensus & consonans intellectus ab utraq; parte solum de-*
sideretur, quibuscumq; tandem verbis expressum sit (a). Neque etiam
multis expiscari opus erit, momenta, quibus combinatio utrinque
debeat fieri, an aliquod, aut quantum intervallum perpeti possint,
rogatio, promissio, & rursus acceptatio; quod non impediatur, ut
in nexum ducantur animi. Id solummodò ex legibus, antiquæ sti-
pulationi datis, observare est, convenientissimum fore, ut quam-
continentissimè sese mutuò isthæc excipiant (b); Scilicet, quo ma-
gis hæc fiunt in continenti, eo minus periculi est, de mutatione pro-
æreseos in aliquo partium, eoque liquidior est præsumptio, de atti-
nente utrinque consensu; ejusdemque in unam sententiam decur-
su. Tametsi non tanta interea videatur in momentorum continen-
tiā ponenda religio, ut planè omne aliquantò laxius temporis in-
tervallum excludatur. (loquor in casu, ut conventio ex æquò te-
neat) Ponè enim quod inter absentes, quod per nuncium, quod per
epistolas, hinc inde animi declaratio faciendā sit, ut fieri potest (c).
quibus utique casibus, temporis quantitas, vix videtur rei conci-
se adeò attemperari posse. Ut proinde in illo hic videri possit, ac-
quiescendum esse, quo pro continentibus habentur, cum promissio-
ne acceptatio; *si adseveratio propositi, citra frustrationem fidei ex*
promisso hauriæ, habitæ, atque acceptatæ, retractari non possit; veicuti si
per epistolam aut nuncium legatumve quis largiter promittat aut

(a) §. 1. I. de V.
O. add. l. 10. C.
de contrab.
stipul.

(b) l. 1. §. 1. l.
137. de V. O. l.
12. de duob.
reis stip. §. 11.
de inut. stip.

(c) §. un. de
obl. ex consensu

promittere faciat, alter fidat, & res suas ad hæc componere proponat aut incipiat. utique summæ videbitur æqvitatæ res, propositum hoc modò fide exceptum, in nexum esse translatum, utcunq; interea temporis, dum primùm ederetur illud, & postea acceptaretur, domi pœnitentiam aut mutationem fuerit passum. Sanè hæc fide quælibet inter gentes fœdera, & multa privatorum ab invicem absentium placita, sustineri, evincit mundana praxis.

XLV. Postremo ambigo, an non minoris cognoscendi difficultatis sit, quàm attentionis: Promissioni simul atqve acceptationi accidere, ut non tantum singulæ ab uno consistant latere; sed etiam in unâ eademqve conventionis specie, mutuò simul atqve vicissitudinariò utrinque effectu, puta pariendæ obligationis ac etiam potestatis. Quæ quidem ipsa consideratio aliquando Ulpianum Ictum videtur ad egisse (a), ut *contractum ultrò citroq; obligationem* definiret; intetum dubio procul considerationi earum contractus specierum, quæ naturâ suâ istiusmodi existunt; veluti est *emptio, veditio, locatio, cõductio, societas*; etenim & hos dictæ positioni ille exempli locò subjungit. sive quod non satis memor esset vel sui (b) dum aliàs plures conventionum species, & contractus & obligationis titulo donasset, quæ tamen ab una parte tantum essent obligatorix; vel etiam illius Pauli (c): *Omniem obligationem pro contractu habendam & quæ sequuntur*; sive quod geminam illam utrinque trahendi ligandiqve vim καὶ ἐξοχήν contractus nomine eò loci insignire vellet, atqve exprimere studeret. Post omnia hæc, ad varias conventionum species distingvendas, harumqve vel omnes, vel saltem præcipuas pertractandas, tempus esset modò transire; Sed dabunt fortassis isthæc in horum complementum, ut & hæc ipsa concinniora, alia aliquandò otia. Nunc interea admirari licuerit in genere, *Conventionem, tamquam causam obligationis, ac Naturæ singulare Miraculum.*

(a) l. 19. de V. S. (b) l. 7. §. 1. 2. de pact. & passim alibi, (c) l. 20. de judic.

94 A 7360

94 A 7360

ULB Halle
002 381 974

3

sb.

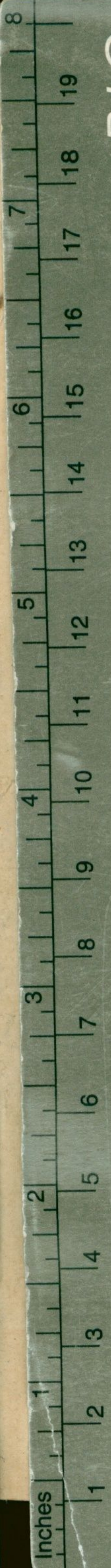
7360

A **S**piritus sancto et ceperunt loqui
omnes et omnia que in
humana dicitur in illis. Euan

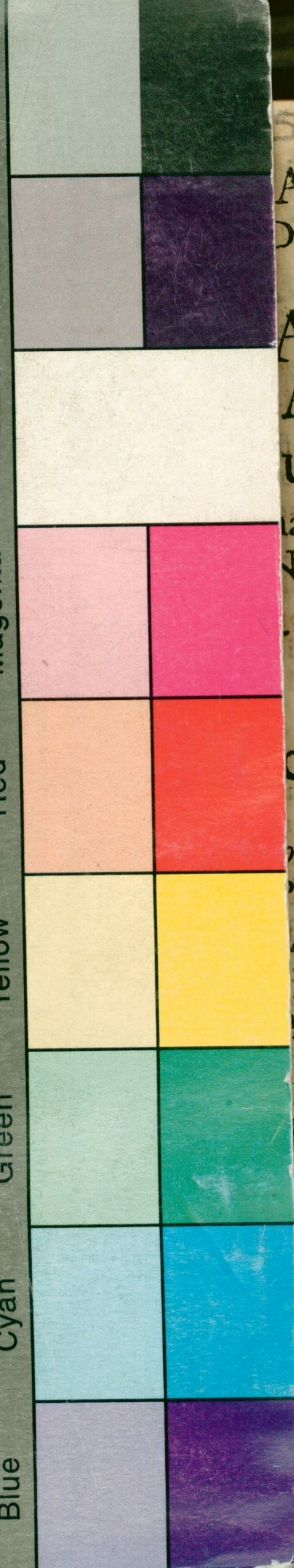

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

51

ATIONUM JURI-
DICARUM,

DE

ATE AC OBLI-
GATIONE,

universum jurispru-
ca complectentibus capitibus

NONA

DE

ENTIONE,

causa obligationis.

Quam

adspirante Numine;

PERMISSU

Æ FACULTATIS JU-

RIDICÆ,

Academia Lipsiensi,

PRÆSIDE

Eximio atq; Consultissimo,

ISCO JULIO CHOPIO,

minandam proponit

intimationem publicam,

n-Samuel Freystein.

Octobr. horis à septima matutinis

nô à nato Servatore

M DC L.

d. TIMOTHEUS Ritzsch.

